

ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM V PRAZE V LETECH 2003 – 2004

Zdeněk Dragoun a kolektiv

Sledované období proběhlo především ve znamení největšího jednorázového městského výzkumu u nás, kterým bezesporu byl výzkum na ploše dvora a hlavní budovy kasáren Jiřího z Poděbrad na Náměstí Republiky. K jeho rozloze zhruba 15 000 m² přibylo dalších 1 600 m² plochy sousedního domu čp. 1076/II v ulici Na Poříčí. A ani to není všechno – další výzkum probíhá v roce 2005 v souvislosti s výstavbou související kolektorové sítě v Revoluční ulici a v místech propojení s vestibulem metra na Náměstí Republiky, takže archeologická zjištění z prostoru městských parcel budou doplněna o poznatky z veřejných prostranství i z části staroměstského fortifikačního systému. Přestože v úvodu dlouhodobých a relativně komplikovaných jednání s investorem (velikosti zkoumané plochy a množství nálezů pochopitelně odpovídají náklady výzkumu, které kompletně nese stavebník) se archeologové snažili alespoň na části parcely archeologické terény zachovat, průzkum souvislé plochy přinesl neopakovatelné penzum informací v nejvyšší možné kvalitě. Již dnes se dá předpokládat, že výsledky výzkumu v podstatné míře změní náhled zejména na nejstarší etapu zdejšího osídlení a to nejen z hlediska topografického a nejen pro zkoumanou část Pražské památkové rezervace. Nejcennější nemovité objekty se podařilo po korektním jednání s investorem zachovat a v realizovaném projektu budou zpřístupněny návštěvníkům (když dva z nemovitých objektů se na krátký čas stanou mobilními). Stejně tomu bude i s vybranými nálezy, mezi nimiž je celá řada unikátních předmětů středověké (i mladší) materiální kultury, které současně představují historické prameny s vysokou mírou vypovídací hodnoty.

Menší malostranskou variantou tohoto výzkumu je výzkum v areálu bývalého dominikánského kláštera na parcelách domů čp. 387/III a 459/III v Karmelitské a Nebovidské ulici. Zdejších 2 600 m² se ve srovnání s plochou zkoumanou v kasárnách zdá být výrazně menší akcí, nicméně je třeba si uvědomit skutečnost, že průměrně větší mocnost zdejších archeologických terénů podstatně zvyšuje kubaturu archeologického výzkumu, který je pro změnu největším dosavadním plošným výzkumem na Malé Straně. Podobnost obou akcí se samozřejmě netýká pouze jejich velikosti, ale i dalšího pokračování akce v roce 2005. Především odkryv fortifikačních prvků (byť dílčím způsobem rozpoznávaných již dříve) přináší nové pohledy na vývoj podhradního osídlení jižně od jeho levobřežního jádra a díky souběhu archeologického výzkumu a stavebně historického průzkumu se důkladnému poznání blíží komplikované stavební dějiny kostela sv. Máří Magdalény, jehož zbytky se skrývají v domě čp. 387/III a jehož podoba byla donedávna spíše jen předmětem tu více tu méně reálných hypotéz. V prostoru Malé Strany proběhly i další velmi důležité výzkumy, jejichž začátky sice spadají do prezentovaného roku 2004, ale vzhledem k těžišti prací (a poznatků) v roce 2005 si na jejich výsledky počkáme do příštího archeologického přehledu. A máme se na co těšit zejména v případě odkrytí pozůstatků rotundy sv. Václava v jezuitském profesním domě na Malostranském náměstí.

I když se to bude v souvislosti s vyjmenovanými akcemi bude zdát paradoxní, i nadále věřím tomu, že stavební aktivita v historickém jádru, na ploše Pražské památkové rezervace, se bude nadále spíše snižovat. Dosavadní volné parcely jsou již téměř všechny zastavěny a cesta novostaveb na místě demolovaných staveb bude (doufejme) již jen hodně úzká a spíše

výjimečná. Zdá se, že toto konstatování platí především pro Staré Město, Malou Stranu a Hradčany, určitou investiční rezervu je možné vidět ještě v rozsáhlém katastru Nového Města pražského, který hraje významnou roli v předkládaných zprávách nejen výzkumem na Náměstí Republiky, ale i rostoucím počtem dalších sledovaných akcí. Nárůst počtu zpráv o výsledcích výzkumů v okrajových částech Prahy je očividný a v mé optimistické vizi představuje trend pro příští roky (a to nesmíme zapomenout, že čistě pravěké výzkumy v našem přehledu nefigurují), kdy se zdejší stavební aktivita patrně nebude soustřeďovat pouze na dnes velmi frekventovanou Prahu 5 a Prahu 6, ale rozloží se nejspíše pravidelněji.. Závěrem tři technické poznámky, týkající se názvů některých institucí. Nejdříve už tradiční změna v pojmenování pražských památkářů – od r. 2003 nově existuje instituce Národní památkový ústav. V Praze sídlí tři jeho pracoviště: Především je to Národní památkový ústav, ústřední pracoviště (bývalý Státní ústav památkové péče) se sídlem ve Valdštejnské ulici, a dále dvě územní odborná pracoviště. V Sabinově ulici na Žižkově sídlí NPÚ, územní odborné pracoviště střední Čech v Praze (dříve Památkový ústav středních Čech) a konečně bývalý Pražský ústav památkové péče, dnes s názvem NPÚ, územní odborné pracoviště v hlavním městě Praze (nejjednodušší zkratka NPÚ HMP).

Vzhledem k vývoji ve společnosti Archaia se i u ní v předkládaných zprávách objevuje větší množství organizací s tímto názvem. Nejstručnější vysvětlení pro nezasvěceného čtenáře je následující: Archaia Brno o.p.s. se angažovala jen zcela výjimečně v případě výzkumu na Náměstí Republiky a v budoucnosti se s ní v Praze nejspíše setkávat nebudeme. Archaia o.s. (občanské sdružení) je nositelem smlouvy onoho výzkumu na Náměstí Republiky a po jeho dokončení se bude věnovat monitorinku zacházení s archeologickými památkami a další podobné činnosti a záchranné archeologické výzkumy bude nadále provádět pouze dceřinná společnost Archaia Praha o.p.s. (obecně prospěšná společnost). Proto jsou v letošní zprávě všechny tři instituce důsledně označovány svým oficiálním názvem, napříště se doufám budeme moci znovu navrátit k jednoslovnému společnému označení.

Třetí poznámka je již skoro zbytečná, nicméně pro pořádek připomínáme, že všechny nadmořské výšky jsou uvedeny v Baltském výškovém systému (Bpv).

Zdeněk Dragoun

PRAHA 1 - PRAŽSKÝ HRAD

Archeologický výzkum na Pražském hradě probíhal v letech 2003-4 oproti předchozí době jen v omezené míře. Zasloužilo se o to přerušení probíhajících staveb (např. rekonstrukce bývalého Tereziánského ústavu šlechtičen čp. 2) a odklad při zahajování dalších plánovaných rekonstrukcí.

ARÚ AV ČR

STARÝ KRÁLOVSKÝ PALÁC (ČP. 1/IV)

V roce 2003 proběhla v souvislosti se stavebními úpravami románského a gotického podlaží paláce pro chystanou stálou expozici dokumentace terénních situací zasypávaných a překrývaných novými konstrukcemi. Nejvýznamnější zjištění byla učiněna při dokumentaci zbytků terénních situací v tzv. místnosti s valem, přiléhající k západní straně prvního podlaží románského knížecího paláce, stavěného po roce 1135. U stěny paláce se do jižního svahu ostrohu zahlubuje objekt o dochovaných rozměrech cca 3 x 3,5 m, dochované zahloubení činí až 1,1 m. Podlaha objektu byla vyložena dřevěnými fošnami a teprve poté byla severní stěna obložena nasucho skládanou opukovou zídkou. U východní stěny se dochoval kůl nosné konstrukce. Objekt byl na jižní straně porušen vkopem pro postavení románské hradby a od východu překryt západní zdí románského paláce, což ho datuje do období před rokem 1135. Jen nepatrně východněji se nalézá stejně datované kostrové pohřebiště, zkoumané v r. 1986.

Jan Frolík, ARÚ AV ČR

JIŘSKÝ KLÁŠTER (ČP. 222/IV, PPČ. 75)

Záchranný výzkum proběhl na přelomu let 2003 a 2004 v souvislosti s rekonstrukcí kanalizace ve východní části kláštera a se sanací tzv. Malého dvora (východního nádvoří). Stavební a průzkumné práce se odehrávaly v dosud neprozkoumané části objektu. Na východní straně kláštera, v ulici U Daliborky (ppč. 785) se v hloubené šachtě dochovalo torzo sídlištního souvrství datovaného do 12. – 13. století, zlomky středověké keramiky se nacházely v druhotných polohách i v recentním zásypu. Povrch podloží zde ležel v hloubce 0,5 m pod současným povrchem (253,23 m n. m.).

V jižní části Malého dvora byly odkryty zbytky architektury gotických sklepů, součástí středověké zástavby po severní straně kaple Panny Marie (sv. Anny). Ve dvou hloubených šachtách byly obnaženy části kleneb a severní obvodové zdi dvou identifikovaných sklepních místností. Do východní z nich od severu pravděpodobně ústila vstupní šíje. Ve větší, západní místnosti se dochovala část oblázkové dlažby a zděná „lednice“ kruhového půdorysu. Původní středověké sklepy byly barokní přestavbou rozděleny základovou zdí jižního ambitu Malého dvora. Jižní polovina sklepů je pod ambitem dosud zachována, severní část vystupující do plochy dvora byla v 19. století definitivně opuštěna a zasypána.

Severně od středověkých sklepů, ve výkopech pro drenáž podél obvodových zdí dvora, bylo dosaženo báze horizontu barokní přestavby (cca 253,80 – 254 m). V této výši byla obnažena koruna soustavy rozličných zdív, zatím ne zcela podrobně analyzovaných. Většinou se jednalo o prvky původní renesanční zástavby, jejíž průběh lze částečně sledovat na starých plánech. Některé její úseky byly zakomponovány i do nejmladšího barokního ambitu (severní a východní obvodová zeď dvora). Gotické jádro by mohlo mít mocné zdívo odkryté v severozápadním nároží dvora (v těsné blízkosti byly zjištěny stavebně historickým průzkumem pilíř a část severní obvodové zdi gotické budovy).

Pod barokní stavební úroveň byla v severovýchodním koutě dvora hloubena zjišťovací sonda. Dosáhla podloží, které bylo lokálně obnaženo i v dalších úsecích výkopů. Povrch podloží

v celé ploše dvora klesá od jihu k severu a od západu k východu, a to v rozmezí 252 – 253,5 m. Nejstarší zastižený horizont představují zahloubené objekty a torza sídlištních vrstev z 9. – 10. století (řada 6 kúlových jamek a vrstva vyplňující mělkou depresi, kúlová jáma a torza dvou zahloubených objektů). Druhotně byly ve výplních objektů přimíšeny i zlomky pravěké keramiky. Vzhledem k velké roztržitosti nálezů nelze poskládat celistvý obraz o detailní podobě nejstarší sídlištní situace. Mladší horizont datovaný do 11. – 12. století byl na bázi uveden opukovou kamennou destrukcí. Ta byla překryta souvrstvím hlinitokamenitých navážek s úlomky malty, které souvisí s úpravou terénu poblíž nějaké stavby. Ve třetím stratigrafickém komplexu byly rozlišeny dva požárové horizonty. Spodní, 0,2 m mocné souvrství, pravděpodobně souvisí s požárem zaznamenaným v roce 1142, kdy byl klášter značně poškozen. V rámci něho byl vysledován relikv rozvalené zdi se zbytky nezuhelnatělého dřeva. Mladší požárový horizont oddělený hlinitou vrstvou dokládá další ohnivou událost, která se odehrála patrně ve 13. století. Terén po obou požárech konzervuje vrstva kamenů, zřejmě dláždění, též s opáleným povrchem. Dále je zaznamenán stratigrafický hiát až do barokní přestavby kláštera. Během této stavební etapy byl starší terén zarovnan planýrkou a uzavřen položením kamenné dlažby z křemence. Následující, vyšší úroveň tvořená žulovou dlažbou se dochovala až do rekonstrukce kláštera v 60. letech 20. století, kdy původní terény zakryla armovaná betonová deska.

Ivana Herichová, ARÚ AV ČR

JÍZDÁRNA PRAŽSKÉHO HRADU (ČP. 53/IV, PPČ. 431)

Na sklonku roku 2004 byl proveden předstihový výzkum v západní, nepodsklepené části Jízdárny, kde byl odtěžen terén do hloubky cca 3 m. Bylo zjištěno, že během nejmladších stavebních úprav v 19. a 20. století byly až na úroveň 259,34 m n. m. odstraněny všechny starší původní situace, pravděpodobně i půdní horizont spolu s povrchovou partií podložních spraší. Hroby, které podle očekávání mohly do zkoumané plochy zasahovat z pohřebiště odkrytého jižně Jízdárny v letech 1951–52 I. Borkovským, nalezeny nebyly. Výzkumem zastižené čtyři zahloubené objekty obdélníkového půdorysu měly souhlasnou dispozici s budovou Jízdárny a souvisí nejspíše s nejmladší stavební činností v prostoru, stejně jako 0,4 m mocné souvrství dochované nad podloží. Pozůstatkem architektury původní Jízdárny (vybudované v letech 1694-98), či dokonce starší zástavby, mohou být tři objevené kamenné opukové pilíře. Jejich základy o rozměrech 85 x 85 cm byly rozmístěny v pravoúhlé síti v pásu probíhajícím středem Jízdárny. Podložní pleistocénní sprašové hlíny až spraše, které zde dosahují mocnosti až 1,7 m, vydaly několik zlomků kostí velkých savců. Pod nimi v úrovni 257,20 m se v podobě písčitých štěrků dochoval relikv terasového stupně Brusnice, zaříznutý do skalního podloží představovaného horninami letenského souvrství ordoviku.

Iva Herichová, ARÚ AV ČR

LUMBEHO ZAHRADA ČP. 188/IV, PPČ. 419 – 421, 441

Dohled uskutečněný v letech 2003–4 provázel rekonstrukci empírové vily a terénní úpravy v jejím okolí. Zdokumentována byla renesanční ohradní zeď tzv. Bažantnice, která se zde lomí k jihu k bývalé Špitálské brance hradčanského opevnění. Po její jižní straně byly odkryty zděné relikty bývalé zástavby z 19. století, nejspíš součásti hospodářského zázemí. Východně a severozápadně vily byly zastiženy dvě zděné kruhové nádrže na vodu sloužící potřebám parku a zahrad z 19. století. Hlavní masa sledovaného souvrství navážek pochází až z 19. století. V severní části zkoumané plochy dosahuje mocnosti 0,5 m, směrem k jihu narůstá a na hraně Jeleního příkopu převyšuje 3 m. Liniový výkop na parcele prořezal jednu z větví hradního

vodovodu pocházejícího ze sklonku 16. století. Sestával z keramického polévaného potrubí usazeného v cihlovém, zčásti profilovaném obložení.

Ivana Herichová, ARÚ AV ČR

PRAHA 1 – HRADČANY

HRADČANSKÉ NÁMĚSTÍ ČP. 185/IV – SCHWARZENBERSKÝ PALÁC

Výzkum paláce proběhl ve dvou etapách od srpna do prosince roku 2003 a od dubna do července roku 2004. V interiéru bylo celkem zkoumáno 11 sond různých rozměrů, jejichž rozsah byl dán nově projektovanými rozvody kanalizace a kolektorem. Největší plocha o celkovém rozsahu cca 132 m² byla zkoumána na nádvoří. Dvě sondy zjišťovacího charakteru se nacházely na jižní terase paláce.

K nejstarším situacím, které byly zkoumány v paláci, patří mohutná kamenná destrukce, uložená na uměle sníženém podloží při jižní hraně hradčanské terasy. Tato destrukce byla rozebírána celkem ve čtyřech fázích, ze kterých pochází nálezy keramiky mladší doby hradištní. Za současného stavu zpracování výzkumu zatím není možné přesněji určit původní funkci této destrukce.

Na dvou místech, v interiéru i na nádvoří paláce, byly zachyceny pozůstatky opukového zdiva, které díky nálezům keramiky lze datovat do 14. století. V interiéru paláce se konkrétně jedná o pravouhlé nároží, které vymezovalo vnitřní prostor domu, z něhož se zachovala podlahová úroveň s osazenou keramickou nádobou. Ke zdivu tohoto domu lze připojit i část jakési ohradní zídky. V jihovýchodním rohu nádvoří pak byly odryty další dva pozůstatky opukových zdí, opět předběžně datované do 14. století.

V interiéru paláce se na třech různých místech podařilo zachytit raně novověkou zástavbu, která předcházela palácové výstavbě. Objevené zbytky požárem poškozeného opukového zdiva bylo možné na základě datace nálezů kachlů a keramiky přiřadit domům, které na tomto místě stávaly před požárem Prahy v roce 1541. Na zkoumané ploše byly zachyceny části dvou vnitřních prostor, které byly vymezeny opukovými zdmi se stopami požáru. V rámci jedné z místností byla objevena spálená dřevěná konstrukce. V jedné ze zdí bylo zachyceno dveřní ostění se zbytkem ohořelé dřevěné zárubně. Zásypový materiál obsahoval velké množství přepálené mazanice a značný počet nálezů hmotné kultury, především kachlů, převážně zdeformovaných požárem. Z dalšího archeologicky zjištěného domu se dochoval spáleništní destrukcí zasypaný vstup do sklepa, který byl tvořen celkem čtyřmi stupni schodů, vytesanými do podloží. Pozůstatek opukové zdi, nesoucí stopy požáru, byl stejně jako v interiéru objeven i na nádvoří paláce při jeho východním křídle. Současně byla odkryta jihozápadním směrem orientovaná pravděpodobně ražená vstupní, sklepní, schodová šíje, vytesaná do podloží. Na základě keramického materiálu lze torzo zdi a šíji předběžně datovat na přelom 15. a 16. století.

Archeologické terény, které byly zkoumány podél východního a jižního křídla paláce, byly z velké části zničeny právě při jejich výstavbě. Přibližně v jedné třetině délky východního křídla budovy byla na základovém zdivu zachycena spára, která tvořila rozhraní mezi dvěma způsoby výstavby tohoto křídla. Severní část byla přizděná přímo k hraně výkopu a část jižní byla stavěna do volného prostoru výkopu. Způsob výstavby se odrazil i na kvalitě zachování archeologických terénů. Zatímco jižně od spáry byla identifikována pouze stavební jáma vykopaná pro základy, tak na sever od ní se podařilo zachytit torza staršího osídlení, které předcházelo výstavbě paláce. Kromě dochované situace v jihozápadním rohu nádvoří ze 14. století nebyly při jižním křídle paláce zachyceny žádné starší nálezové situace. V souladu s výzkumem J. Čihákové z roku 1987 se zde podařilo potvrdit od západu k východu klesající průběh podloží.

Z období mladšího novověku, kdy část sklepů sloužila pro ustájení koní, byla objevena jejich jednotlivá stání a cihlový odtokový kanálek. V obou sondách na jižní terase paláce byly dokumentovány pouze řezy, které zachycují průběh skalního podloží. Ostatní zjištěné vrstvy měly charakter novověkých a novodobých navážek.

Gabriela Blažková - Dubská, ARÚ AV ČR

PRAHA 1 - MALÁ STRANA

BŘETISLAVOVA ULICE ČP. 304/III, 305/III A 306/III

Výzkum byl vyvolán rekonstrukcí zmíněných domů. Všechny výkopy byly hloubeny z úrovně podlah sklepů. Archeologická dokumentace proběhla ve všech nově provedených výkopech: výkop pro výtahovou šachtu v čp. 306/III, výkop pro bazén v čp. 304/III, výkop pro výtahovou šachtu v čp. 304/III a výkop pro čerpací jímku v čp. 305/III. Niveleta suterénu domů je již pod úrovní povrchu podloží, proto všechny výkopové práce zasáhly pouze přirozené sedimenty a jen na dvou místech byly narušeny do podloží zahloubené antropogenní objekty. Z úrovně podlahy suterénu (203,6 m n.m.) v čp. 306/III byla stavbou vyhloubena šachta o rozměrech 2,3 x 2 m, do hloubky 1,6 m. Podlaha sklepa ležela přímo na geologickém podloží. Do podloží byl zahlouben objekt, jehož původní tvar vzhledem k jeho pozdějšímu narušení a malému rozměru sondy nelze přesněji rekonstruovat. Jeden jeho rozměr byl minimálně 1,3 m a hloubka 0,4 m. Objekt byl překryt svahovými uloženinami typickými pro tuto část Malé Strany. Ve výplni byl nalezen soubor keramických zlomků, který je možno zařadit do střední doby bronzové, kultuře mohylové. V čp. 304/III, v místě projektovaného bazénu (podlaha suterénu 202,1 m) bylo dokumentováno koryto zaniklé vodoteče. Nejstarší antropogenní aktivitu zde představuje vrstva ležící nad zmíněnou výplní koryta. Jedná se s největší pravděpodobností o spodní partii výplně objektu, která obsahovala zlomky raně středověké keramiky (10. století). Nad touto polohou se uložilo souvrství druhotně přemístěných svahových hlín s vrcholně středověkou keramikou. V ostatních částech sondy se přímo pod původní podlahou sklepa nacházely podložní svahové sedimenty.

Po vyhodnocení nových zjištění je možné zhruba nastínit průběh přírodních změn a vývoj osídlení na lokalitě. Do svahových sedimentů uložených zde po poslední době ledové se zařadila patrně již na počátku holocénu nevelká vodoteč. V průběhu času docházelo k dílčímu překládání toku, které je bezpečně doloženo na parcele čp. 306/III, kde se nad zazemněným holocenním korytem vodoteče nacházel raně středověký objekt. To znamená, že nejpozději od 10. století se koryto nalézalo jinde a vzhledem ke geomorfologii terénu nejspíše jižně od Břetislavovy ulice. Ve střední době bronzové bylo bezprostřední okolí potoka osídleno, což dokládá přesněji neinterpretovatelný patrně sídlištní zahloubený objekt. Raně středověké osídlení zde bylo velmi sporadické. Při výzkumu byl odkryt pouze jeden mírně zahloubený objekt, v jehož zásypu se nacházela keramika s kalichovitou profilací okrajů. Navíc se jednalo o území, které se dostalo vně opevněný centrální prostor pozdější středověké Malé Strany. Až v r. 1360 došlo k rozšíření Malé Strany směrem k jihu a přemyslovská fortifikace v těchto místech ztratila své opodstatnění. Celý prostor, ač ve městě, byl patrně vnímán jako periferní a využíván jako zahrada. V 16. století se zde nacházela Žejdlicovská zahrada, kterou malostranská obec v r. 1591 odkoupila a rozparcelovala. V 2. polovině 90. let 16. století zde byly postaveny renesanční měšťanské domy, jejichž současná rekonstrukce vyvolala tento záchranný výzkum.

Jan Havrda, NPÚ HMP

JIŘÍHO ČERVENÉHO PPČ. 1044

V dubnu 2004 byl dokumentován profil ve výkopu pro trafostanici, který byl vyhlouben na východním konci uličky mezi domy čp. 499/III a čp. 497/III na Kampě. Dokumentovány zde byly, kromě recentních výkopů pro inženýrské sítě, novověké heterogenní vrstvy se stavebním odpadem. Toto souvrství o celkové mocnosti 1,35 m (186,90 - 188,25 m) dokládá umělé zvýšení terénu patrně nedlouho před urbanizací této části Kamy v 2. polovině 16. a v 17. století. Od nivelety 186,90 m byly zaznamenány pouze přirozené jílovitopísčité uloženiny, které se zde ukládaly jak ve středověku, tak i na počátku novověku. Sledovány byly i výkopy v severovýchodní místnosti suterénu čp. 499/III. Ty zasáhly pouze náplavové písčité sedimenty.

Jan Havrda, NPÚ HMP

KARMELITSKÁ ULICE ČP. 298/III

Na jaře roku 2003 bylo majitelem domu odkopáno 1 m historických terénů bez jakékoliv dokumentace. V průběhu září 2003 proběhla prohlídka vytěžených suterénů s tímto výsledkem – úroveň podlahy sklepa byla bez ohlášení archeologům snížena na zhruba 190,80 – 191 m n.m. Po dohodě s majitelem domu byly posléze provedeny našimi zaměstnanci 3 statické sondy o rozměrech zhruba 1 x 1 m a hloubce do 1 m v jižní sklepní místnosti, třetí se nacházela za severní sklepní místností v drobném izolovaném severovýchodním prostoru, kde byly zdokumentovány zděné konstrukce předasanační zástavby. Na základě průzkumu je možné konstatovat, že se v prostoru suterénu nacházelo minimálně 40 cm archeologických terénů (191,00 - 191,40 m n.m.) a to raně středověkého souvrství (9.-12. století), jehož pozůstatky zůstaly částečně přilepeny na stávající zeď sklepa. Z reliktu souvrství je možné předpokládat původní úroveň podloží pro středověké osídlení v úrovni 191,00 m. Ze středověkých objektů zůstaly zachovány po zásahu majitele pouze jejich zahloubené spodní části, které byly později rovněž zničeny. Kromě samotného výzkumu statických sond byla začištěna severní část jižního suterénu, kde byl zjištěn povrch výplně plošně rozsáhlého objektu zaniklého ve 13. století (dům?). V podloží (svahoviny) se nacházejí zlomky pravěké keramiky, budoucím výzkumem mělo být zjištěno zda pocházejí z plošně rozsáhlého pravěkého objektu nebo byly sekundárně přemístěny při sesouvání terénu. Tento výzkum se však již neuskutečnil a zbývající terény byly definitivně zničeny, i když byl majitel objektu informován o výsledcích průzkumu ze září 2003 a nutnosti dalšího výzkumu v případě pokračování zemních prací.

Nejzajímavějším nálezem je reliktní románské zdi (190,92 – 192,40 m n.m.), zachovaný pod jihovýchodní zdí stávajícího suterénu. Likvidace stratigrafických vztahů neumožňuje datování nalezeného zbytku zdiva. Vzhledem k výskytu podobných reliktních zdiva v okolí čp. 298/III je možné náš nález zdiva interpretovat jako součást ohradní zdi původního románského dvorce souvisejícím s kostelem sv. Prokopa.

Michaela Selmi Wallisová – Jarmila Čiháková, NPÚ HMP

KARMELITSKÁ ULICE PPČ.386/1 A 387 – SEVERNĚ OD KOSTELA PANNY MARIE VÍTĚZNÉ

V létě roku 2004 proběhl záchranný výzkum vyvolaný úpravou prostranství. Součástí stavebních prací byly až 1,8 m hluboké výkopy pro nové inženýrské sítě podél severní zdi kostela. Podloží, tvořené zde svahovými hlínami (místa pouze 0,3m pod současným terénem) se sklánělo směrem k východu, z nivelety 195,35 m n.m. (u severozápadního nároží kostela) na kótu 193,50 m (20 m východně od zmíněného nároží). V západní části zkoumané plochy

byly svrchní partie podloží i starší nadložní vrstvy odstraněny při novověkých úpravách terénu, patrně spojených s výstavbou kostela na počátku 17. století. Středověké sídlištní vrstvy a objekty nebyly objeveny ani ve východní části plochy výzkumu, protože výkopové práce byly zastaveny v úrovni novověkého pohřebiště. Nejstarší dochovanou nadložní situaci reprezentovala základová zeď z lomové opuky, orientovaná šikmo ke kostelu, jehož stavba tuto zeď narušila. Zeď byla součástí patrně středověké zástavby zadní části parcely, jejíž přední část byla situována při Karmelitské ulici. Uprostřed dokumentované rýhy bylo odkryto novověké (barokní) pohřebiště. Hroby byly uloženy ve dvou úrovních a až na výjimky se navzájem respektovaly. Celkem bylo odkryto 12 orientovaných hrobů, z nichž 2 byly dětské. Hroby respektovaly kostelní stavbu, starší opuková zeď orientovaná šikmo ke kostelu byla jedním z hrobů narušena. Ve většině z nich se zachovaly části rakví (zbytky prken spojených železnými hřeby). Zesnulí byly uloženi v anatomické poloze, na zádech s hlavou hledící k východu, s rukama podél těla nebo s jednou rukou mírně pokrčenou a položenou do klína. U třech nebožtíků byl nalezen růženec z korálků spojených měděným drátkem, u jednoho byl nalezen kostěný hřeben. U hlavy jednoho z pohřbených se dochovala ozdoba z několika spletených měděných drátků. Jednalo se o čelenku či o součást pohřebního čepce. Po josefínských reformách (r. 1784) zde pohřbívání ustalo. V místě hřbitova vznikla nevelká stavba s cihlovou podlahou, která se přimkla k severní zdi kostela. Přibližně 1 m pod současným terénem bylo objeveno torzo starší dlažby z křemencových kamenů, kterou můžeme datovat do konce 18. – 19. století. Protože tři z hrobů byly narušeny stavbou, byly ostatky vyzvednuty a nově pohřbeny při kostelní zdi.

Jan Havrda, NPÚ HMP

KARMELOTSKÁ ULICE ČP.387/III A NEBOVIDSKÁ ULICE ČP.459/III

V letech 2003 až 2005 proběhl rozsáhlý výzkum, jeden z největších v historickém centru Prahy. Byl vyvolán rekonstrukcí areálu bývalé tiskárny na hotel a jeho plocha měřila více než 2600 m². Výzkum zahrnul všechna místa nových podzemních prostor, prohloubení stávajících sklepů a výkopy pro nové inženýrské sítě. Průměrná mocnost historických terénů se pohybovala od 2 do 7 metrů.

V období pravěku lokalita zřejmě nebyla osídlena. K nejstarším antropogenním situacím patřila poloha člověkem přemístěných říčních valounů, které byly položeny na povrch podloží (svahové hlíny na niveletě 186,20 m n.m.). Kameny byly překryty vyvinutým půdním typem. Ze stratigrafické situace vyplývá, že se jedná o vrstvu vzniklou patrně v průběhu staršího pravěku. Bohužel artefakty, které by umožnily přesněji datovat vznik této polohy, nebyly nalezeny. O pravěké osídlení vypovídá několik pravěkých střepů, které byly zjištěny ve středověkých sídlištních vrstvách a výplních jako starší příměs. Geologické podloží pro raně středověké osídlení na lokalitě tvořil půdní sediment (splachem přemístěná půda). Jeho povrch se mírně svažoval k východu až k jihovýchodu (z nivelety 189,20 na kótu 187,00 m). Pod půdním sedimentem se nacházel až jeden metr mocný půdní typ, který se vyvinul na petřínských svahových uloženinách.

K nejstarším sídlištním pozůstatkům patří několik zahloubených objektů, zaniklých podle keramiky v zásypu patrně v 10. století. Výraznější dokumentovaný sídlištní horizont náleží následujícím dvěma stoletím. Kromě jiných nálezů je prezentován i pozůstatky několika dřevohliněných staveb. Z mělce zahloubeného podlaží jedné z nich odkryl výzkum jámy po kulech a žlábků, do nichž byla uložena spodní část vodorovné dřevěné konstrukce. Součástí této stavby o rozměrech 6,5 - 7,5 x 9 m byla i vstupní šíje se schody vyhloubenými do podloží. Nejčastěji odkrývanými nálezy 11. a 12. století jsou ale typické sídlištní objekty - jamky a jámy po kulech, mělké žlábků a ohniště. K nálezům tohoto horizontu hlavně v jižní části plochy patří i zahloubené části pyrotechnologických zařízení (torza nístějových částí

pecí?, výhně?), jejichž četnost (několik desítek) naznačuje, že zde existoval raně středověký výrobní areál. Jeho další specifikaci ztěžuje skutečnost, že v těchto objektech či v jejich blízkosti nabyt nalezen takřka žádný výrobní odpad (struska) ani polotovary, výrobky a suroviny. K popisovanému horizontu patří i mírně zahlabený dům, jehož obvodové zdivo, dochované do výšky 0,5 metru a vystavěné z téměř pravidelně otesaných opukových kamenů, připomínalo zdivo pražských románských kvádríkových domů.

K nejvýraznějším nálezům výzkumu patří odkryv raně středověké fortifikace opevňující od jihu Malou Stranu. Opevnění přibližně západovýchodní orientace zde bylo dokumentováno v linii dlouhé více než 48 metrů. Systém sestával z rozměrného příkopu a dřevohliněné hradby. Dno příkopu, širokého 17 - 19 metrů, se nepodařilo zjistit ani s použitím geologické sondovací tyče. Minimální hloubka příkopu byla 6,3 metrů. Místy ležela na severním svahu příkopu souvislá až trojvrstvá poloha lomové opuky, s velkou pravděpodobností destrukce kamenné čelní plenty hradby. Její původní šířku nebylo možno určit, minimálně dosahovala 5,5 m. Výšku hradby je možno pouze odhadnout na přibližně 3 - 5 m. Její konstrukce byla tvořena kamennou opukovou plentou, širokou 0,6 - 1,2 m, a horizontálně uloženými jednoduchými dřevěnými rošty s dřevy orientovanými kolmo k průběhu opevnění, z nichž některé byly provázány s plentou. Z té byla dochována pouze spodní vrstva kamenů, která byla položena přímo na podloží, místy do mělkého výkopu. Kromě několika omletých drobných zlomků keramiky (raně středověkých i pravěkých) byl v tělese hradby nalezen jeden fragment železářské strusky. Zatím velmi předběžně je možné klást existenci této fortifikace někam do intervalu 10. - 12. století. V jižní části plochy příkop nenarušil žádnou starší sídlištní vrstvu, na severu byla situace značně narušena mladšími zásahy. Více informací přinese až konečné zpracování výzkumu.

Existence příkopu v této části Malé Strany není úplně novou informací. Jeho části byly již dokumentovány výzkumem na dvoře budovy MŠMT v čp. 528/III (PSH XXXII, s. 305) i na ploše Karmelitské ulice. Oba zmíněné výzkumy proběhly s omezením, které provází výzkumy liniových staveb. Referovaný plošný výzkum by mohl přinést zásadní informace nejen o objektu samém (především o tělese hradby, kterou oba starší výzkumy nemohly zachytit), ale také o terénní situaci bezprostředního okolí příkopu. V každém případě se bude muset budoucí historické bádání vyrovnat se skutečností, že v určitém období byla opevněná plocha sídelního prostoru pod Pražským hradem výrazně větší než se dosud uvažovalo.

Po zániku raně středověké fortifikace byl prostor využíván k sídlení. Výrazným dokladem jsou fragmenty několika odkrytých domů obvykle čtvercové dispozice zhruba 5 x 5 m, jejichž do terénu mělce zahlabená opuková podezdívka nesla dřevěnou konstrukci. Z té se dochovaly pouze nepatrné zbytky spodních trámů. Tyto stavby nepříliš obvyklé konstrukce jsou předběžně datovány k přelomu 13. a 14. století. K vrcholnému středověku náleží i několik pecí, s největší pravděpodobností potravinářských. Při výzkumu se zatím nepodařilo vyřešit možný vztah nalezených objektů 14. století ke středověkému klášteru magdalenitek, k jejichž majetku alespoň část lokality patřila. Doklad středověké parcelace lokality představuje mohutná zeď rovnoběžkového směru vystavěná na hlínu z lomové opuky, sledovatelná v délce cca 35 m. Není vyloučeno, že tato zeď nějakým způsobem souvisí právě s existencí kláštera.

Ve střední části domu čp. 387/III při Karmelitské ulici byl odkryt kompletní půdorys polygonálního závěru klášterního kostela sv. Maří Magdaleny, připomínaný poprvé v r. 1319. Výkopové práce byly ukončeny po vybrání zásypů, zhruba na úrovni původní gotické podlahy, takže nebyly narušeny hroby hřbitovního horizontu vně kostela ani souvrství pod jeho podlahou. Pouze na jednom místě uvnitř svatyně prořaly výkopy sled starších nadložních vrstev. Na podloží, které bylo zachyceno na úrovni 188,80 m, byl zjištěn více než 50 cm mocný horizont předklášterního osídlení. Základová spára zdi kostela byla dokumentována na úrovni 188,40 m, stavební úroveň zhruba o 80 cm výše. Po ukončení prací bylo odkryté zdivo

konzervováno, přikryto geotextilií a výkopy zasypány pískem. V současné době je připravován projekt prezentace.

Výkopy v severozápadní části téhož domu zjistily, že severní obvodová zeď presbytáře gotického kostela sv. Maří Magdaleny je kolmo přisazena na zeď pokračující dále severním směrem. Tato starší zeď běží souběžně se západní obvodovou zdí současného domu v takové blízkosti, že mladší konstrukce zničila její západní líc. Dochovaný východní líc má zřetelný kvádrkový charakter. Přibližně po pěti metrech se zeď vystavěná románskou technikou v pravém úhlu lomí směrem k západu (tj. do Karmelitské ulice). Není vyloučeno že její pokračování objeví plánované výkopy v prostoru ulice. Východně od kvádrkové zdi byl v nevelké sondě odryt více než 150 cm mocný hřbitovní horizont, jehož časový interval (především počátek) není zatím zcela jednoznačný. Podloží zde bylo dokumentováno na niveletě 189,20 m, základová spára zdi na se nacházela v hloubce 188,30 m, pravděpodobné rozhraní základového a nadzemního kvádrkového zdiva bylo ve výšce 189,40 m. Interpretace objevené zdi zatím nemůže být definitivní, ale myšlenka o románském předchůdci sv. Maří Magdaleny se sama nabízí.

Součástí hospodářství kláštera byla i zahrada, kterou však archeologicky doložit nelze. Při husitských válkách došlo k devastaci kláštera a konvent magdalenitek zanikl. Patrně k pozdně středověkým zděným konstrukcím náleží i několik liniových staveb – kanálů vyzděných z břidlicových kamenů kladených na hlínu, které byly překryty pečlivě provedenou dlažbou komunikace nebo prostranství.

Celkové vyhodnocení půdorysného uspořádání parcel vrcholně středověkých a raně novověkých měšťanských domů, jejichž základové konstrukce byly výzkumem odkryty, je za současného stavu zpracování předčasné. Interpretačním problémem bude především skutečnost, že zkoumány byly pouze zadní partie parcel, zatímco jejich přední části při Karmelitské ulici jsou skryty pod budovou někdejšího barokního dominikánského kostela. Z renesanční zástavby zadních partií měšťanských parcel se dochovalo pouze několik zděných konstrukcí. Nejlépe byla zachována ta, kterou interpretujeme jako zahluobený předpecní prostor pece, která byla později kompletně přestavěna na zděnou odpadní jímku. Z její výplně pochází soubor kvalitního renesančního skla.

Významná změna nastala s příchodem dominikánů na tuto lokalitu v roce 1604. Řád postupně získal všechny měšťanské domy v tomto prostoru. V souvislosti s výstavbou barokního konventního chrámu a klášterních budov v 2. polovině 17. století byla starší (středověká i renesanční) zástavba odstraněna či podstatně přestavěna. I při výzkumu v prostoru východně od barokního kostela sv. Máří Magdaleny byly odhaleny konstrukce vzniklé při výstavbě dominikánského kláštera. Překvapivě mohutné je zdivo základů křížové chodby kláštera. Konstrukce západní zdi rajského dvora stála na vynášecích pasech, které vyrůstaly z mohutných, až do petřínských svahů zahluobených pilířů. K barokní zástavbě patřily též mocné opukové základové zdi, které náležely k severnímu křídlu klášterní kvadratury. Za josefínských reforem v roce 1784 došlo ke zrušení kostela i kláštera. Konventní budovy byly rozprodány a utilitárně přestavovány. Výzkumem byly některé z těchto přestaveb doloženy. Nejvýraznější z nich byla přestavba na tiskárnu (po roce 1879), která zde pracovala až do roku 1992.

Jan Havrda - Michal Tryml, NPÚ HMP

LÁZEŇSKÁ ULICE ČP. 285/III

Záchranný výzkum byl vyvolán celkovou rekonstrukcí domu v letech 2003 a 2004. V prvním roce se stavební aktivita soustředila na prostor sklepů, kde byly odstraňovány novověké násypy, vesměs v poloze nad zachovanými podlahami sklepních prostor. V rámci těchto prací

byla zjištěna i nevelká studna (průměr cca 1 m) s recentním zásypem v horní části a renesančním materiálem ve střední partii (zásyp studny nebyl dobrán).

Těžiště archeologických prací v roce 2004 spočívalo v místech plánované garáže. Rozsahem nevelký výzkum (6 x 4 m) poskytl zajímavé poznatky o historickém vývoji tohoto místa. Pod současným povrchem, asi 40 cm hluboko, byla odkryta podlaha tvořená dlaždicemi společně se zbytky novověké (chlebové) pece s několika rozpoznatelnými fázemi, související možná s provozem známého hostince a kavárny, které jsou zmiňovány již v 1. polovině 18. století. S provozem může souviset i odpadový kanálek se svými nálezy (krejcar Františka I. z r. 1800 a zlomky dýmky pocházející ze slezských dýmkáren fungujících v 18. - 19. století), porušený zdí severozápadního traktu budovy, která je tedy mladší. Pod cihlovou dlažbou bylo asi 20 cm silné novověké souvrství, nasedající na valounovou dlažbu. Valounová dlažba souvisela podle odkryté terénní situace se vznikem parcelní zdi mezi domy čp. 285/III a 283/III, fungující podle nálezů (drobný peníz Ludvíka Jagellonského) v průběhu 15. – 16. století. Její vznik ale může být starší, nelze vyloučit již dobu 2. poloviny 14. století. Pouze na řezech byl pod dlažbou zdokumentován úsek starší zdi z opukových kamenů a příměsí cihel, kterou lze přibližně datovat do širokého úseku od poloviny 13. století do průběhu 14. století.

Někdy předpokládané opevnění johanitské komendy nebylo v těchto místech odkryto. Podle četných keramických zlomků náleží nejstarší zachycené terény do průběhu 13. století. Jde o vrstvy, složené převážně z hlinitojílovité hlíny s ojedinělými hrudkami malty a četnými opukovými kameny místy přepálenými. Nápadně se odlišují od vrstev 14. – 15. století. Oba horizonty jsou od sebe odděleny výraznou vrstvou tvořenou opukovou drtí bez malty. Svým charakterem se podobá vyrovnání a zpevnění nestabilních terénů. Hypoteticky lze uvažovat o štetování volného prostranství nebo o cestě. Zlomky keramiky z 9. – 10. století přimíšené v mohutných vrstvách ze 13. století signalizují pravděpodobně velké přesuny zeminy z porušených starších horizontů. Nejnižší zkoumané vrstvy se nacházely v úrovni 187,90 m n. m. Archeologické terény pokračovaly do větší hloubky, kde zůstaly zachovány a neprozkoumány.

Zdeněk Dragoun – David Rakušan, NPÚ HMP

MALOSTRANSKÉ NÁMĚSTÍ PPČ. 993

V prosinci a lednu na přelomu let 2003 a 2004 byla bez omezení automobilového provozu opravována havárie kanalizace v severní zúžené části Malostranského náměstí v pokračování linie Nerudovy ulice, mezi domy čp. 1/III a 2/III. Akce podléhala báňskému úřadu, a proto měla zvláštní schvalovací režim bez vyjádření NPU. Ze vstupní šachty ležící poblíž Sněmovní ulice byl směrem do západního svahu ražen 2 m vysoký tunel dlouhý 26 m ve výškovém intervalu 195,40 m n.m. – 197,40 na východním počátku až 196,80 – 198,60 na západním konci tunelu. Legálně nehlášená stavba byla objevena s plně zapaženou vstupní šachtou a devíti metry z délky tunelu. Díky souhlasu prováděcí firmy mohly být nadále po zbytek prací stěny tunelu průběžně denně sledovány. Vesměs procházely vrstvami podloží a nezastihly v tomto intervalu žádné antropogenní narušení ani přírodní anomálii. Svahové hlíny s břidličnou drtí překrývaly okrovou svahovou hlínu s převahou sprašového materiálu silnou 0,2 m. V polovině délky tunelu je povrch této vrstvy v úrovni 197,40 m. Nasedala na tmavě hnědý humózní fosilní půdní horizont s povrchem ve výšce 197,20 m o mocnosti 0,3 m, překrývající šedé svahoviny.

V lednu byla za silných mrazů odstraňována výdřeva vstupní šachty hluboké 6,4 m (povrch chodníku 201,40 – dno šachty 195,30 m). Stěny za výdřevou promrzly, ztratily čitelnost, tvrdost a soudržnost. Dokumentace byla razantně omezena jen na dobu čekání stavby na dodávku zásypového materiálu. V jižní stěně šachty se podařilo změřit povrch zmíněného fosilního půdního horizontu na kótě 196,65 m, zastihnout druhotně přemístěný fosilní půdní

horizont silný 0,2 m s povrchem na kótě 198,30 m a rozlišit povrch souvrství svahovin na kótě 199,06 m. Stratigrafii podloží uzavírala mimořádně zachovaná, 0,2 m silná vrstva holocenního půdního typu s povrchem na kótě 199,24 m. V povrchu podloží bylo registrováno koryto potoka zanesené vytríděným jemným pískem, hluboké 0,6 m. Jeho vztah k nejsvrchnějším podložním vrstvám se nepodařilo určit. Holocenní půdní typ byl překryt patrně zásepem nějakého nedatovatelného objektu, nikoliv terénní vrstvou.

Těsně za jižní stěnou šachty probíhala souběžně s chodníkem opuková zeď na hlínu, se vzduchovými mezerami mezi kameny až 2 cm širokými. Její koruna ani základová spára nemohly být záměrně sledovány. Koruna v jednom místě dosáhla výšky 199,60 m, na východním konci profilu byla na výšce 199,20 m překryta výraznou požárovou vrstvou. Kolmo na ni vystupovalo v jihovýchodním rohu šachty opukové zdivo na sypkou, nesoudržnou maltu, jehož spára ležela na kótě 197,70 m a jehož účel v prostoru dlouhodobého veřejného prostranství není jasný.

Jarmila Čiháková, NPÚ HMP

MALOSTRANSKÉ NÁMĚSTÍ ČP. 2/III

Součástí 4. etapy rekonstrukce bývalého Domu Professe Tovaryšstva Ježíšova (dnes Matematicko-fyzikální fakulta UK) byla úprava přízemní chodby v západní polovině budovy. Výzkum snižoval úroveň terénů z kóty 198,05 m na kótu 197,70 m pro položení konstrukce podlahy v té části severního křídla chodby, kde se ještě intaktní terény dochovaly, na dalším místě výzkum sledoval snižování úrovně terénů pod podlahou (198,18) na kótu 197,88 m pro položení konstrukce podlahy v západním křídle přízemní chodby.

Výzkumem byl rozebrán poslední blok zeminy v severní chodbě, zbylý ve zmíněném výškovém intervalu mezi teplovodem a kabelovodem, široký 1,2 a dlouhý 7,8 m. Bezprostředně navazuje na podobný blok zkoumaný před zahájením 1. etapy přestavby. V západní části bloku byl objeven 1,9 m dlouhý fragment hlubokého zděného objektu, vyplněného minimálně do hloubky 197,40 m velkými šikmými kameny s keramikou cca 15. století – asi spadlou klenbou. Dle blízkosti kostela sv. Václava, okolo něhož fungoval do 17. století hřbitov, je zděný objekt patrně hrobkou. Zbytek bloku tvořily podložní vrstvy ze svahovin, při jejichž rozebírání nebyl nalezen žádný antropogenní materiál. Překvapivá je skladba souvrství, v níž se neprojevuje přirozený sklon k východu, ale vrstvy jsou víceméně vodorovné s nepatrným sklonem i k západu. Na povrchu podložních svahovin bylo několik kůlových jamek, jejichž počet směrem k východu (po svahu) výrazně houstl, a sloupová jáma o průměru 0,4 m, hluboká nejméně 0,7 m (dno 197,26 m). Zbylo v ní v původním postavení velké množství struskou doplněných opukových a říčních kamenů, původně utěšňujících dřevěný sloup o průměru 0,2 m. Původní povrch podloží se nedochoval, byl odstraněn při stavbě v 17. století.

Na převážné většině plochy západní chodby byly historické terény nad kótou 197,88 m již dříve odstraněny. Zůstaly zachovány jen na jejím jižním konci, ve vstupním vestibulu o ploše 5,4 x 3,4 m z nádvoří na schodiště, pod barokní pískovcovou dlažbou (povrch 198,16 m, dno konstrukce cca 197,96 m). Na ploše vestibulu byl v nedávné minulosti zřízen nákladní výtah (bez archeologického výzkumu) a v roce 1996 zde byl dokumentován úzký výkop pro vedení vody, jehož výsledky byly nyní plošným výzkumem výrazně rozšířeny. Nálezová situace byla vybrána kompletně včetně výplní jam, do podloží zahlobených.

Výzkum zastihl část raně středověké parcely buď z pokročilého 10. či z počátku 11. století, na níž výzkum zachytil část roubeného stavení, severně od něj laťkový plot a mezi nimi dvě jámy s velmi kyprou výplní, hluboké 0,6 a 0,8 m. Podle stop po drobných kolících na stěně hlubší západní jámy a nepatrného obtisku proutí na stěně východní jámy lze soudit, že stěny jam byly opatřeny košatinou a mohly mít skladovací funkci. Východně od nich jsou sloupové

jámy, v nichž by mohly stát podpěry přístřešku chránícího obě jámy. Severně od plotu jsou objekty, kde se pracovalo s ohněm. Výzkum byl plošně velmi drobný na rozpoznání, zda zastihl plochu jen jedné parcely, či zda některá z linií měla funkci parcelní hranice. Původní povrch terénu, velice mírně se svažujícího k jihu, se v severní části plochy nedochoval, nebyl však příliš vzdálen od zastížené, dlažbou snížené úrovně 197,96 m. V části jižní se úroveň povrchu pro mladší dobu hradištní dochovala na kótě cca 197,90 m. V rámci podloží se podařilo rozlišit lokálně vymezenou vrstvu, kompaktní a tuhou stejně jako rostlé podloží, již se podařilo na profilech identifikovat jako vrstvu s plochým dnem (197,75 m), zapuštěnou 10 – 16 cm do rostlého podloží. Obsahovala starohradištní keramické zlomky.

Jarmila Čiháková, NPÚ HMP

MÍŠEŇSKÁ ULICE ČP. 74/III

V březnu 2003 proběhl dohled při výkopech inženýrských sítí, vyvolaných rekonstrukcí domu (hloubka maximálně 1,3 m). Ty narušily pouze novověké situace. Při úpravách suterénu bylo dále odkryto a vyčištěno zasypané starší schodiště do sklepa klasicistního domu z 2. poloviny 19. století, který byl postaven na místě starých malostranských jatek, vybudovaných v 1. čtvrtině 18. století.

Jan Havrda, NPÚ HMP

NA KAMPĚ PPČ. 1042/1

Ve výkopu pro kanalizaci (hloubka 4 m, délka více než 60 m) byly dokumentovány 4 řezy, zvolené tak, aby reprezentativně postihly stratigrafii lokality. Svrchní partii nadloží zde tvořily kamenitopísčité navážky mocné 1,6 – 2,2 m. Toto souvrství vznikalo v průběhu 16. a 17. století, kdy tato část Kampy sloužila patrně jako deponie stavebního odpadu pro malostranské stavebníky. Pod novověkými polohami se nacházely písčité a jílovitopísčité sedimenty (povodňové uloženiny) ojediněle s příměsí úlomků opuky a pískovce. Jejich povrch se pohyboval ve výšce 186,56 – 187,28 m n. m. Sporadické nálezy středověké keramiky datují jejich vznik do 14. – 15. století.

Jan Havrda, NPÚ HMP

MOSTECKÁ ULICE ČP. 278/III

V listopadu a prosinci 2003 se ve sklepě domu upravovaly inženýrské sítě pro budoucí vinárnu (podlaha sklepa 189,40 m). Vedení vody a nová vzduchotechnika byly položeny do výkopu vedeného převážně v trase stávající kanalizace, takže zásah do historických terénů byl jen malého rozsahu. Na stěnách výkopů byl dokumentován 0,8 m vysoký průřez stratografií uloženin, jenž byl prohloubením bezprostředně u průčelní zdi do Mostecké ulice zvýšen na 1,8 m (dosažené dno 187,62 m). Nepodařilo se získat průřez souvislý, neboť výkop byl několikrát přerušen šachticemi a statickými poruchami. Kvůli stísněným poměrům byly práce realizovány postupně a s přestávkami, takže synchronizace vrstev nemohla probíhat v terénu. Výsledkem výzkumu je zobrazení výseku statigrafie v nesouvislé severojižní linii o celkové délce 18,1 m, na kterou na jihu navazuje kolmé rameno o délce 2,6 m.

Výzkum zjistil, že všechny dokumentované stěny prořaly statigrafie vytvořené v pravěku (za geologickou expertizu J. Zavřelovi děkuji). Převahu pravěkých uloženin (celkem 22) tvořily tmavě šedé svahoviny s drobnou příměsí okrových svahovin, později i stop po zetlelém dřevu, narušené minimálně třemi pravěkými zahloubenými objekty různých profilů. Skladba svahovin a bahnitých sedimentů, mezi nimiž jsou jak vrstvy terénní, tak výplňové, se nejlépe dochovala v malé jihozápadní místnosti, kde byl ve svahovinách registrován

pravěký objekt hlubší než 0,56 m (úroveň zahloubení 189,02 m; dno výkopu 188,46 m), s přímou šikmou stěnou dlouhou 1,2 m, široký více než 2,3 m. vyplněný sedimenty (svahovinami sedimentujícími ve stojaté vodě). Prokazatelné geologické podloží prosté antropogenních nálezů výzkum nezachytil, svahoviny i bahnitě sedimenty se usazovaly již za přítomnosti člověka. V pravěku vznikly i uloženiny světleji až rezavě hnědé, u nichž nevyklučují interpretaci výplňových vrstev zahloubeného objektu. Překrývají tmavou šedohnědou fosilní půdu s povrchem na kótě 188,40 m a mocností větší než 0,8 m (dno výkopu na kótě 187,60 m nedosáhlo dno vrstvy). Na severním konci profilu je rezavohnědá uloženina překryta ulehlým tmavěji šedým prachem či prachovitou hlínou, určenou jako půdní typ (povrch 189,00 m). Nálezy byly získány výlučně vzorkováním profilů a jsou velmi sporé, drobné a obtížně datovatelné. Výrazně více jich pochází z uloženin hnědých než z šedých svahovin.

Řezy prořaly minimálně dva hradištní objekty. Severní z nich se rozkládal v místnosti u uličního průčelí, v místě, kde se pod půdní typem nachází hnědě rezavá prachovitá svahovina (pravěký objekt?). Zastížené hradištní souvrství je s největší pravděpodobností zbytkem stavení, delšího než 2,7 m, s rovnou podlahou na kótě 188,90 m a žlabem po dřevěné kládě ze severní obvodové stěny. Druhý hradištní objekt ležel pod pilířem schodiště ve staticky narušeném prostoru. Jeho dno nebylo rovné, rozsah se nepodařilo při zemních pracích zjistit, patrně s ním souvisely i menší sloupové jámy. Není vyloučeno, že tmavá rezavě hnědá, nesoudržná dřevitá hlína na povrchu statigrafie v celé jihozápadní místnosti, na niž byla následně položena konstrukce podlahy, je také součástí tohoto druhého hradištního objektu.

Zatímco v severní místnosti u uličního průčelí proběhla na kótě 189,00 m patrně novověká planýrka a do vyrovnávací vrstvy písků nad touto kótou se dostaly i zbytky po bližší neurčitelném požáru, ve zbylých místnostech sklepa jsou pravěké (189,20 m - střední místnost pod schodištěm) a raně středověké statigrafie dochovány až na kóty 189,20 a 189,40 m (jihozápadní místnost), na něž přímo nasedají konstrukce podlahy.

Jarmila Čiháková, NPÚ HMP

NA KAMPĚ PPČ. 1042/1

Ve výkopu pro kanalizaci (hloubka 4 m, délka více než 60 m) byly dokumentovány 4 řezy, zvolené tak, aby reprezentativně postihly stratigrafii lokality. Svrchní partii nadloží zde tvořily kamenitopísčité navážky mocné 1,6 – 2,2 m. Toto souvrství vznikalo v průběhu 16. a 17. století, kdy tato část Kamy sloužila patrně jako deponie stavebního odpadu pro malostranské stavebníky. Pod novověkými polohami se nacházely písčité a jílovitopísčité sedimenty (povodňové uloženiny) ojediněle s příměsí úlomků opuky a pískovce. Jejich povrch se pohyboval ve výšce 186,56 – 187,28 m n. m. Sporadické nálezy středověké keramiky datují jejich vznik do 14. – 15. století.

Jan Havrda, NPÚ HMP

NERUDOVA ULICE ČP. 211/III

Při celkové přestavbě domu na hotel byl v intervalech téměř po celý rok 2003 prováděn záchranný výzkum, stejně tak v průběhu stavby vznikala i projektová dokumentace. Výsledkem přestavby je téměř kompletní likvidace historických terénů - na celé ploše parcely bylo odkopáno minimálně 1,2 m. Dům leží na svahu hradčanského ostrohu v severní frontě Nerudovy ulice. V zadní (severní) části parcely byla pod podlahou přízemních místností (kóta 212,90 m) zastížena skála, která v severní stěně vystupovala i nad podlahu až na úroveň 213,80 m n.m. Do skály byla zapuštěná studna zasypaná v 19. - 20. století, v kanálu, který k ní vedl, ležela mj. kamenná dělová koule. Skála klesala strmě, takže pod prostorem dvorku

(povrch 212,50) zastihla rýha hluboká 4 m jen stratigrafie svahovin. V jejich rámci jsme registrovali polohy rozvlečených uhlíků a vypálené hlíny (210,40 m). Pod podlahou sklepa přibližně v polovině délky průjezdu již skála klesla na kótu 206,00 m. I v těchto místech byla v rámci svahovin na kótě 207,20 m rozvlečená poloha uhlíků a červené hlíny.

Původní povrch podloží pro dobu raného středověku se nepodařilo zjistit. V polovině průjezdu (povrch 212,00) byl nejvyšší bod podloží (211,76) zastižen vedle zbytku objektu zasypaného ve 2. polovině 13. století, se strmou stěnou a plochým dnem, který vzhledem k umístění na parcele byl součástí obytného domu. Dno bývalé zemnice (211,04) bylo jen 0,7 m pod dochovaným povrchem podloží. Nevylučuji proto původně vyšší úroveň, z níž se zemnice zahlubovala, než jaká je úroveň podloží dnes. Zemnice byla z větší části zničena stávajícím sklepem, o němž se J. Muk domníval, že může náležet předhusitské kamenné výstavbě města. Archeologický výzkum však pod podlahou sklepa zastihl zbytek sklepa staršího, náležejícího hrázděnému domu zaniklému silným požárem v roce 1420 (datace keramikou i mincí). Ten datuje stávající zděný sklep až do doby pohusitské. Přístup do sklepa z východu vypovídá o jiném parcelním členění v předhusitské době, než jaké je dnes, neboť současná východní parcelní čára domu čp. 211/III v té době nemohla existovat. Ačkoliv sklep byl hluboký 4 m (dno 207,70), postrádal bytelnou konstrukci s výraznými archeologickými stopami (např. nárožní sloupy). Jeho konstrukce byla poměrně lehká a hlavní tlak nesměřoval do dna. Výjimkou je pás nepřilíš silných podpěr v příčné linii na jižní třetině délky sklepa. Zpevňovaly místo, kde v nadzemním podlaží stála kachlová kamna z nádobkových kachlů, která se po požáru propadla až do sklepa. Pomineme-li hloubku, nelišil se archeologický obraz sklepa vrcholně gotického hrázděného domu zaniklého v roce 1420 od nálezů zemnic 13. století, včetně propálené skvrny v podlaze.

Jarmila Čiháková, NPÚ HMP

NERUDOVA ULICE ČP. 215/III

V listopadu a prosinci roku 2003 byl při přestavbě prohlubován severní přístavek, aby se podezděním severní stěny tohoto přístavku do hloubky 3,1 m izolovalo obvodové zdivo přízemí historického domu (jižní stěna přístavku) před vlhkostí stékající po hradčanském svahu. Snižování proběhlo od podlahy přístavku na výšce 222,78 m n.m. na dno výkopu v hloubce 219,66 m. Ve východní polovině výkopu tvořily celý profil zásypové vrstvy s raně novověkou keramikou, mezi níž je nápadné luxusní zboží. V polovině západní byla stratigrafie odlišná. V hloubce 1,7 m od podlahy se pod severní zdí přístavku při podezdívání objevila koruna opukového pilíře na velmi pevnou maltu, vysokého 0,7 m, stupňovitě se zužujícího. Jeho vnější líc nebyl upraven, takže buď sloužil jako zdivo základové, nebo na jeho vzhled nebyly kladeny velké nároky. Korunu pilíře (220,98 m) překrývala vrstva požáru s povrchem na kótě 221,06 m, pokračující dále k západu s povrchem na stejné niveletě, ale mocnější (báze 220,62 m). Na spodní stupeň pilíře se na severní straně na úrovni 220,46 m napojovala opuková dlažba silná cca 0,15 m. Na straně jižní se dlažba výškově napojovala na výrazný ústupek v obvodovém zdivu původního raně novověkého domu na kótě 220,46 m. Na základě dláždění lze soudit, že nad touto dlažbou byl otevřený prostor – ať interiér např. sklepa, či plenér např. terasy, či dno příkopu. Datovat vznik dlažby ani pilíře se nepodařilo. Překvapením bylo zjištění, že konstrukce dlažby leží na rostlém terénu s povrchem na kótě 220,22 m. Dle tuhosti a skladby byly sutě či svahoviny jednoznačně in situ (konsultace na místě J. Zavřel). Výška podloží je o to nápadnější, že dle výsledků zjišťovacího výzkumu na parcele severního souseda čp. 192/III, přístupné z Thunovské ulice, leží zkoumaná plocha v linii příkopu přemyslovského opevnění.

Jarmila Čiháková, NPÚ HMP

SNĚMOVNÍ ULICE ČP. 164/III

V červnu 2003 byly ve sklepě a v suterénu domu provedeny tři zjišťovací sondy pro získání informací o skladbě uloženin pod podlahami místností. Pod podlahou sklepa (196,80 m) jsou dochovány zahloubené objekty středověké a novověké, kterých na základě situace v sondách může být vyšší množství. Podle nálezu keramických zlomků 11. století lze počítat i s přítomností situací raně středověkých. V severozápadní polovině sklepa vystupuje rostlé podloží, zde tvořené rozpadavou břidličnou skálou (196,68 m), až pod dnešní podlahu, kde bylo na dnešní úroveň odříznuto při stavbě sklepa. V jihovýchodní polovině u čelní stěny skalní podklad klesá (196,17 m) a jako podloží se projevuje velmi tuhá svahová hlína. Po usazení mladohradištní vrstvy patrně z 11. století zde proběhla stavební činnost, při níž byl snížen terén v okolí dodnes dochované gotické věžovité stavby z čp. 163/III na výšku 196,37-196,17 m a vytvořila se vrstva s množstvím křemencového odpadu z opukových kamenů (plotny z křemencových žil) a dvěma kusy omítky. Je možné, že tyto stopy stavební aktivity s gotickou věžovitou stavbou přímo souvisí. Informace o věžovité stavbě v sousedním čp. 163/III se získat nepodařilo, protože čelní zeď sklepa nenáležejí věžovité stavbě, jak se předpokládalo, ale sklepu. Vedle zjištění jednotné základové spáry zdi sklepa na kótě 195,85 m (0,8 m pod jeho původní podlahou) tento fakt dokládá provázání čelní severovýchodní se severozápadní obvodovou zdi v severním rohu sklepa. V době vrcholné gotiky byly na místě sklepa zasypany dvě hluboké jámy se strmými stěnami materiálem s keramikou 14.-15. století. Nelze vyloučit, že objekty souvisely s možností využít zdejší velmi snadno rozrušitelnou břidličnou skálu pro získání šterku – např. materiálu pro úpravu komunikací. Velkou část kubatury jedné sondy zaujímal novověký objekt (či objekty dva) související s topeništěm, do něhož se propadla část kamen s keramickou troubou.

Situace v suterénu byla zkoumána jen v jednom bodě druhou sondou. Prokázala, že pod dnešní podlahou (197,25 m) je starší interiér zasypaný v 18. století, blíže neurčitelného rozsahu, hluboký necelé dva metry. Dle výškových poměrů úrovně jeho maltové podlahy (195,26 m) a základové spáry (195,00 m) měl ve hmotě domu od počátku dispozici sklepa, ačkoliv dle písemných pramenů by zde mělo být volné prostranství. Skladba terénů vně tohoto interiéru zůstala nepoznána. Pod zasypaným prostorem je nedatovatelná starší historická situace, která je podle srovnání výšek ve sklepě a v suterénu pravděpodobněji výplní objektu. Zbyla z ní zeď, která je nejstarším prvkem v sondě, probíhající v blízkosti a přibližně ve směru bývalé uličky z jihozápadu na severovýchod. Teprve poté, co podél zdi vznikla vrstva se zbytky požáru, byla vystavěna severovýchodní obvodová zeď na dnešní parcelní čáře se sousedním čp. 163/III patrně jako celek s nově vystavěnou jihovýchodní stěnou, jak vyplývá ze shodných výšek základových spár. Z tohoto pohledu se výstavba sklepního interiéru zaniklého v 18. století jeví jako výrazná přestavba, při níž došlo vložím severovýchodní obvodové zdi k výrazné změně dispozice a současně i k destrukci staršího zdiva, aby byla zachována jednota základové spáry nově vzniklého objektu.

Jarmila Čiháková, NPÚ HMP

ŠPORKOVA ULICE ČP. 322/III

V srpnu až prosinci roku 2002 proběhl předstihový výzkum na parcelách č. 455 a č. 456, patřících k domu. Výzkum byl vyvolán záměrem majitele domu provést rekonstrukci budovy, včetně vybudování podzemních garáží. Jelikož v době výzkumu nebylo vyřešeno statické zajištění okolních budov, pohybovaly se archeologické aktivity zpočátku pouze na ploše střední části zahrady. V lednu až dubnu a srpnu a září roku 2004 pak proběhla druhá a třetí etapa výzkumu, která měla za úkol prozkoumat i zbývající části parcely určené k vybudování nových suterénů a provést dohled v místech rekonstrukce inženýrských sítí.

Zkoumaná lokalita se nachází v místě bývalé osady Obora, o níž máme první písemné zprávy sice až z let 1278 - 82 (tou dobou zde byl zřízen jeden ze čtyř hromadných hrobů za tehdejšího hladomoru), ale je jisté, že počátky osady sahají hlouběji do minulosti. To dokládá i stavební historie budovy, na jejímž pozemku výzkum proběhl. Dům obsahuje ve své hmotě zdivo obdélné lodi zaniklého kostela sv. Jana Křtitele v Oboře. Loď vznikla pravděpodobně v první polovině 16.století. Do doby gotiky je kladena stavba sakristie, ležící severovýchodně od lodi kostela. Ve východní části budovy je dochováno zároveň torzo zdiva románské rotundy. Jeho odkrytí vyvolalo v roce 1986 výzkum (pod vedením Zd. Dragouna) s cílem ověřit fragmenty rotundy vně budovy.

Popisovaná lokalita se nacházela v bezprostředním sousedství zmíněného výzkumu v místě zrušeného hřbitova. Během čtyř měsíců roku 2002 byla realizována stěžejní část výzkumu, při níž se podařilo vyzvednout a zdokumentovat 639 kostrových hrobů. Z pohřební výbavy byly nejčastěji zastoupeny medailonky, křížky, části růženců, prsteny a oděvní součásti z trvanlivých materiálů. Spolu s hroby bylo zachyceno několik zdív souvisejících s areálem hřbitova a přilehlou budovou bývalého kostela. Podloží bylo zastiženo na úrovni 215, 20 metrů nad mořem.

V přímé návaznosti a v součinnosti se stavbou proběhla druhá a třetí etapa výzkumu. V druhé etapě bylo vyzvednuto 226 převážně barokních hrobů a 41 hrobů bylo zjištěno v etapě třetí. Celkem bylo tedy v rámci popisovaného výzkumu vyzvednuto 906 anatomicky uložených pohřbů a jejich částí. Dá se říci, že každý třetí až čtvrtý hrob v sobě obsahoval pohřební výbavu, která umožní jeho rámcové časové určení. Podloží bylo zastiženo na úrovni 215, 35 m n. m.

Martin Omelka, NPÚ HMP

ŠPORKOVA ULICE, JÁNSKÁ ULICE – VODOVOD

V rámci rekonstrukce vodovodní sítě na Malé Straně v místě Jánské a Šporkovy ulice byl probíhal v létě 2004 archeologický dohled. Výkop pro potrubí byl prováděn bagrováním přesně v trase původního vodovodu. Jelikož jde o prostor, kterým již několikanásobně prošly různé inženýrské sítě, nebyly pracemi narušeny žádné archeologické situace. Pouze ve dvou místech byly v stěně výkopu zdokumentovány nevelké stopy historických situací. První řez zachytil situaci torza na hlínu stavěné opukové zídky stojící na svahovinách. Datovací materiál nalezen nebyl. Zdivo bylo překryto vrstvou recentního materiálu, podloží nebylo zastiženo. Druhý řez zachytil situaci ohniště, které obsahovalo jeden zlomek keramiky z 15. století. Ohniště bylo překryto recentním souvrstvím a leželo nad podložím, zachyceným na úrovni 217,90 m n. m.

Martin Omelka, NPÚ HMP

VALDŠTEJNSKÁ ULICE ČP. 154/III – KOLOWRATSKÝ PALÁC

Několičetá rekonstrukce části areálu Senátu ČR, která leží severně od Valdštejnské ulice na parcelách Kolowratského a Malého Fürstenberského paláce čp. 154 a 155/III, byla doprovázena velkými zemními pracemi provázenými archeologickým výzkumem. V roce 2003 byla vedle drobných zásahů (kanalizace, hydroizolace) realizována stavební jáma v prostoru nádvoří, do níž bylo vloženo technické podlaží s trafostanicí. V letech 2004 a 2005 byl hlouben prostor podzemních garáží v obdélném pásu podél východní hranice dnešního pozemku Senátu.

Stavební jáma pod nádvořím Kolowratského paláce (290 m², výchozí povrch 190,60 m n.m.) nedosahuje hloubky podzemních garáží. Její dno na niveletě 186,20 m bylo dáno základovou spárou paláce a skutečností, že na kótě 186,50 m byla předběžně naměřena hladina spodní

vody. Vložením suterénu pod nádvoří se doplnily stávající suterény pod zástavbou po obvodu nádvoří a spojily se v kompaktní půlkruhový útvar. Svrchní 1,5 m byl odtěžen za archeologického dohledu bagrem. Mezi navážkami byl zastížen jediný soliterní blok s historickými terény o ploše 3,6 x 1,5 m, s dlážděním na kótě 189,70 m. Výškový interval 189,10 -186,50 m byl rozebrán standardním plošným archeologickým výzkumem, interval 186,50 -186,20 m byl kvůli ochraně základové spáry paláce v bahnitěm nečitelném terénu snímán velmi rychle bagrem s archeologickou dokumentací půdorysů konstrukcí a probíráním veškerého vytěženého materiálu.

Kolowratský palác je situován v bývalé vltavské nivě vně městských hradeb, v místě, kde byl vystaven Vilémem z Lobkovic kolem roku 1600 renesanční palác. Proto před počátkem rekonstrukce zde byla očekávána sídlištní stratigrafie s bohatými movitými nálezy hodnými vybavení sídla předního příslušníka české nekatolické šlechty. Ani jeden z předpokladů se nepotvrdil. Výzkum nezastihl plynulý postupný nárůst stratigrafie podobný souvrstvím z prostoru města, nýbrž čtyři plochy, vymezené různě starými zděnými konstrukcemi, s odlišnou skladbou stratigrafie. Na všech plochách, ale různou měrou, se uplatňovaly novověké povodňové náplavy a bahnitě sedimenty zavážené přemístěnými násypy s četnou vrcholně a raně středověkou příměsí. Převážnou část stratigrafie vytvářely výplně četných velkých prohlubní zasypané hlínami se stavebním odpadem. Mezi nimi se podařilo dokumentovat několik pohřbených historických úrovní. Veškerý plošně zkoumaný výškový interval vznikl v 16. a 17. století. V té době se na povrchu jednoho z povodňových náplavů usadila hnojovitá vrstva, v níž bylo nalezeno 34 tiskařských liter z doby 2. a 3. třetiny 16. století spolu s (patrně) knihařskými špendlíky. Z paleografické analýzy liter vyplývá, že se může jednat o nálezy pocházející z tiskárny Michaela Peterleho staršího, která byla činná na Malé Straně v letech 1582 – 1588. Některé charakteristické typy majuskulních liter byly v produkci tiskárny identifikovány. Pravděpodobně právě stěhování tiskárny na Nové Město v roce 1588 bylo důvodem ukončení funkce liter a rok 1588 by tak představoval terminus post quem pro dataci archeologického kontextu, v němž byly nalezeny (za analýzu děkuji Michalu Dragounovi). Kolekce liter je nejcennějším movitým nálezem výzkumu nádvoří. Oproti očekávání četných nálezů ze zámožného šlechtického prostředí se výzkumem získaný soubor nálezů vyznačuje chudobou, výraznou nejen při srovnání s prostředím šlechtických hradů a dvora, ale i při srovnání s nálezy z městských parcel řadových měšťanů 16. a 17. století pražských měst, i z měst výrazně menších např. Beroun aj. (za zpracovávání keramického nálezového fondu Karlovi Kouckému děkuji). Lze jednoznačně konstatovat, že na zmíněném nárůstu o 4,4 m, o které se zdejší terén od 2. poloviny 16. století navýšil, se odpad z přilehlé zástavby, vesměs šlechtické, nepodílel. Zdroj navážkového materiálu k rychlému a záměrnému navýšení terénu ležel jinde, s největší pravděpodobností zcela mimo pražská města, a movitá náplň většiny zkoumaných uloženin proto s pražským prostředím nesouvisí.

Od 16. 8. do 14. 11. 2004 probíhal plošný výzkum zejména v prostoru budoucích podzemních garáží na ploše 287 m², v pásu od severu k jihu 41 m dlouhém a 7 m širokém. Odstraňoval historická souvrství ve výškovém intervalu 188,90 – 186,00 m n.m., tj. do hloubky 4,6 m pod dnešní úroveň dvora (190,60 m). Při rozebírání kubatury 830 m³ byla dokumentací celkem 498 m² svislých stěn získána pravidelná síť řezů.

Historické terény se v pásu pro garáže vyvíjely odlišně od terénů zkoumaných v roce 2003 pod nádvořím paláce v místě nového technického podlaží. Z větší části totiž náležely sousední parcele, kde měly samostatný vývoj a jejich připojení k parcele paláce je až novodobé. Parcelní hranice mezi palácem a jeho východním sousedem nebyla stabilní, v době renesance postupně ustupovala k západu vlivem povodní, které několikrát východní parcelní zeď paláce pobořily. Ani zkoumaný 41 m dlouhý pás parcely východního souseda paláce neprošel jednotným vývojem. Jižní dvě třetiny plochy byly často zaplavovány. Jedna z povodní zbořila v pozdní gotice starší parcelní členění, a voda vytěsnila jižní parcelní čáru výše k severu –

dále od dnešní ulice. Odsunula ji o necelých 22 m na linii, na níž v pozdní gotice a v renesanci vyrostlo postupně několik ohradních zdí, bořených vodou a opětovně zpevňovaných. Před touto novou linií narostl terén o 1,4 m běžovými nánosy povodní nad tmavými nánosy bahen, do nichž byl sypán mj. staveništní odpad, aby se nánosy zpevnily a zvedl jejich povrch. Stejně tak postupovali předkové i před katastrofální pozdně gotickou vodou. Od pozdní gotiky, po posunutí parcelní čáry k severu, přestal být tento prostor až do doby barokní využíván k činnosti, která zde byla do té doby na ohrazené parcele provozována, a vystřídalo ji volné neupravené prostranství s četnými loužemi. Severně od linie pozdně gotických a renesančních ohradních zdí byla nálezořová situace výrazně odlišná, neboť se zde nacházel vnitřní prostor přilehlých parcel.

Z rozlohy parcely přiléhající ze severu k linii renesančních ohradních zdí, které tvořily předěl mezi sídelní plochou a prostranstvím zaplavovaným povodněmi, stavební jáma zasáhla její jižní část do vzdálenosti 12 m. Nelze určit celkový obraz využívání této parcely, neboť prozkoumaná část je jen jejím malým výsekem. Podél jižní ohradní zdi se v poměrně rychlém sledu střídala stavení vesměs stavěná z kamenů pojených nikoliv maltou, ale jílovitou hlínou. Překotná stavební aktivita 15.-16. století v tomto místě vyvrcholila výstavbou bytelného polozapuštěného domku, nevíme zda obytného či spíše viničního, do jehož zdiva byly druhotně použity románské kvádříky z nějaké nedaleké stavby 12.-13. století. Jeho výstavbě mezi jinými předcházel hrážděný dům zaniklý silným požárem, jak svědčí množství mazanice. Jeho dvůr byl vydlážděný kvalitně položenou dlažbou ze štípaných křemenců v loži z říčního písku. Poté, co renesanční domek s románskými kvádříky zanikl, byla do jeho zásypu vystavěna pec, z níž se dochovalo cihlové topeniště s klenbou vyvedenou speciální technologií ze skládaných předem vyhotovených segmentů. Na jejím místě stála pec o něco málo starší, také cihlová, v níž se našly hrudky bronzoviny. Není vyloučeno, že starší cihlová pec sloužila při práci s barevnými kovy, čemu sloužila pec mladší, se nedá určit, neboť v době zániku byla důkladně vymetená. Zda její zánik souvisí s povodní, nelze zatím říci.

Při postupném odstraňování vrstev a zdí se pod nimi stále objevovaly zdi starší v různém stupni poškození. Překvapením výzkumu bylo zjištění, že do hloubky 185,00 m jsme se nedopracovali na počátek dlouhé řady zde postupně vystavených kamenných konstrukcí. I na samém severním okraji zkoumané plochy, na místě nejvýše do svahu, jsme v této úrovni stále registrovali vrcholně středověké situace pokračující dále do hloubky, i když dle dosavadních poznatků už měl na této kótě probíhat povrch raně středověké nivy jako dno pohřbených historických terénů, z nichž nejstarší očekáváme z 11.-12. století. V současnosti je již zřejmé, že báze historických terénů je hlouběji než 5,6 m pod dnešním povrchem. Překvapení je o to větší, že dosažená hloubka je stále nad kótou povrchu, z něhož byl v 2. polovině 13. století vykopán velký obranný příkop na příkaz krále Přemysla Otakara II. Nečekaná hloubka tohoto pohřbeného povrchu vysvětluje, proč je příkop dosud hledán bezvysledně.

Jarmila Čiháková, NPÚ HMP

PRAHA 1 – STARÉ MĚSTO

ANENSKÝ KLÁŠTER

Další etapa úprav areálu Anenského kláštera byla rovněž provázena záchranným výzkumem, který se soustředil na místa zásahů do historických terénů. V roce 2003 byl sledován výkop inženýrských sítí ve vstupním koridoru, zahloubený cca 60 – 80 cm, který zasáhl tak do recentních násypů bez nálezů pozůstatků středověké etapy dějin kláštera. Zhruba v polovině délky výkop prořal cca 80 cm široké zdivo, probíhající ve směru sever – jih, které bylo stavbou rozebráno. Přivolaní archeologové tak sice konstatovali přítomnost gotických architektonických prvků, bohužel ale značně rozrušených. Z několika větších kusů, které se

částečně daly složit, je zřejmé, že se jedná o pozůstatky okenních kružeb. Předběžně lze podle dochovaných analogií uvažovat o jejich příslušnosti ke kružbám oken ambitu. Nalezená zeď patří podle předběžných úvah ke stavebním úpravám kláštera, při kterých byly likvidovány středověké ambity, jejichž hmota zdíva částečně posloužila pro vznik nových konstrukcí. Vznik této zdi souvisí zřejmě s barokními úpravami areálu.

Nejméně hluboký výkop ze sledovaných prací, procházející prostorem věže a vybíhající dále k západu, se ve větší části pohyboval v terénech mladších než stavba kostela a do starších archeologických vrstev zasáhl jen nehluboko. Potvrdil však již dříve známý fakt, že klášterní hřbitov se nerozkládal západně od kostela a že jeho rozsah po jižním boku kostela dosahoval přesně k linii západního průčelí stavby.

Při prováděných pracích v prostoru jižního ramene ambitu byla někdy ve vzdálenější minulosti úprav areálu realizována patrně statická sonda, kombinovaná se sondou archeologickou. Ve spolupráci archeologů a stavby byla znovu vyčištěna a archeologicky dokumentována. Její hloubka přesahovala 3 m a široká byla necelý 1 m. Sonda byla hloubena z úrovně keramické dlažby, pod kterou byla zachycena další dlažba z pálených dlaždic formátu 18 x 18 cm. V této dlažbě, kterou lze interpretovat jako středověkou podlahu jižního ramene ambitu, byla osazena náhrobní deska, z níž se část dochovala in situ. Jedná se o rozměrnou opukovou desku, do které byla vyryta kresba drapérie oděvu se zbytky písma patrně majuskulního charakteru. Právě s ohledem na typ použitého písma nelze vyloučit, že tato náhrobní deska pochází hluboko ze 14. století, zřejmě z jeho první poloviny. Další zlomek pravděpodobně téže náhrobní desky s ozdobným lemem okraje (?) byl nalezen v dílčím recentním zásypu uvedené sondy. Vrstvy bezprostředně pod deskou souvisí s jejím uložením, další stratigrafická jednotka vznikla pohřbíváním v sousedství kostela, když v nejhlubších místech této vrstvy byly zbytky kostry pohřbeného jedince. Keramika nalezená v této vrstvě pochází pravděpodobně z pohřby narušených starších vrstev, protože ji lze vesměs datovat do 13. století. Všechny další vrstvy zasahují pod úroveň rozhraní základového a nadzemního zdíva jižního křídla ambitu a jsou dokladem osídlení předcházejícího zde výstavbu kláštera dominikánek. Popisovaný výkop měl své dno v úrovni 186,32 m, což bylo 34 cm pod základovou spárou jižního ramene ambitu (186,66 m). Geologické podloží, tvořené hrubým říčním pískem, bylo zaznamenáno ještě hlouběji, v úrovni 186,44 m n.m. Nejedná se o přirozený povrch podloží, kde bychom předpokládali vytvoření vrstvy charakteru půdního typu, ale o jeho spodní partii. Situace v těchto místech je interpretovatelná jako pozůstatek zahroubeného objektu, přičemž nálezy z jeho zásypu lze rovněž klást až do 13. století. Bez poznání půdorysu nelze určit jeho funkci, nicméně je možné předpokládat, že chronologicky patří nejspíše k osídlení souvisejícímu buď s původní rotundou sv. Vavřince nebo s komendou templářů, kteří k rotundě přišli roku 1233 a přestavěli ji na větší kostel. V nálezovém spektru postrádáme předměty datovatelné do nejstarší fáze zdejšího osídlení, nalezené na jiných místech kláštera a datovatelné již do 11. století.

V rámci úprav interiéru byla v západní partii klášterního kostela v roce 2004 odkryta její středověká dlažba, která byla fotogrammetricky zdokumentována. Základními prvky této dlažby byly pálené keramické dlaždice o rozměrech 26 x 26 cm a různě veliké opukové desky. V základním schématu opukové desky rámují prvky skladby rozměrných čtverců (cca 5 x 5 m), v nichž byla podlahu vyskládána z diagonálně kladených keramických dlaždic. Ve směru východ – západ vede jedna řada opukových desek v ose kostela, takže dělí podlahu na dvě poloviny, ve směru sever – jih navazují opukové pásy na podpůrné klenební prvky a jednotlivé čtverce podlahy tak odpovídají jednotlivým klenebním polím gotické klenby kostela. Třetí dvojice čtverců od západu nejsou vyplněny keramickou dlažbou, ale různými formáty opukových desek, ve kterých ovšem zůstává čitelné rámování čtverců. Další dvojice polí směrem k východu se vrací ke keramické dlažbě, která je při středním dělicím opukovém pásu kladena diagonálně, ale v polovině čtverce blíže bočním stěnám kostela má skladbu

orientovanou v ose svatyně. Tato část podlahy je tvořena dlaždicemi stejného formátu jako v jižním křídle ambitu, tedy 20 x 20 cm. Koncová dvě kompletní pole i závěrečné pole presbytáře nemají dlažbu dochovanou. Nejspíše byly (minimálně její zbytky) odstraněny při archeologickém výzkumu, který ve východní části kostela odkryl pozůstatky rotundy a templářského chrámu. Při úvahách o rekonstrukci podoby dlažby v celém kostele je možné uvažovat o tom, že na poslední zaznamenané pole dlažby z keramických dlaždic navazovalo ještě jedno v analogické skladbě, kombinující diagonální a osově uložení čtvercových keramických dlaždic, které ukončovalo dlažbu lodi kostela. Podoba dlažby presbytáře zůstává neznámá. Popisovaný typ skladby celku podlahy z menších, jasně ohraničených částí, byl v našich zemích oblíben již od raného středověku, kdy byl například použit v kostele sv. Vavřince na Vyšehradě.

V uvedené dlažbě byly umístěny minimálně čtyři náhrobní desky, jejichž možná identifikace je ještě otázkou dalšího výzkumu. Ve dvou případech se jedná o plasticky pojednané desky s heraldickým motivem uprostřed, jednou s obvodovým opisem v gotické minuskuli, jednou bez nápisu. Jedna z desek nese výzdobu ani nápis, čtvrtá pak podobně jako náhrobní deska v jižním rameni ambitu je pojednána rytou výzdobou. Náhrobní desky souvisí zřejmě se středověkým pohřbíváním v kostele, které se realizovalo uložením významných zemřelých do prostého výkopu v kostele. Ze zachovaného nekrologia zdejšího kláštera je zřejmé, že na počátku 14. století byl pro pohřby významných šlechticů své doby velmi oblíbený. Podle použitého typu písma je ale nutné v případě dochovaných desek uvažovat o jejich uložení v 15., některých možná až v 16. století. Krypty v kostele sv. Anny jsou mladšího, patrně barokního původu. Do jedné z nich byl také původně pohřben český kronikář Václav Hájek z Libočan.

Zdeněk Dragoun, NPÚ HMP

BARTOLOMĚJSKÁ ČP. 309/I

V rámci příprav uvažovaného projektu byly ve dvoře domu v červnu 2003 provedeny 4 sondy, které měly zjistit základní stratigrafickou situaci na lokalitě. Ukázalo se, že všechny sondy zaznamenaly podobnou situaci ve zvrstvení terénu. Jejich horní partii představovaly velmi syké recentní násypy o mocnosti 170 – 200 cm, které svojí bází dosahují k základovému rozšíření obvodové dvorní zástavby. Z odkryté situace je zřejmé, že obvodová zástavba dvora, zachycená sondami, odpovídá stavebním úpravám z let 1842 – 1843. Omítaná partie bývalého nadzemního zdiva nasvědčuje tomu, že nadzemní zdivo stavby po nějakou dobu fungovalo jako skutečně nadzemní a teprve dodatečně byla úroveň dvora zvýšena nasypáním terénu na dnešní niveletu.

Spodní část nadloží tvořily archeologické vrstvy, charakterizované tmavými hlinitými polohami. Ty byly zjištěny v minimální mocnosti 150 – 160 cm a pokračovaly pod nejhlubší dosaženou úroveň. Vzhledem k tomu, že většina inženýrských sítí je vedena ve výše zmíněných násypech, jeví se archeologické terény jako kompaktní a relativně málo narušené. Ve vzorcích zjištěné nálezy z těchto terénů pocházejí vesměs ze středověku a nejstarší z nich jsou prezentovány keramikou 12. – 13. století. Ve dvoře objektu je tak v případě realizace stavebních úprav, spojených se zemními pracemi, nezbytné počítat se záchranným výzkumem. Ten by se dotýkal terénu s povrchem v úrovni cca 191,10 – 191,60 m. Ačkoliv nebylo z technických a bezpečnostních důvodů sondami dosaženo podloží, lze jej na základě znalostí situace v okolí předpokládat zhruba v úrovni kolem 188,00 m.

Zdeněk Dragoun, NPÚ HMP

HAŠTALSKÁ ULICE PPČ. 1031

Při výzkumu vyvolaném opravou kanalizace byla dokumentována stěna výkopu. Pod současnou dlažbou (niveleta 187,95 m) se nacházely novověké navážky mocné až 1,4 m. Navážky překryly hlinitopísčité souvrství. Pod ním ležela až 0,9 m mocná tmavě šedá hlinitá vrstva s výraznou příměsí organiky a s nálezy keramiky z 12. – 14. století. Tato vrstva patrně vznikla při postupném zanášení povrchu komunikace. Podloží v sondě odhaleno nebylo.

Jan Havrda, NPÚ HMP

HAŠTALSKÉ NÁMĚSTÍ

V říjnu roku 2003 proběhl severně od kostela sv. Haštala záchranný výzkum, vyvolaný rekonstrukcí kanalizační sítě a stavbou nové kanalizační šachty. Při jejím hloubení narazili dělníci na lidské pozůstatky. Následný výzkum odhalil části celkem sedmi hrobových jam s lidskými kosterními pozůstatky a zbytky rakví. V jednom z hrobů byly u ženské lebky nalezeny dvě bronzové esovité záušnice o průměru 40 mm. Hroby byly zapuštěny do podloží, jehož nejvyšší část byla zachycena na kótě 187,90 m n. m. Jde s největší pravděpodobností o součást nejstaršího kostelního hřbitova, který vzhledem k výskytu a rozměru esovitých záušnic můžeme datovat do konce 12. nebo počátku 13. století.

Zdeněk Lochmann, NPÚ HMP

JALOVCOVÁ ULICE ČP. 234/I

V rámci rekonstrukce objektu bylo dokumentováno zvrstvení terénu na dvoře v místech dojezdu výtahu. Výkop registroval stratigrafii vrcholného a pozdního středověku, zaznamenal plášť kruhové studny nebo odpadní jímky a nedosáhl úrovně podloží ani ve své největší hloubce (188,11 m n.m.). V jihovýchodním rohu dvora bylo zjištěno lomové opukové zdivo s torzem mohutného opěráku (?), které představuje nejstarší fragment zástavby na parcele. Ze stavebně historického rozboru vývoje stávající zástavby a z nepřímých indicií vyplývá, že lze uvažovat o možné existenci románské stavby, z níž se ovšem konkrétní pozůstatky nedochovaly nebo neodkryly (za sdělení děkujeme M. Ryklovi). V severním křídle zástavby byl odkryt dosud neznámý sklep, zasypaný patrně na přelomu 19. a 20. století. V sousedním sklepním prostoru byl ve zdivu zaregistrován druhotně použitý zřejmě románský stavební prvek (zlomek obloučkového vlysu ?), který by mohl souviset s uvažovanou románskou zástavbou na parcele nebo v areálu sousední kapituly u sv. Jiljí.

Zdeněk Dragoun – David Rakušan, NPÚ HMP

KAROLINY SVĚTLÉ ČP. 323/I

V rámci stavebních úprav proběhl i záchranný výzkum, který identifikoval pozůstatky hradební zdi Starého Města pražského proti Vltavě v linii západního líce dvorního traktu sklepů. Pod podlahou těchto sklepů byly zachovány podmáčené jílovité vrstvy s přítomností strusky a dalších nálezů souvisejících se železářskou výrobou. Ta náleží k předchozí sídlištní fázi zdejšího osídlení, k podhradní sídelní aglomeraci. V kontaktu s hradbou (přiložené z její vnitřní strany) byla zaznamenána torza dvou vrcholně středověkých objektů – jedné vyzděné studně nebo odpadní jímky a jedné odpadní jímky bez kamenné obvodové konstrukce. Jejich přítomnost souvisí již s existencí domovní parcely a ve shodě s dřívějšími pozorováními vylučuje přítomnost hradební uličky při fortifikaci.

Ve střední části zástavby podél Betlémské ulice byla prozkoumána partie dříve nepodsklepená, zato výrazně poničená neohlášenými výkopy předchozího stavebníka. Pod

zbytky vrcholně středověké cihlové (hvozdové ?) pece, která zřejmě také patří k horizontu nejstarší zástavby domovní parcely, bylo sledováno souvrství, tvořené velkým počtem nevysokých vrstev s nálezy 12. – 14. století. Nejstarší stratigrafické jednotky představovaly objekty zahloubené do jílovitých podložních písků, zaznamenaných v úrovni cca 186 m n.m.

Zdeněk Dragoun, NPÚ HMP

KŘÍŽOVNICKÁ ULICE ČP. 1040/I - KLEMENTINUM

Ve výkopu v suterénní místnosti mezi kostely sv. Salvátora a sv. Klimenta byly pod dlažbou z cihlových dlaždic (niveleta 187,75 m n. m.) zjištěny barokní navážkové vrstvy mocné cca 0,5 m. Dále zde byl dokumentován výkop pro severní obvodovou novověkou zeď suterénu, patrně současnou s výstavbou renesančního kostela. Nejstarší situace reprezentovaly dva v superpozici se nacházející hroby, které částečně narušil výkop pro zmíněnou zeď. Mladší hrob byl zahlouben min. z úrovně 187,32 m a jeho dno bylo na niveletě 187,05 m. Nelze jej přesněji datovat (vrcholný středověk až novověk). Pod ním se nacházel starší hrob, který byl vyhlouben do podložních fluviálních písků, jejichž povrch byl zaznamenán ve výšce 186,88 m. V zásypu hrobu se nalézaly uhlíky, mazanice a keramika s kalichovitou profilací okraje (10. – 11. století). Nelze vyloučit, že tento hrob náleží k nejstarší vrstvě pohřbívání na lokalitě, snad spjaté s románským kostelem sv. Klimenta. Pouze jako spekulace lze za současného poznání brát úvahy o předkostelním pohřbívání v tomto prostoru.

Jan Havrda, NPÚ HMP

MICHALSKÁ ULICE ČP. 436/I

V roce 2003 proběhl záchranný výzkum v prostoru nově hloubeného sklepa v jihozápadním rohu půdorysu zástavby domu. V západní části zkoumané plochy byly zachyceny pozůstatky tzv. zemnice nebo sklípku dřevěné obytné stavby o minimálních rozměrech 3,20 x 3,10 x 1,30 m s 1 m širokou vstupní šjí v severozápadním rohu. Polovina objektu byla porušena základovým zdívkem středověkého domu a zasypanou odpadní jámou. V neporušených částech při severní, západní a východní stěně jsou patrné zbytky po dřevěné konstrukci stavby. Pravděpodobně byla tvořena trámkami spojenými s kůly v rozích. Při severní straně se nacházel uprostřed mezi oběma krajními ještě třetí kůl. Vzhledem k následnému značnému porušení nálezové situace nevíme, zda takové řešení bylo použito i v případě západní a východní strany, u jižní je analogicky předpokládáme. Z výplně objektu byla získána bohatá kolekce keramického materiálu (zásobní hrnce, tzv. technické misky, zlomky z tuhových zásobnic, klasicky zduřelé okraje, struska). Podle charakteru zásypových vrstev je pravděpodobné, že byl zasypán v krátkém časovém úseku v 1. polovině 13. století.

Ve východní části zkoumané plochy se nacházel svým charakterem obdobný objekt, který byl velmi zničený studnou a zdívkem sklepa sousedního domu čp. 450/I. Jeho další část nebyla archeologickým výzkumem postižena. Minimální zjištěné zahloubení dosahovalo cca 2 m a jeho min.šířka 2,20 m. Pravděpodobně při jeho delších stranách jsou dokumentovány zbytky dřevěné konstrukce. Tato konstrukce se při svém zániku rozvalila do volného prostoru, jak je patrné na profilu i charakteru výplně ve spodní části objektu. Soubor nálezů je početný především v zachování celých keramických nádob (hrnce, tzv. technické misky a také početnou struskou. Zánik objektu můžeme datovat rovněž do doby okolo poloviny 13. století. V nálezovém souboru absentuje červeně malovaná keramika.

Západní ze zahloubených objektů byl dále narušen jámou spížního či odpadního charakteru o rozměrech 1,60 x 2,40 m a hloubce 2,80 m. Charakter vrstev ve výplni i skladba nálezů s množstvím celých keramických nádob svědčí o rychlém zasypání. Nálezový soubor vzhledem k přítomnosti červeně malované keramiky můžeme datovat do průběhu 2. poloviny 13. století.

Mezi výjimečné nálezy patří torzo nádobky s prostě odříznutým ústím bez tvarovaného okraje s výlevkou a s násadou na držadlo na výduti. Na dně je otištěna hrnčířská značka v podobě čtvercového kruhu. Podle zbytků hmoty, ulpělé na podstatné části nádobky není vyloučené, že popisovaná nádobka sloužila k rozpouštění pryskyřic. Z nádoby byl pak finální výrobek v tekuté formě za pomoci držadla, jehož keramická část byla patrně prodloužena o dřevěnou násadu, výlevkou vyléván do skladovací nádoby nebo přímo na místo svého určení. Otázku spolehlivého určení funkce nádobky naráží na absenci analogického tvaru i výrobních stop.

Prostor střední části plochy zaujímal studna o průměru 2,80 m, vyzděná z břidlicových kamenů. Obvod studny byl nepravidelně zachován nejvíce v její severní polovině, kde byl svázán na maltu se základovým zdívkem domu probíhající napříč zkoumanou plochou. Jižní polovina studny byla při dodatečném podsklepení domu čp. 450/I asi někdy v průběhu 2. poloviny 14. nebo v 15. století narušena. Vzhledem k tomu měl sousední dům následné statické potíže, které byly řešeny zapuštěním mohutného opěrného pilíře částečně do výplně samotné studny. Těsně vedle východního okraje studny byly nalezeny zbytky dřevěné kádě. Ta byla uložena do předem vyhloubené jámy. V otázce její funkce lze uvažovat o spízním charakteru, v úvahu přichází i v souvislosti se studnou jakési přepadové zařízení a funkce menšího vodního rezervoáru. Vznik studny je možné datovat na přelom 13. a 14. století.

Zhruba středem prohlubované prostory se táhla opuková zeď z lomových kamenů o šířce okolo 1 m s dvěma vynášecími pasy. Ta asi patřila k původně rozsáhlejšímu sklepu pod západním křídlem domu při Jilské ulici. Ke zkrácení sklepa a ubourání horních partií středověkého domu došlo patrně v renesanci, kdy ustoupilo stavbě stávajícího schodišťového traktu. Zdivo je provázáno s průčelní zdí Jilské ulici. Není vyloučena skutečnost, že ve středověku až do vzniku renesančního schodiště existovala mezi domy čp. 436/I a 450/I při Jilské ulici. Potom byla proluka zazděna a vznikly v ní v rámci renesanční přestavby domu čp. 436/I nové obytné prostory

V rámci dochované zástavby na parcele domu čp. 436/I bývá za nejstarší část označován zhruba čtvercový prostor v prostřední části jižního křídla zástavby. Mohlo by se jednat o dochované zbytky nejstaršího kamenného domu, sloužícího v hloubce parcely jako požárům relativně odolávající konstrukce. Nalezené konstrukce pak interpretujeme jako součást dřevěné zástavby při ulici, nahrazené teprve dodatečně, nejdříve zřejmě na konci 13. století, kamennými stavbami

Zdeněk Dragoun – David Rakušan, NPÚ HMP

NA FRANTIŠKU ČP. 847/I

V září a říjnu r. 2003 byla při rekonstrukci areálu Nemocnice Na Františku snižována o 1 m plocha rajského dvora. Při skrývce byly zjištěny druhotně deponované navážky s izolovanými nálezy zvířecích i lidských kostí a dále středověkých a novověkých keramických artefaktů. Nálezy pocházejí nejspíše z areálu nebo blízkého okolí, odkud byly v minulosti při zemních pracích přivezeny s hlinitopísčítým materiálem a jednorázově deponovány v prostoru rajského dvora, jehož úroveň byla tímto způsobem zvýšena.

Petr Starec, MMP

RYTÍŘSKÁ ULICE PPČ. 1079 (PŘED ČP. 403/I)

V ulici vyvrcholila v září a říjnu r. 2003 rozsáhlá oprava Kolektoru Václavské náměstí, a to hloubenou šachtou, při níž proběhl plošný výzkum. Z podélné šachty byla nejprve stavebně realizována jižní třetina, na ní navázalo hloubení severní třetiny šachty. Prostřední část šachty předmětem výzkumu nebyla, neboť jejím tělesem procházela opravovaná stávající kabelová

komora ze 70. let 20. století. Její tehdejší výkop bohužel unikl archeologické pozornosti, což je důležitá ztráta důležitých informací ovlivňujících celkovou interpretaci zdejší nálezové situace. Výzkum v jižní části šachty odkryl souvislé úrovně jednotlivých, kamenitým štětem upravených povrchů zdejšího veřejného prostranství, jež bylo součástí komunikační osy Havelského města před výstavnou jihovýchodní frontou domů, jejichž výstavba začala před polovinou 13. století. Pod spodní partií štětů byla zjištěna přítomnost cca 0.5 m zahloubeného objektu, z něhož byla odkryta stěna a to vně v kontaktu s tenkou sídlištní vrstvou a několika lokálními úrovněmi ušlapaných krust a kůlovou jamkou, jakožto dokladů aktivity na povrchu prostranství. Nejstarší sídlištní vrstva je podle několika málo výše položených nálezů zařaditelná na samý počátek 13. století. Zmíněné znásobení ušlapaných krust na zkoumané ploše bylo důsledkem ztuhnutí výplně dalšího staršího zahloubeného objektu. Jedná se o kamennou konstrukci reliktu úseku kanálku z opuky i křemence, v mělkém výkopu, který byl zanesený převážně sedimentem splachového původu. Trasa kameny obloženého žlábků směřuje k severu a byla přerušena neporušenou stěnou zahloubeného objektu při severozápadní stěně šachty. Jediný nalezený okraj z výplně nad konstrukcí je zařaditelný na přelom 12. a 13. století. Na odkryté stěně objektu byly zjištěny zetlelé zbytky dřevěné výdřevy z prken. Prkna byla zachycena rovněž na dně spolu s dalšími volně ležícími prvky dřevěné konstrukce. V západním a východním rohu mohla být alespoň vrtákem zjištěna nároží, jež by určila i rozměry nalezeného objektu. V západním rohu bylo takto zjištěno pokračování zásypu interiéru objektu nejméně dalších 0,9 m za armaturou šachty. Východní roh šachty, kde se již nápadně zvedá dno objektu, bohužel dnes přechází ve dříve zmíněný kabelový tunel ze 70. let 20. století..

Jistou nadějí na řešení otázky rozměrů a zvláště interpretace objektu, jako např. stavebního provizoria z 1. poloviny 13. století (ovšem na veřejném prostranství mimo vlastní parcelaci?!), jsme spatřovali v severní třetině šachty. Zde však již pokračování objektu, případně určité uliční fronty, nalezeno nebylo. Je to však i tím, že orientace objektu zjevně směřuje severněji než orientace hloubené kolektorové šachty. Místo toho jsme mohli alespoň doplnit rozměry opravdu nejstaršího nálezů na tomto místě, a to zjištěné deprese patrně s vodotečí na dně vedoucí severojižním směrem, asi pod západní frontu Železné ulice. Zda je tento úsek součástí vodoteče, sledované od Železné ulice kolem radničního bloku ke Kaprově ulici, není zatím jisté.

Sledování nového výkopu vodovodní přípojky v podélné trase Rytířské ulice v listopadu téhož roku, umožnilo zjistit alespoň do hloubky 2 m pokračování výše diskutovaného objektu vně šachty západním směrem. Místo očekávaného nároží se však potvrdila jednak orientace zahloubeného objektu, jednak fakt, že stěna obložená dřevem souvisle bez přerušení či dřevěné přepážky pokračuje dále k západu, kde mizí ve stěně výkopu. V rýze přípojky byla ještě v trase Melantrichovy ulice rovněž zachycena na podloží kvalitní cca 3 m široká komunikace zpevněná oblázkovým štětem.

Rozsáhlý zahloubený objekt v Rytířské ulici zatím nebyl archeologicky uspokojivě vysvětlen. Plošný odkryv ukázal, že nejkvalitnější i nejzatíženější průchozí komunikace v těchto místech probíhá od počátku 13. století v pruhu před jihovýchodní frontou domů. V severojižním směru se kříží s podobně udržovanou další komunikační trasou. Torzo sousedního zahloubeného objektu s vnitřní dřevěnou konstrukcí mohlo být odrazem i plošné terénní úpravy v rámci starší sídlištní a výrobní aktivity někdejší osady u sv. Havla na vnitřní ploše pozdějšího náměstí Havelského Města. Nelze vyloučit ani existenci nějaké stavební součásti tržních zařízení v mladším období. Jisté však je, že už asi krátce před polovinou 13. století došlo k zasypání interiéru a k rozšíření oblázkovým štětem ošetřované plochy náměstí. Poté se trvale sesedala tato část povrchu prostranství z důvodu ztuhnutí dřívějšího zásypu.

Jana Klementová - Petr Starec, MMP

STAROMĚSTSKÉ NÁMĚSTÍ ČP. 478/I

Na přelomu let 2003 a 2004 byla realizována archeologická sonda v severním sousedství zazděného gotického portálu v severním průčelí suterénu domu. V sondě byly zjištěny pozůstatky 220 cm široké zděné vstupní šíje s nevelkým dochovaným náběhem zaklenutí a relativně velkou vstupní podestou (220 x 110 cm), dlážděnou opukovými deskami. Z uvedené podesty se nevstupovalo pouze do zahloubeného spodního podlaží raně gotického domu, ale směrem k východu i do dále nezkoumané prostory pod dnešním podloubím před východní částí průčelí obytné stavby. Ze zásypu šíje i uvedené prostory pochází nevelký počet nepříliš charakteristických keramických zlomků, datovatelných do 13. a počátku 14. století. Nejstarší částí zástavby domu čp. 478/I je částečně zahloubené raně gotické spodní podlaží s podlahou prakticky ještě v románské úrovni a s jedním portálem v jižní stěně, vedoucím rovněž ještě podle románských zvyklostí z hloubky parcely, zatímco druhý portál v severním průčelí již spojuje zahloubené spodní podlaží v gotickém duchu přímo s veřejným prostranstvím. Poměrně nejasným stavebním útvarem je pilíř z pískovcových kvádrů, prostupující severní stěnou a představující v ní nejstarší stratigrafický prvek. Na jeho interiérovou stranu nasedá jeden z dvojice nepravidelně rozmístěných klenebních pasů, podpírajících hrotitou valenou klenbu s vrcholnicí rovnoběžnou s průčelím. Na vnější straně vystupuje pilíř z líce zdi o 1 m a je k němu přiložen západní bok zmíněné vstupní šíje. Zánik šíje je spojen se vznikem gotického podloubí, jehož jeden pilíř byl vložen přímo do vstupního prostoru. Vzhledem k tomu, že krov zasahující i nad podloubí je dendrochronologicky datován k roku 1331, představuje toto datum termín ante quem pro zánik raně gotické šíje. Portál a část vstupní šíje byly využity pro znovu otevřený vstup do sklepů se základními informacemi a plánkem pro návštěvníky.

Zdeněk Dragoun, NPÚ HMP

STAROMĚSTSKÉ NÁMĚSTÍ ČP. 479/I

V prosinci 2003 byly v rámci sledování stavebních úprav v suterénu domu objeveny další pozůstatky románské zástavby na parcele. V gotických sklepech při severním průčelí byla zjištěna kvádríková severní zeď a nevelký úsek východní stěny mělce zahloubeného domu (předpokládaná niveleta podlahy cca 190,00 m n.m., minimální zahloubení spodního podlaží 1 m). Nejdochovanější partie zdiva dosahuje výšky 215 cm. Zbytky kvádríkových zdí byly použity při vzniku hlubokých gotických sklepů tak, že v dnešním stavu nedovolují řešit otázku zaklenutí románského objektu. Vstup s největší pravděpodobností nebyl v nejlépe dochované severní stěně, analogicky k ostatním známým románským domům jej můžeme předpokládat z jižní strany, tedy z hloubky parcely. Existenci pravděpodobně samostatného domu v zadní části parcely, známého již dříve, tak doplnilo zjištění zástavby v průčelní části městiště. Tím se uvedená stavba stává teprve druhým dochovaným případem, v němž na jedné parcele stojí dva ze základních typů pražských románských domů, totiž dům při komunikaci a zděný objekt v hloubce parcely, když jediným dosavadním příkladem bylo čp. 16/I v Kaprově ulici, kde dům v hloubce parcely představoval mladší fázi zástavby. Chronologický vztah kvádríkových stav na parcele čp. 479/I není v současnosti jednoznačně řešitelný, rozměry a způsob opracování kvádríků by mohly hovořit pro současný vznik obou objektů. V souvislosti se známou existencí románského domu v průčelí objektu čp. 480/I i se sledováním sousedního objektu čp. 478/I (viz předchozí zpráva) lze patrně již kolem poloviny 13. století konstatovat souvislou kamennou zástavbu na třech sousedících parcelách bloku proti Staroměstské radnici, tedy v jedné ze stavebně nejexponovanější části Starého Města. U minimálně dvou z nich (čp. 478/I a 479/I) bude nutné předpokládat hlavní vstup na parcelu v její zadní části z dnešní Kožné ulice.

Zdeněk Dragoun, NPÚ HMP

STAROMĚSTSKÉ NÁMĚSTÍ ČP. 932/I

Na podzim roku 2003 došlo k demolici dvorní podsklepené zástavby v severní části parcely. Jedná se o část bývalého rozlehlého barokního konventu pavlánů u sv. Salvátora při dnešní Salvátorské ulic, která je asanačním novotvarem. Zemní práce související s výstavbou nové budovy byly oznámeny až po skončení demolic a vytěžení zdí suterénních prostor až na úroveň základových spár demolovaného objektu z 20. století a výzkum tak začal až na úrovni již odstraněných vyrovnávacích navážek podlah zrušeného suterénu. Za této situace bylo zřejmé, že základová deska nového objektu, plánovaná o 1 m níže než odstraněná úroveň podlah, naruší jednak reliktů předasanační zástavby v těchto místech, jednak objekty mnohem starší, jak indikovaly terénní příznaky. Výzkum plochy o rozměrech cca 20 x 12 m se stal významným přínosem pro studium osídlení v málo známé asanované části severně od Staroměstského náměstí. Předně jsme zjistili základovou situaci jednoho z domů postavených na místě bývalého pavlánského konventu, který byl na tomto místě postupně budován po r. 1620 a rozšiřován až do konce 17. století. Ke zrušení kláštera došlo v roce 1784.

Po odstranění pozůstatků navážek souvisejících s demolicí byly odkryty reliktů zděného jednoprostorového objektu a studny. Okolní zachované terény, do nichž jsou zmíněné objekty zahlobeny, jsou datované keramickými nálezy ve spodní partii od počátku 13. století, v horní do konce 13. století. Zjištěné souvrství archeologických terénů tvoří poměrně souvislé plochy, jež byly v té době součástí volného prostranství, které bylo zjevně několikrát jednorázově zvyšováno navezeným materiálem a upraveno kamenitým štětem.

Z opuky vyzděný objekt, v jehož stěnách jsou ve výškově nezvyklé poloze kapsy pro trámy, je datovatelný nejdříve do konce 13. století, pravděpodobněji je však jeho výstavba na počátku 14. století. Interiér stavení byl jednorázově zasypán patrně v souvislosti se zdejší pozdně renesanční stavební aktivitou. Ve spodní partii interiéru, již pod hladinou spodní vody, nebyla nalezena žádná podlaha a stavební suť byla vystřídána bahnitými sedimenty odpadkového a fekálního původu. Situaci vysvětlujeme tím, že objekt byl později využit jako odpadní jímka, resp. latrína. Ve stěnách byly druhotně použity starší stavební články románského původu. Se stavením orientačně souvisí i zděný objekt při severovýchodním rohu dvora. Po odstranění zásypu zde byla zjištěna několikrát zvyšovaná podlaha, vstupní šíje s fragmentem dřevěné zárubně se závěsem a dřevěným prahem.

Ačkoliv byl výzkum omezen pouze na stavbou vymezenou základovou spáru, podařilo se na mnohých místech pokračovat až na úroveň podloží a v severní části při stěně sousedního domu čp. 1067/I dokončit výzkum studny. Odkrytá plocha se přitom celá nachází již na úrovni terasy VIIc, a to těsně pod hranou terasy VIIb, kterou předpokládáme nedaleko jižního okraje zkoumané plochy.

Výzkum studny, jejíž větší část byla rovněž jednorázově zasypána stavební suti, shodně jako ostatní zdejší zděné objekty, byl dokončen na počátku roku 2004. Plášť studny je vystavěn z opuky, břidlice i křemence a je rovněž založen až z okolní úrovně nejpozději počátkem 14. století. Na dně studny byla v bahnitém sedimentu objevena lebka koně a téměř nepoškozené červeně malované džbány.

Jana Klementová - Petr Starec, MMP

U OBECNÍHO DVORA ČP. 800/I

V rámci plánované rekonstrukce areálu Obecního dvora, jejichž součástí bude novostavba domu s novými suterénními prostory, proběhly v roce 2003 na lokalitě dílčí zemní práce. V jihozápadní rohové místnosti jižního křídla areálu byla před příchodem archeologů vykopána statická sonda hluboká 2 m. V sondě byly dokumentovány dva řezy. Pod současnou podlahou (kóta 187,57 m) se nacházely dvě starší maltové vrstvy (187,45 – 187,26 m). Následující partie nadloží, která byla tvořena písčitohlinitými uloženinami prokládanými

vrstvami se stavební suti, již reprezentuje středověkou stavební aktivitu na lokalitě. Dataci posloužily nálezy reliéfních kachlů s vyobrazením českého lva, hlásící se svým provedením do 2. poloviny 15. století z nejsvrchnější vrstvy tohoto souvrství. Stratigraficky starší než souvrství byla cihlová zeď z neznámé stavby, vyzděná z 8 - 9 cm vysokých cihel. Ke zdi se přimykala spáleništní vrstva s nálezy keramiky 14. století. Ze spodních vrstev sondy se nepodařilo získat žádné nálezy. Podloží nebylo zaznamenáno ani s pomocí 1 m dlouhé geologické sondovací tyče. Jeho povrch se zde nalézá pod niveletou 185,05 m. Druhá statická sonda hluboká 1,75 m byla umístěna v severní části západního křídla. Zaznamenány zde byly pouze navážkové vrstvy s výraznou příměsí stavební suti. Při vzorkování byly z těchto vrstev získány fragmenty vrcholně středověké keramiky. Podloží dosaženo nebylo.

Následující tři sondy byly koncipovány jako zjišťovací a byly umístěny tak, aby na lokalitě ověřily stav zachování a mocnost historického podloží v místech, kde je plánována stavební činnost. Sonda v severozápadním rohu dvora částečně zasahovala do míst, kde do roku 2003 stála západní přístavba severního křídla domu. Jižní obvodová zeď a část podlahy (niveleta 186,80 m) tohoto objektu byly při výzkumu zdokumentovány. Pod recentními navážkami bylo zaznamenáno množství zděných konstrukcí, které dokládají velmi intenzivní stavební činnost v průběhu novověku. Součástí jednoho z těchto domů byla i nevelká patrně potravinářská cihlová pec s částečně dochovanou klenbou a vnitřním výmazem. Na kótě 185,00 m se nalézala valounová dlažba, podlaha mírně zahloubeného suterénu staršího domu. Ve vrcholném středověku zde byla vyhloubena studna (dle nálezů z výkopu patrně až na počátku 15. století), která byla ještě ve středověku zasypána. Roubení studny bylo vyzděno ze smíšeného zdiva s výraznou převahou křemencových kamenů, které byly spojeny písčitou hlínou. Vyhloubena byla minimálně z úrovně 186,08 m. Z důvodu výskytu spodní vody (na niveletě 183,72 m) nebyly spodní partie studny prozkoumány. Pravděpodobně o něco starší byla mohutná zeď z lomové opuky, dokládající vrcholně středověkou zástavbu lokality. Raně středověké osídlení reprezentuje několik vrstev či výplní nevýrazných objektů a superpozice několika pyrotechnologických zařízení (výhni?, peci?) silně narušených mladšími aktivitami. Raně středověká partie nadloží zaujímal výškový interval 184,88 – 185,20 m. Přesnější datování tohoto horizontu není před konečným zpracováním výzkumu možné. Podloží pro raně středověké osídlení je v místě sondy reprezentováno fluviálními písčitymi sedimenty (náplavy) s povrchem na kótě 184,88 m. Pod horní vrstvou těchto sedimentů byl ve stěně sondy zaznamenán malý zahloubený objekt, z kterého však nebyly získány žádné antropogenní nálezy. Nelze vyloučit, že se jedná o doklad pravěkého osídlení.

Další sonda byla položena uprostřed západní části dvora. Povrch dvora v místě sondy byl ve výšce 187,70 m (její maximální hloubka byla 4,1 m). Pod recentními navážkami byla na niveletě 186,80 m odkryta valounová dlažba. Pravděpodobnější se jeví interpretace, že se jedná o interiérovou úpravu podlahy zděného domu, z kterého se dochovala pouze nepatrná torza dvou zdí. Tento dům můžeme datovat pouze obecně do novověku. Následnou partii stratigrafie představovaly vrcholně středověké navážky, které překryly větší jámu vyplněnou stavební suti. Na základě nevelkého souboru keramiky je možné tento horizont datovat do 14.-15. století. V superpozici se zmíněnou jámou se nacházela starší jáma, v jejíž výplni se nalézala keramika z 2. poloviny 13. století a počátku 14. století. Nejstarší sídlištní horizont představují nevelké mělké výkopy a sídlištní vrstvy náležící 12. a počátku 13. století. Jako starší příměs se v nálezových souborech objevila i keramika s kalichovitou profilací okrajů. Povrch povodňových hlín, které se zde ukládaly ještě v průběhu raného středověku, byl na kótě 185,25 m. Antropogenní nálezy nebyly nalezeny vyskytovat pod niveletou 184,80 m (pod povrchem nivní půdy?). Písčité povodňové sedimenty byly zjištěny ve výšce 184,32 m. Poslední sonda byla umístěna v centrální části jižní poloviny dvora areálu. Byla hloubena ze současného povrchu v intervalu 187,20 - 183,66 m. Svrchní partie nadloží tvořilo navážkové souvrství mocné cca 0,4 m. Větší část plochy sondy zaujímal kamenný dům, z něhož byla

zaznamenána jeho severní obvodová zeď (dochovaná do výšky 1,8 m) z lomové opuky s ojedinělou cihlou o výšce 6,5 cm. Na jižní lici zdi byla místy dochována omítka, která u paty zdi překryla i břidlicovou podlahu interiéru domu (184,80 m). Dům byl zahlouben minimálně z úrovně 185,50 m. Stavbu datujeme předběžně (na základě nálezu pouze několika keramických zlomků v podlahové vrstvě) do vrcholného středověku. Dům, který byl součástí středověké zástavby, zanikl v průběhu raného novověku, jeho interiér je zasypán navážkovými vrstvami se stavební sutí. Severně od domu byly nalezena (pouze na řezu) torza dalších zděných středověkých konstrukcí. Starší sídlištní horizont zde reprezentovala jáma nejasné funkce, v jejímž zásypu se vyskytla keramika 12. – 1. poloviny 13. století. Ze stratigraficky nejstarších nevelkých nevýrazně zahloubených objektů a jednoho ohniště se nepodařilo získat žádný datovací materiál. Mírně snížený povrch podloží povodňových sedimentů byl zastižen na kótě 184,80 m.

Jan Havrda, NPÚ HMP

U OBECNÍHO DVORA PPČ. 1032

Při výzkumu vyvolaném opravou kanalizace byla dokumentována stěna výkopu. Pod 1 m mocnými novověkými navážkami se nacházel sled středověkých vrstev, které jsou interpretovatelné jako postupné zanášení povrchu komunikace. Ve spodní z těchto vrstev byla kromě odřezků kůže, hrudek mazanice a dvou hřebů nalezena zdobená olovená destička s poutkem (nášivka?, poutní odznak?). Předmět byl částečně poškozen a značně zpřehýbán. Souvrství překrylo dlažbu, zpevňující povrch středověké komunikace (niveleta 185,35m). Dlažba byla tvořena drobnými valouny s příměsí plochých úlomků opuky o velikosti až 10 cm. Podloží odhaleno nebylo.

Jan Havrda, NPÚ HMP

PRAHA 1 – NOVÉ MĚSTO

NÁMĚSTÍ REPUBLIKY ČP. 1078/II A 1079/II - AREÁL BÝVALÝCH KASÁREN JIŘÍHO Z PODĚBRAD

Výzkum areálu bývalých kasáren představuje největší plošný odkryv situací městského jádra v dějinách české archeologie. Jeho terénní fáze byla realizována v období od dubna 2003 do konce roku 2004 na ploše 1,5 ha, přičemž investorský záměr zde od počátku počítal s kompletní zástavbou celé zkoumané parcely objektem komerčního centra Palladium. Již v rámci příprav bylo jasné, že akci takového rozsahu není možno realizovat kapacitami jediné instituce. Z předběžných jednání (na platformě Pražské archeologické komise a v konfrontaci s požadavky zástupců investora) postupně vykristalizovala úzká spolupráce hlavního garanta výzkumu – společnosti Archaia o.s. (P. Juřina – vedoucí projektu, J. Valkony) s dalšími institucemi, které mají bohaté zkušenosti v oblasti městské archeologie: obecně prospěšnými společnostmi Archaia Praha o.p.s. (V. Kašpar, J. Žegklitz) a Archaia Brno o.p.s. (P. Kováčik) a Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm v hlavním městě Praze (J. Havrda, M. Kovář, M. Omelka, J. Podliska). Na výzkumu se dále podílely domácí i zahraniční vysoké školy formou praxe svých studentů archeologie (Filozofická fakulta UK Praha, Západočeská univerzita Plzeň, ze zahraničí Łódź a Toruń – Polsko). Rozdělení zkoumané plochy na „institucionální úseky“ (ty v zásadě tvořily pásy ve směru sever – jih a byly přiděleny od západu k východu ve sledu výše uvedeného výčtu institucí) umožnilo vedle rozložení „pracovního břemene“ též z odborného hlediska žádoucí různé úhly pohledů na zkoumaný sídelní areál. Současně se však naskytla i jedinečná příležitost ke standardizaci postupů odborných pracovišť zabývajících se problematikou vývoje středověkého a

novověkého města. Geologickou stránku výzkumu sledoval J. Zavřel, enviromentální vzorky vyhodnocují pracovníci Západočeského institutu památek (ZIP o.p.s.).

Rozsáhlý plošný výzkum dokumentoval od jihu k severu postupně klesající povrch štěrkopískové terasy (na jihu 192,00 m n.m., na severu okolo 189,90 m n.m.). Nejstarší etapu intenzivního předlokačního osídlení - minimálně 2. poloviny 12. až 30. let 13. století - představuje několik rozměrných zahloubených suterénů nadzemních dřevohliněných domů ohromných rozměrů. Celý areál vykazuje stopy vnitřního členění ploty s pravidelnou dispozicí. Vedle nich výzkum odkryl i torza dvou víceprostorových kamenných románských domů (jeden z nich měl až palácovou dispozici). Sídliště, vykazující nezpochybnitelný urbanizační záměr, zaniká nejpozději v souvislosti s výstavbou staroměstského opevnění ve 30. letech 13. století. Se vznikem Nového Města pražského v polovině 14. století vzniká při náměstí Republiky gotický městský špitál, financovaný Janem Jakubův z rodu Velflovičů, a podél ulic, respektujících již jejich současnou dispozici, vyrůstá nejstarší kamenná zástavba řemeslníků (hrnčíři, truhláři) usazených podél Truhlářské ulice. V severní části plochy bylo možno zkoumat zázemí několika parcel souvisejících s lokací Nového Města pražského a orientovaných do Truhlářské (dříve Hrnčířské) ulice. Právě doklady hrnčířské aktivity (odpadní jámy, střepiště, keramické kadluby na výrobu kachlů atd.) 2. poloviny 15. a 1. poloviny 16. století představují zcela unikátní soubory přinášející ojedinělé a neopakovatelné informace pro studium dynamiky proměn hrnčířské produkce. Významné nálezy pocházejí i z několika hygienicko-sanitárních zařízení (studny, jímky, latríny). V ulici Na Poříčí si staví své výstavné domy obslužný personál Králova dvora, zaniklé rezidence Václava IV., stávající v prostoru dnešního Obecního domu. Sklepy těchto domů byly odkryty pod budovou současné jízdárny podél dnešní ulice Na Poříčí. Gotický špitál, zaniklý za husitských válek, nahradil ve 30. letech 17. století kapucínský klášter, z něhož se dochoval doposud kostel sv. Josefa na rohu ulice Na Poříčí a náměstí Republiky. V jihozápadní části zkoumané plochy i pod nepodsklepenými suterény hlavní kasárenské budovy byla odkryta složitá superpozice zbytků gotického špitálu, renesanční domovní zástavby a především tří zaniklých křídel kapucínského kláštera s centrálním dvorem. Provizorní nevelké pohřebiště prvních bratrů kapucínů (před výstavbou kostelní krypty) bylo odkryto v jihovýchodní části plochy. Po zrušení řádu koncem 18. století byl klášter využíván armádou, následně zbořen a v polovině 19. století nahrazen novostavbou stávajících kasáren (hlavní budova, jízdárna, stáje). Nejmladší zkoumaný horizont tedy představuje terén zahrady kapucínského kláštera. Ještě před zahájením výzkumu bylo formou dohledu a dokumentace vertikálních řezů zkoumáno souvrství kasárenských dvorů, jejich povrchů a vyrovnávacích navážek. Výzkum bude nadále kontinuálně pokračovat v roce 2005 v trasách kolektorových sítí v Revoluční ulici a výzkumem vlastní plochy náměstí Republiky.

Petr Juřina - Vojtěch Kašpar, Archaia o.s.

V plné kompetenci společnosti Archaia o.s. probíhal výzkum nejzápadnější části zkoumaného areálu. Plochu tvořící přes 40 % pozemku bývalých kasáren lze prakticky ztotožnit s prostorem konventu a hospodářského zázemí někdejšího kapucínského kláštera. Naše pozornost byla proto zaměřena především na vývoj klášterních budov a otázky kontinuity či diskontinuity starší předklášterní zástavby.

Nejstarší zjištěné situace lze považovat za pozůstatek rozsáhlejšího předlokačního sídliště předcházejícího výstavbě staroměstského opevnění v 1. polovině 13. století. Toto osídlení charakterizují nejrůznější objekty zahloubené do svrchní partie geologického podloží (191,70 m). Mezi nimi dominovaly zejména zahloubené partie staveb úctyhodných rozměrů (s délkou stran od 5,5 m) s pravoúhlou dispozicí. Bohužel pouze v jednom případě máme dochován půdorys takového objektu v úplnosti (5,5 × 6 m). Dle našeho přesvědčení se jedná o suterénní

prostory domů s nekamennou konstrukcí, plnící zřejmě funkci skladišť. O kvalitách nedochovaných nadzemních obytných partií vypovídají mohutné sloupové jámy zachované po obvodu zahloubených prostor. V úplnosti i torzech registrujeme celkem pět takových objektů pouze na výše vymezeném území (v celém zkoumaném areálu překročil jejich počet číslo deset !). Jedním z významných příspěvků k řešení detailnější chronologie uvedených domů bude celkové vyhodnocení nalezených denárových ražeb, které probíhá v současné době (J. Militký). Zajímavou situací představuje též superpozice bronzířské pece, která byla ještě na přelomu 12. a 13. století zapuštěna do zásypu nejjihnějšího ze zachycených objektů. Největší překvapení v této partii výzkumu představuje bezesporu objev torza románského kamenného domu. Tento objekt se nacházel již v prostoru někdejšího náměstí, jehož komunikační horizonty (utvářené od 14. století) překrývaly příslušnou stavební destrukci. Po jejím odstranění se před námi postupně objevovaly základové partie zdí (zahloubené 150 cm do okolního geologického podloží). Vedle skvostné pískovcové patky s drápky šlo zejména o torzovitě dochované úseky obvodového zdiva, bohužel na mnoha místech narušeného základy kasárenské budovy z 19. století. V současné době (výzkum stále pokračuje) můžeme alespoň v hrubých rysech rekonstruovat podobu odkrytého objektu jako monumentální stavbu palácového typu, v níž můžeme zatím rozpoznat dvě oddělené prostory. Výstavný sál (cca 5,5 × 14 m) v jižní části domu byl zaklenut reprezentativní křížovou klenbou na 3 (2 základy dochovány) pískovcové sloupy s dekorativními patkami a hlavicemi. Taková prostora nemá dosud mezi pražskými románskými domy žádnou známou paralelu. Severně od sálu došlo k odhalení nároží další oddělené místnosti (minimálně 5,5 × 5 m), z níž se zachovaly obvodové stěny do výše až 150 cm nad původní podlahou. Obě zachycené zdi představují ukázkový příklad dobové stavební techniky s pohledovým uplatněním kvádríkového zdiva na vnitřním líci. Dochované partie této prostory naznačují její tranzitní charakter v rámci uvažovaného komunikačního schématu domu. Vstupní šíje s dochovaným prahem a základy vstupní niky (na obou stěnách zůstalo několik řádků kvádríkového zdiva) vedou od východu z oblasti předpokládaného dvorního prostranství. Torzo dalšího prahu při jihovýchodním nároží místnosti ukazuje na důstojný vstup do sousední reprezentační prostory. Předmětem současného detailního studia je mimo jiné i způsob propojení celého suterénu s nadzemními partiemi paláce. Celou stavbu je možno rámcově datovat do 2. poloviny 12. století, její zánik předběžně spojujeme s výstavbou hradeb Starého Města ve 30. letech 13. století. Tomu napovídá i způsob zániku celého paláce, který vykazuje zřetelné stopy cílené destrukce. V první fázi byla ze suterénních prostor odstraněna dlažba a teprve následně pobořeny klenby. Skladba stavební suti, která zaplnila zahloubené partie domu navíc vykazuje jasné stopy exploatace výraznějších stavebních prvků. Vedle pískovcových sloupů zmizela totiž z původního uložení i většina opracovaných opukových kvádríků obvodových zděných konstrukcí. Dochované pískovcové patky sloupů snad zachránilo vedle mohutné suťové vrstvy i pevné ukotvení v lité podezdívce. Zbývající terénní deprese po uvedeném románském paláci byla zaplněna souvrstvím odpadního charakteru již před koncem 13. století a v době lokace novoměstských parcel již neměla možnost ovlivnit dispozici nově vznikající zástavby. V období od 2. poloviny 13. století do 1. poloviny 14. století nebyla větší část zkoumané plochy výrazněji osídlena. Tato skutečnost může souviset s předpokládaným přesunem sídelních aktivit z tohoto prostoru do hradeb vznikajícího Starého Města pražského. K jedné z mála výjimek patří nález opakovaně štetované komunikace s dobře patrnými stopami vyjetých vozových kolejí mířící do středu zkoumané plochy. Shodná orientace cesty s hranicemi parcel pozdější lokační zástavby v bezprostředním sousedství náměstí může naznačovat její význam v době před založením Nového Města. Vrcholně středověká až raně novověká fáze osídlení již souvisí s etapou domovní zástavby Nového Města pražského po roce 1348. V jižní části areálu stál od poloviny 14. století gotický špitál, založený roku 1350 Janem Jakubů z rodu Velflovců, s odpovídajícím

příslušenstvím (stodola, pivovar). S jeho existencí by snad mohly souviset rozsáhlé (mírně pod úroveň původního terénu zahloubené) prostory s podlahami vytvořenými z břidlicové drtě, odkryté pod rajským dvorem pozdějšího kapucínského kláštera. Přesnější interpretaci a dataci těchto situací umožní až detailní vyhodnocení nálezové situace v rámci zpracování výzkumu včetně kompletní archivní rešerše písemných a stavebně historických pramenů.

Následující období charakterizuje v prostoru předpokládaného špitálu několik fází přestaveb, při nichž byly k základnímu systému obvodových zdí připojovány četné příčky budované z různých zásypových úrovní. Tento horizont souvisí zřejmě se situací po zániku špitálu za husitských válek, kdy byl jeho pozemek v divoké „privatizaci“ rozparcelován pro potřeby měšťanských domů a následně opakovaně přestavován (cca 1420 – 1600). Počáteční fázi tohoto sídelního horizontu reprezentuje vrstva destrukce střešní krytiny a zuhelnatělých dřev, kterou snad můžeme ztotožnit s vypleněním špitálu husity. Následující horizonty, počínaje konstrukcí potravinářské pece s dlouhým kouřovodem (zapuštěné do výše uvedené destrukce), již náležejí provoznímu zázemí měšťanských domů. Finální úpravu měšťanské zástavby nám představuje náročná přestavba několika sousedních domů na reprezentativní renesanční palác ve 2. polovině 16. století. Její součástí byla též kvalitní předlažba rozsáhlého nádvoří a zřízení několika jímek na vodu. Jedna z nich, uzavřená pod povrchem nádvoří valenou klenbou, přežila demolici okolní zástavby na počátku 17. století a stala se součástí sklepních prostor vznikajícího klášterního konventu.

Na ploše severně od této zástavby v místě zázemí parcel orientovaných do Truhlářské ulice se dochovaly početné doklady středověkých i raně novověkých stratigrafií a objektů provozně-hospodářského charakteru o mocnosti 1 - 3 m. Jedním z nejcharakterističtějších zachycených horizontů jsou pozůstatky hrnčířské produkce (převážně 2. polovina 15. století), situované do severozápadní části zkoumané plochy na zázemí parcel orientovaných do Truhlářské (bývalé Hrnčířské) ulice. V průběhu dvou výzkumných sezón se podařilo odkrýt celkem sedm většinou oválných, pravděpodobně jednokomorových hrnčířských pecí. Minimálně ve dvou případech měly stěny zbudovány z cihel a byly zaklenuté pasy do sebe vkládaných hrnců, omazanými vrstvou hlíny. V jednom případě byla stěna pece přiložena ke staršímu zdivu a klenba nasazena na svisle osazené prejzy. Za zmínku v tomto prostoru stojí také větší množství jímek, jejichž obsah poskytl mimo jiné reprezentativní ukázky sklářské produkce pozdního středověku a časného novověku.

Zásadní změnu ve vývoji sledované plochy přinesly složité poměry 1. poloviny 17. století. Založení kapucínského kláštera s rozsáhlou zahradou znamenalo výrazný zásah nejen do podoby zástavby rozměrného domovního bloku mezi ulicemi Truhlářskou a Na Poříčí, ale významné změny prodělala v tomto období též prostora někdejšího gotického špitálu. Většina starší zástavby byla zdemolována a na jejím místě vystavěny budovy kapucínského konventu, přiléhající na severní straně ke klášternímu kostelu sv. Josefa (dochován dodnes).

Odstranění zásypů 19. století umožnilo detailně zdokumentovat suterénní prostory jediného rozsáhlejšího podsklepeného traktu - trojprostorového sklepa pod refektářem. Při výstavbě tohoto sklepa dostáli kapucíni řádovým tradicím: celá prostora byla konstruována velmi prostě bez využití kamenných ostění či jiných zdobnějších prvků. Na mnoha místech jsme objevili stopy po dřevěných trámčích, které tyto kamenné detaily suplovaly. Výjimkou nebylo ani schodiště vedoucí do hlavní studny. Pouze těsně nad úrovní hladiny došlo zřejmě z důvodu vyšší vlhkosti k druhotnému využití starších ostění v úloze několika schodnic. Pozoruhodné řešení představoval též několikaúrovňový přístup k výše zmíněnému vodnímu zdroji. Vedle popsání schodiště k hladině spodní vody jsme zaregistrovali okenní průraz do tělesa studny v úrovni podlahy sklepa, dalším přístupem bylo vyústění studničního věnce přímo v klášterní kuchyni.

Zahrada rajského dvora uvnitř klauzury jednak zakonzervovala starší zděné konstrukce, na druhé straně umožnila zachytit zahloubené partie lehké zahradní architektury včetně

vodovodu a centrální vodní nádržky. Na většině zbývajících plochy klauzurních budov však bohužel demolice 19. století odstranily veškeré provozní horizonty kláštera až na úroveň základových zdí, které tak zůstávají hlavním předmětem výzkumu tohoto sídelního horizontu. K velkému překvapení patřil objev (učiněný v závěru druhé sezóny) mimořádně rozsáhlé odpadní jímky v severozápadním nároží konventu. Do tohoto objektu byl sveden odpad z vrchních podlaží kláštera i z provozních prostor v přízemí. Dochovaný obsah umožnil detailněji nahlédnout do každodenního života řádových bratří a první fáze existence vojenské posádky, která je ve zdech kláštera vystřídala po roce 1784. Množství předmětů z organických materiálů (od obuvi po knižní vazby) prochází v současné době náročnou konzervací a tak si na detailnější informace o jejich charakteru a funkci musíme ještě nějakou chvíli počkat.

Petr Juřina - Jiří Valkony - Martin Vyšohlíd, Archaia o.s.

Společnost Archaia Praha o.p.s. prováděla výzkum ve střední části zkoumané plochy a to východně od komplexu kapucínského kláštera. Jednalo se celkem o plochu 2688 m², rozdělenou (stejně jako na ostatních plochách výzkumu) čtvercovou sítí o velikosti 4 x 4 m (celkem 168 čtverců).

V rámci výzkumu byla detailní pozornost věnována sledování skladby a povrchu geologického podloží tvořeného šterkopískovou terasou, jehož mírně od jihu k severu klesající povrch byl dokumentován v jižní části zkoumané plochy v niveletách okolo 192,00 m n. m., v severní části plochy okolo 189,90 m n. m.

Na svrchní bázi půdního horizontu byla zachycena nejstarší etapa velmi intenzivního předlokačního osídlení, zastoupená především vrstvami o mocnosti až 1m a zahloubenými objekty. Mocnost vrstev a především superpozice objektů svědčí minimálně o dvou časově odlišitelných fázích osídlení. Stranou je nutno prozatím ponechat dataci zahloubeného objektu v severní části plochy, z jehož výplně byl získán nepočetný soubor keramiky a jedna nádoba, kterou by snad bylo možno datovat ještě do 11. století. Starší horizont na této části plochy zřejmě představují dva rozměrné zahloubené (120 – 140 cm) suterény dřevohliněných domů o délce stěn cca 6 – 8 m. Jeden z objektů se nacházel v severní, druhý ve střední části plochy. Objekty byly původně vybaveny nepochybně mohutnou dřevěnou vertikální konstrukcí, o čemž svědčí rozměrné sloupové jámy situované do rohů a středů bočních stěn. Typickým zahloubeným objektem pro toto starší období jsou hluboké (až 3 m), v horní části kruhové a ve spodní části čtvercové jámy s vnitřní dřevěnou konstrukcí – výdřevou, uloženou do svislých sloupů situovaných v nárožích. Tento horizont je dále doprovázen množstvím zahloubených objektů, jam, pícek a především množstvím drobných kulových jam zapuštěných do půdního horizontu, které dokládají nejen členění prostoru ploty, ale indikují i existenci nadzemních dřevěných staveb.

Nesmírně zajímavým zjištěním byl nález kamenné románské architektury ve střední části zkoumané plochy, která byla zapuštěna do zásypu staršího rozměrného dřevohliněného domu. Postupně byla odkryta obdélná dispozice o rozměrech 11 x 8 m s delší osou sever – jih. V severní části byl ve středu prostoru situován čtvercový základ patky sloupu, v jižní části je možno podobnou patku předpokládat, ale byla odtěžena mladší novověkou jámou. Jednalo se nejspíše o obdélný prostor zaklenutý dvěma poli křížové klenby. Výška obvodových zdí se bohužel dochovala v minimální výši a především pouze v rozsahu základového zdiva. Vnější líce byly zřejmě zapuštěny do starších vrstev zásypu dřevohliněného domu, vnitřní líce byly osazeny pravidelně opracovanými kvádríky, které byly bohužel ve většině případů druhotně vylámané. V ojedinělých případech byla dochována do výše jednoho řádku, zcela výjimečně do výše tří řádků. Objekt byl v jihovýchodním rohu opatřen úzkou kamennou přístavbou či vstupní šjíjí, která prošla složitějším stavebním vývojem a byla minimálně jednou

prestavována a ve své severní části zesílena. Charakter objektů souvisejících s románskou architekturou je podobný s objekty staršího horizontu, postrádáme však doklady pyrotechnologických aktivit spojených se starším obdobím. Z vrstvy datované do tohoto období pochází zcela unikátní zlatý pečetní prsten se vsazeným zeleným kamenem, na němž je vyryta bohyně vítězství (Victoria) a který pochází snad již ze 3. – 4. století z prostředí pozdního Říma až časně Byzance. Hebrejský opis na prstenu zní MOŠE BAR ŠLOMO (Mojžíš syn Šalamounův). Předlokační osídlení, jehož starší období je možno datovat minimálně do poloviny 12. století, zaniká zřejmě opuštěním celého prostoru v průběhu 1. poloviny 13. století a je možno ho se značnou mírou pravděpodobnosti spojovat s vyklizením prostoru před nově rostoucími hradbami Starého Města pražského ve 30. letech 13. století.

Do 2. poloviny 14. století zůstala zřejmě plocha neosídlena. Snad pouze jejím středem ve směru západ – východ je nadále užívána štetovaná komunikace související snad ještě s předlokačním osídlením. Zřejmě až na konci 14. století (80. léta) vzniká nejstarší kamenná zástavba situovaná podél Truhlářské (bývalé Hrnčářské) ulice a podél ulice Na Poříčí. V severní části plochy jsme měli možnost zkoumat zadní části tří parcel orientovaných do Truhlářské ulice s četnými unikátními doklady hrnčářské výroby především 2. poloviny 15. a 1. poloviny 16. století (odpadní jámy, střepišťe, keramické kadluby na výrobu kachlů atd.). Tyto zcela unikátní soubory přinášejí ojedinělé a neopakovatelné informace pro studium dynamiky proměn pražské hrnčářské produkce. Významné nálezy pocházejí i z několika hygienicko–sanitárních zařízení (studny, jímky, latríny). Zajímavým nálezem je dále kopulovitá cihlová pec s topeništěm a bočním větracím kanálem sloužící nejspíše k potravinářským účelům.

V jižní části plochy v místě jízdárny byly odkryty zřejmě dvě rozsáhlé parcely se sklepy, orientovanými při ulici Na Poříčí. S největší pravděpodobností do tohoto prostoru již nezasahoval západněji situovaný gotický městský špitál, financovaný Janem Jakubův z rodu Velflovců. Obě zkoumané parcely zřejmě souvisejí s výstavbou výstavných domů obslužného personálu Králova dvora, zaniklého hradu Václava IV., situovaného do prostoru dnešního Obecního domu. Sklep domu souvisejícího s východněji situovanou parcelou prošel složitějším stavebním vývojem a z původně plochostropého objektu se do dnešních dnů dochoval včetně náběhů na podélnou valenou klenbu. Sklep pod domem situovaným na západní parcele byl zřejmě po celou dobu své existence plochostropý. Na konci této parcely byl situován ještě jeden zahloubený suterén se vstupní šíjí a kvalitní břidlicovou podlahou se vsazeným topeništěm, nejspíše hvozdovou pecí. V zázemí obou parcel bylo zachyceno několik studní či čtvercových jímek. Nesmírně zajímavým nálezem je především velmi dobře zachovaná hvozdová sladovnická pec přiložená ke zdivu mezi parcelami. Mezi zadními hranicemi parcel procházelo ve směru západ – východ volně rozsáhlé nezastavěné prostranství respektující starší štetovanou cestu, které představuje komunikační obslužný prostor zadních částí parcel či přímo ulici.

Celý areál zaniká v souvislosti s výstavbou kapucínského kláštera a především s vysazením jeho zahrady. Východní podsklepené křídlo kláštera vymezovalo zkoumanou plochu na západě, jinak byla celá plocha situována do prostoru klášterní zahrady. Kromě výrazného horizontu barokní zahrady včetně nalezené cihlové stahovací jímky na vodu či dřevěných vodovodů, byly zřejmě zachyceny i stavební aktivity vázané na vznik vlastního kláštera. V jižní části zkoumané plochy byly odkryty dvě rozsáhlé (až 24 x 16 m) a hluboké jámy související zřejmě s exploatací písku na stavbu kláštera, které zcela beze zbytku a hluboko pod úroveň geologického podloží zlikvidovaly veškeré starší situace. Přes tyto objekty bylo následně nasypáno těleso barokní zahrady. V zázemí jedné z parcel situovaných do Truhlářské ulice bylo možno prozkoumat odpad kamenické dílny konkrétního kamenického mistra Jana de Capelli, který se zřejmě podílel na výstavbě klášterního komplexu po polovině

17. století. Nalezené architektonické články použité ve zdivu kláštera je možno doplnit množstvím technologických stop na odpadu z kamenické produkce.

Nesmírně zajímavým objevem je několik kráterů, způsobených ostřelováním Prahy pruskými vojsky v roce 1757, nejspíše dva dny po bitvě u Štěrbohol, kde byl raněn Maxmilian Ulysses Brown, řídící v té době obranu hlavního města. Po jeho převezení do kapucínského kláštera a neúspěšném vyjednávání s pruskými oblehateli bylo zahájeno ostřelování Prahy a především vlastního areálu kapucínského kláštera, kde později Brown zemřel. Kromě množství šrapnelů představuje potom zcela unikátní nález jedna z hmoždířových střel, nalezená nevybuchlá v zahradním horizontu kapucínského kláštera. Jedná se o železnou dutou kouli o průměru 35 cm (tloušťka stěn cca 6 cm), vyplněnou zmýdlovatělým střelným prachem s otvorem pro dřevěný plovák a doutnák.

Po zrušení klášterního komplexu v roce 1784 byl objekt kláštera využíván armádou až do 90. let 20. století. Ve 2. polovině 19. století na troskách klášterních budov vyrůstá novostavba kasárenského komplexu s hlavní budovou, jízdárnou a stájemi. Právě západní závěry obou křídel budov bývalých stájí byly společně s mnohačetnými úrovněmi kasárenských dvorů (až o mocnosti cca 1,5 m) nejmladším horizontem zachyceným archeologickým výzkumem.

Vojtěch Kašpar - Jaromír Žegklitz - Karel Svoboda - Jan Poledne, Archaia Praha o.p.s.

Archaia Brno zkoumala východní část střední partie dvora kasáren mezi úsekem Archaii Praha a NPÚ. Za nejstarší dochovanou památku antropogenního původu nalezenou na této ploše lze považovat malý omletý fragment keramiky, datovaný předběžně do doby popelnicových polí, který však nic bližšího neříká o zdejším možném pravěkém osídlení, spíše lze uvažovat o jeho splachovém původu.

Bezpečně o osídlení zdejšího místa můžeme tedy uvažovat až v období 2. poloviny 12. století. Do této doby lze časově zařadit i celkem čtyři suterény dřevohliněných domů (dva jsou na hranici se sousední plochou Archaia Praha o.p.s.). První o rozměrech cca 5 m x 3,6 m byl původně zahlouben asi 1 metr do podloží. Jeho vchod předpokládáme na jižní straně. Druhý suterén o rozměrech cca 4,5 x 4,5 m s hloubkou opět cca 1 m byl orientován poněkud s odkloněnou osou od hlavních světových stran, u povrchu vzhledem k výrazně písčitému charakteru horní části zásypu objektu byl oproti ostatním suterénům špatně rozeznatelný. Další suterén o rozměrech cca 7 x 5,5 m, zahloubený zhruba 1,5 m do podloží, byl podélnou osou orientován S-J a na východní straně byl vybaven zřetelnou stupňovitou vstupní rampou. V zásypu objektu byla kromě jiného nalezena malá bronzová soška světce, úlomky skla a denár knížete Vladislava II. Kolem domu se podařilo zachytit stopy po košatinovém plotu, který areál usedlosti vymezoval z jižní a částečně z východní strany. Třetí suterén byl zachycen v prostoru jízdárny, vzhledem k jeho pozdějšímu narušení kamenným vrcholně středověkým domem se z něho zachovala pouze západní část vstupní šíje s kamennou plentou. U suterénu lze předpokládat patrně opět obdélný, nebo čtvercový půdorys, vcházelo se do něj z jihu. Dle stop dřevěných konstrukcí u výše uvedené kamenné plenty byla šíje vybavena dřevěnými schody, v místě přechodu šíje ve vlastní prostor suterénu se dochovala i odkládací nika. Všechny objekty lze předběžně datovat do závěru 12. století, resp. do počátku 13. století. První tři ze zmíněných objektů rozhodně náležejí spolu s pozůstatky podobných objektů nalezených na plochách spolupracujících institucí ke skupině obydlí strukturovaných podél předpokládané komunikace vedoucí v mírném oblouku od dnešního náměstí Republiky k Petřskému náměstí.

Druhým výrazným vývojovým horizontem byla výstavba středověkých kamenných domů, prozatím pouze rámcově kladených do období vrcholného až pozdního středověku, přičemž dolní hranicí se jeví být konstituování Nového Města. Předkládané poznatky pocházejí především z parcel při ulici Na Poříčí. Nejstarší zjiřitelná fáze jejich výstavby je

charakteristická zahloubením cca 1,5 do původního terénu, šířka domů se pohybovala kolem 6 – 6,5 m, jejich délka je bezpečně zjistitelná pouze v jednom případě – 9 m. Zdivo bylo pojeno maltou spíše hnědých odstínů. Původní suterény mohly být plochostropé.

Během dalšího vývoje byly tyto domy výrazně stavebně upraveny, resp. u některých z nich vznikají v bezprostředním sousedství stavby nové. U staveb původních se jednalo o prohloubení původních suterénů o zhruba 3 až 4 metry, o podezdění původních základů a překlenutí nově vzniklých suterénních prostor valenou klenbou. Některé z původních staveb byly výrazně prodlouženy směrem do hloubi parcely, k některým přibýly další samostatné stavby. Všechny domy byly situovány při ulici Na Poříčí, vždy podélnou osou kolmo na ulici. Každý dům byl patrně vybaven průjezdem.

Parcely této fáze byly široké 9 až 11 metrů, dlouhé cca 50 m. Jednotlivé nasucho zděné parcelní zdi byly většinou z opuky, případně z křemenců, v jednom případě byly spíše dřevěné sloupové konstrukce. V zadních částech parcel se pravidelně nalézala zděná kamenná studna, zděná kamenná odpadní jímka a cihlová sladovnická pec. V jednom případě se podařilo objevit systém dvou zděných odpadních jam s přepadem, tj. septik. Dále zde byly odkryty části lehčích kamenných nebo dřevěných stavení. Velmi zajímavou se jevila menší okrouhlá jáma v zadní části parcely, lépe řečeno její výplň, která obsahovala množství zlomků technické keramiky, datované někam do 1. poloviny 16. století. Keramika nesla výrazné stopy chemických procesů. S velkou pravděpodobností se jedná o vyhozenou, snad opotřebenou alchymistickou laboratoř.

Změny vlastnických poměrů na jednotlivých městských parcelách často doprovázely větší či menší stavební úpravy obytných a hospodářských budov. Jednou z takových výrazných změn je například scelení parcel, které nám indikuje nejen propojení suterénních prostor domů při ulici, nýbrž také průraz parcelní zdi v zadní části, a následnou úpravu průrazu jako dlážděného vstupu do zastřešených prostor hospodářské stavby vybavené cihlovou pecí. K posledním úpravám došlo těsně před, resp. po získání tohoto prostoru prvními kapucíny v 17. století. Celkově se jedná pouze o hrubě nastíněný vývoj stavebně historických proměn středověké zástavby lokality, který je přirozeně ve skutečnosti o mnoho složitější.

Obdobný stavebně historický vývoj lze předpokládat i na opačné straně zkoumaného městského bloku, tj. při ulici Truhlářská, i když tady byly zkoumány pouze zadní části parcel. Velmi výraznou stavbu indikují pozůstatky něco přes 1 m mocných obvodových kamenných zdí v severovýchodní části naší plochy. Stavba cca 12 m široká, minimálně 24 m dlouhá a zhruba 2 m zahloubená do terénu byla podélnou osou orientována ve směru sever - jih. Podlahu tvořila 15 cm mocná vrstva zjívovitěle břidličné drti a nebyly v ní až na pár sloupových jam patrné žádné stopy po vnitřním členění této obrovské prostory. Na jižní straně byla vybavena čtyřmi zděnými kójemi, resp. káděmi. Každá kád', o vnitřních rozměrech 2,15 m x 1,6 m, vyzděná cihlovým zdivem do výšky 0,8 m a minimálně v jednom případě vydlážděná dlaždicemi, byla v severní části vybavena odtokem. Odtoky ústily do žlabu, vyhloubeného podél celé severní zdi kádí. Stavba byla na rozdíl od situace na ostatních parcelách orientovaných do ulice Truhlářská umístěna hluboko uvnitř bloku, z větší části za linii zadních parcelních zdí. Budova původně jistě sloužící k výrobním účelům byla pak nějakou dobu užívána jako hospodářská stavba. Svědčí o tom téměř 1 m silné hnojištní souvrství. To by korespondovalo s historickými zmínkami, které mluví o sladovně a stodole v těchto místech. Stavba byla někdy v 17. století stržena a zasypána sutí. Její severní část byla porušena nově vybudovanou stavbou, z níž se po výstavbě kasáren v polovině 19. století dochoval pouze suterén a schodiště k němu vedoucí. Za zmínku stojí také zjištění minimálně dvojího posunu zadní linie parcelních zdí směrem k ulici Truhlářská v průběhu novověku. Mezi zadními parcelními hranicemi městišť orientovaných k oběma zmíněným ulicím s velkou pravděpodobností existovala komunikace, přecházející ve střední části v jakýsi širší veřejný prostor, který byl dál na východě ohraničen budovou sladovny. Zda se jedná o

nějakou reminiscenci na původní předpokládanou komunikaci z přelomu 12. a 13. století, nebo pouze o utilitární řešení komunikačního přístupu k zadním částem jednotlivých parcel, nelze prozatím říct.

Peter Kováčik – Mikuláš Schön - Petra Veselá, Archaia Brno o.p.s.

Archeologické oddělení NPÚ se na výzkumu podílelo částí na východní straně pozemku kasáren, která tvořila přibližně 25 % z celkové plochy. Geologické podloží lokality tvořily rozdílně zahliněné písčité sedimenty a štěrkopísky vltavské terasy. Absolutní výška přírodního povrchu, který se původně zřetelně svažoval k severu, se na nenarušených místech pohybovala od 192,40 do 189,70 m n. m. Na základě informací získaných v první fázi zpracování lze vývoj zkoumané části pozemku předběžně rozdělit na čtyři sídelní horizonty. První, statigraficky nejstarší horizont náležel raně středověkému osídlení 12. – 1. poloviny 13. století. Vyšší koncentrace sídelních stop byla v severní polovině plochy reprezentovaná především početnými a rozmanitými sídlištními objekty zahloubenými do svrchní partie geologického podloží. Tvořily je různě velké jámy, jamky a žlabové zahloubeniny, náležející převážně ke konstrukcím původní dřevěné zástavby (domy, ploty, hospodářské stavby). K zásadním objektům patřily pozůstatky dvou rozměrných zahloubených domů s početnými negativy původní dřevěné konstrukce. Zastavěná plocha domů se pohybovala v průměru od 70 do 90 m².

První, menší stavba se nalézala zhruba ve středu severní části pozemku. Její rozměr činil cca 11 x 6,5 m a svou delší stranou byla orientována ve směru severovýchod - jihozápad. Zahloubení dosahovalo kolem 1 – 1,5 m od úrovně podloží. Pozůstatky po původní dřevěné konstrukci se nalézaly v interiéru, kde v rozích, podél stěn a někde i napříč byly odhaleny mohutné sloupové jámy nosných prvků. Pouze stopově byly na několika místech rozlišeny zbytky zetlelé dřevité hmoty (výdřeva stěn, zbytky nosných sloupů). Od východu do interiéru objektu směřovala nevelká vstupní šíje s pozůstatkem do podloží vyhloubeného schodiště. Podlahovou úroveň interiéru překrývala vrstva hnědé prachovité hlíny, patrně náležející původní dřevěné podlaze. Zahloubená partie sloužila podle našeho názoru spíše jako prostor, využívaný pro hospodářské či skladovací účely (absence otopného zařízení). Vlastní obytná část se musela nalézat již v úrovni nad původním terénem a mohla být vzhledem k výraznému konstrukčnímu základu i patrová. O jejím vzhledu však výzkum žádné informace nepřinesl. V zášypových vrstvách stavby se nalézaly početné zlomky keramiky a zvířecích kostí. K ojedinělým nálezům patřil denár z královského období Vladislava II. (1158 -1172) a brakteát Václava I. (1230-1253). Doba vzniku stavby je předběžně kladena do průběhu 12. století. K poklidnému zániku stavby došlo nejspíše během 1. poloviny 13. století.

Druhý, rozměrnější zahloubený objekt se nalézal cca 10 m východně a souběžně zasahoval svou nevelkou částí i na parcely sousedních domů čp. 1116/II a 1076/II. Rozměry obdobně orientovaného domu byly 13,4 x 6,4 m, zahloubení se pohybovalo kolem 2 – 2,4 m. I zde byl interiér členěn rozměrnými sloupovými jámami, umístěnými po obvodu a na několika místech dělící stavbu napříč. Velice sporé zbytky původní dřevěné konstrukce se nalézaly pouze při stěnách výkopu. Od východu doplňovala stavbu v této kombinaci ojedinělá zděná konstrukce šíjového vstupu, vystavěná románskou stavební technikou z pečlivě opracovaných opukových kvádrů, spojovaných maltou. Ze vstupního otvoru se zachovala portálová nika tvořená jedním až čtyřmi řádkami kvádrů a rozměrným opukovým prahem složeným ze dvou částí, na který v šíjovém prostoru navazoval nevelký předsíňový prostor (podesta), dlážděný opukovými deskami různého formátu. Vnitřní světlost vstupu činila přibližně 1,4 m. Původní patrně kamenný portál se nedochoval. Přístupové schodiště bylo tvořeno 4 až 5 schody, které se dochovaly pouze v základovém torzu, s jediným fragmentem stupně v původní výšce 24 cm. Obvodové stěny z kvádrů lemovaly schodiště vyhloubené do přírodního podloží.

Vnitřní strukturu kvádríkové stěny šíje vyplňovala směs malty a opukové drti. Pozůstatky vstupu po jeho zániku překryl destrukční kužel ze stavební suti, který zaplnil větší část spodní partie zásypu jižní poloviny domu. Šíjový vstup byl v průběhu dalšího vývoje pozemku porušen zejména v partii schodiště vrcholně středověkou odpadní jímkou. Dno objektu i zde kryla černohnědá prachovitá hlína, nejspíše zbytek původní dřevěné podlahy a životních uloženin na jejím povrchu. Místy se na podlahové úrovni nalézaly nevelké ohněm vypálené polohy s uhlíky, které dokumentují dosud nevysvětlenou aktivitu v zahloubeném podlaží domu, která se odehrála ještě před jeho zánikem. Suterénní prostor nejspíše sloužil ke skladovacím účelům (v okolí nálezy olovených obchodnických plomb), nadzemní partie již mohla být obytná a vícepatrová. Zásyp obsahoval vedle většího počtu keramiky i osamocené zlomky skleněné nádoby s plastickým dekorem, jejíž původ je možné bezpečně hledat na území dnešního Německa. Atypickou a dosud nevysvětlitelnou příměsí zásypu byly velké výrazně opálené diabasové kameny, uložené převážně v jižní polovině domu. Stavba vznikla nejspíše v průběhu 12. století, tedy současně s prvním domem. Přirozený zánik proběhl opět v 1. polovině 13. století. Na severozápadní nároží domu navazoval menší zahloubený obdélný prostor se vstupní šíjí od severu, se dnem o 25 cm výše než dno většího domu. Vztah obou stavebních jednotek nebyl v terénu zcela zřejmý. Určité závěry bude možné vyslovit až po detailním zpracování terénní situace a vyhodnocení keramického materiálu z obou objektů.

V nevelké vzdálenosti jižně od první zahloubené stavby se nalézal do podloží zahloubený liniový výkop (příkop ?) o šířce kolem 2 m a hloubce v průměru 1,2 m, probíhající v délce cca 30 m napříč zkoumanou plochou ve směru západ – východ. Příkop po jeho zániku zaplnily písčité splachy, obsahující drobné zlomky keramiky ze závěrečné fáze prvního horizontu. Příkop byl na západní straně porušen výkopem novověkého suterénu, východní strana na konci respektovala stěnu druhé zahloubené stavby. Původní účel výkopu neznáme, pouze pracovní uvažujeme o příkopu ohrazujícím obytné či hospodářské části raně středověké usedlosti. Popsaný horizont pouze lokálně doplňovala nepočtená pyrotechnologická zařízení jámového vzhledu, u nichž zatím nedokážeme blíže specifikovat jejich původní funkci (ohniště, vyhřívací železářské výhně ?).

Počtené archeologické doklady nejstaršího horizontu náležely k předlokačnímu osídlení vltavského pravobřeží, úseku jejího maximálního územního rozsahu v 2. polovině 12. století. Rozměrné domovní jednotky pravděpodobně patřily do celku nejméně jedné usedlosti, která byla součástí zástavby tvořené z rozměrných dřevěných a kamenných kvádríkových domů, rozmístěných v pásu mezi románským kostelem sv. Benedikta a bazilikou sv. Petra na Poříčí. Postupný, ale rychlý zánik osídlení lze spojit s výstavbou hradebního systému Starého Města v průběhu 30. let 13. století. Až do 1. poloviny 14. století nebyla větší část zkoumané plochy výrazněji osídlena.

Druhý vývojový horizont náležel již k osídlení Nového Města pražského po roce 1348. Většina nálezových situací vznikla v souvislosti s výstavbou městských domů a životem v jejich prostoru, který postupně vznikající zástavba rozčlenila na skupinu nejméně 4 rozměrných domovních parcel (dvě do Truhlářské, dvě Na Poříčí), hloubkově rozdělujících blok mezi těmito ulicemi. Typickými reprezentanty byly základové partie parcelních zdí, obvodové stěny domů, sklepní zaklenuté prostory, zpevněné interiérové a exteriérové komunikační úrovně dvorů a cest, studně, jímky a technologická zařízení (sladovnické a potravinářské pece). Výzkumem bylo možné sledovat převážně podobu zázemí městských parcel. Jejich přední uliční část s původním domovním traktem směrem do Truhlářské ulice již nebyla projektem a tedy ani výzkumem zasažena. Opakem byla situace při ulici Na Poříčí. Pozůstatky původní zástavby bylo možné dokumentovat především v interiéru bývalé vojenské jízdnárny, kde se pod novověkými navážkami zachovaly četné stavební konstrukce. Počátky domů v této ulici spadají ve své první stavební fázi pravděpodobně již do období krátce po vzniku města a jejich dispozice byla nejspíše výsledkem jednotného urbanistického

záměru. Ten se projevil především „hloubkovými“ zdmi, které vymezily v principu trojtraktovou šířkově koncipovanou dispozici (východní část nebyla zkoumána). Šířka parcely prvotní stavební fáze se pohybovala velmi pravděpodobně okolo 21 m. Na východní trakt na severu organicky navazoval komunikační díl. Průjezd předpokládáme ve středu dispozice. Druhou vlnu velkých stavebních úprav představovalo dodatečné hloubení sklepních prostor, za současného podezdívání zdí první stavební fáze. Pozoruhodně se dochovaly konstrukční prvky související s touto úpravou (dřevěné provizorní piloty podpírající vodorovné fošny a částečně i výdřeva stavebních jam). Sklepy byly zaklenuty valenými klenbami. Uvedené úpravy souvisely i se změnou komunikačního schématu a množením traktů. Tato fáze náležela snad ještě pozdnímu středověku. Třetí základní etapu reprezentovalo dodatečné zaklenutí středního traktu v úrovni suterénu (patrně ještě plochostropého) a přezdění spojovací sklepní chodbičky. Tuto stavební etapu již bylo možné zařadit k novověkým úpravám objektu. Mezi nejstarší zděné konstrukce tohoto horizontu patřila parcelní zeď postavená z břidlice, která byla zachycena v délce cca 60 m ve směru sever - jih, přibližně uprostřed zkoumaného pozemku. Masivní zeď však netvořila nejstarší vymezení pozemku. Pod vlastním tělesem se v celém jejím průběhu nalézaly pozůstatky řady drobných kůlových jamek z původního dřevěného plotu. Vznik parcelní hranice v její nejstarší podobě lze klást patrně již do první fáze výstavby po vzniku Nového Města. Podstatně mladší jsou zachované zbytky vlastní obytné zástavby v hloubi parcely. Dokumentovaným příkladem byl zděný, nepodsklepený, dvoudílný dům o rozměru cca 5 x 11,5 m, přisazený na spáru k východní stěně parcelní zdi. Vstup do interiérových prostor zajišťovaly samostatné vchody s prahovými stupni. Podlahu v interiéru domu tvořily místy zachované prosté keramické dlaždice. Součástí stavby byl na východní straně vydlážděný dvůr, uzavřený obvodovými zdmi, původně přístupný brankou od severu. V protilehlém rohu dvora se nalézal kamenný šíjový vstup do zaklenutých sklepních prostor, umístěných severně od vlastního dvora. Součástí domovní jednotky byla k severní štítové stěně připojená čtvercová odpadní jímka, obsahující ve svém zásypu keramické a skleněné zlomky nádob ze závěrečného období provozu objektu (1. polovina 17. století). Vznik prostorově vymezeného domovního celku v hloubi parcely můžeme předběžně zařadit na přelom 15. a počátku 16. století. Zcela jinak se v uvedeném období vyvíjela západní část zkoumané plochy. Parcelní zástavbu zde tvořily zbytky základů obvodové zdi nevýrazně zahlobené stavby severojižní orientace s maltovou podlahou, která byla v mladším období překryta podlahou z drčené břidlice. Nejspíše v interiéru stavby se nalézala po určitou dobu cihlová pec, sloužící v průběhu 15. století asi k potravinářským účelům. Jižní stranu pozemku uzavírala šikmo orientovaná obvodová zeď. I v tomto případě jsme měli možnost sledovat pouze zadní části parcely, která byla orientována svým průčelím do dnešní Truhlářské ulice. Částečně zahlobený dům obdobné konstrukce s kamennými stěnami a podlahou z břidlicové drtě uzavíral ve stejném období také zadní část parcely směřující svým domovním průčelím do ulice Na Poříčí. I zde se nalézala rozměrná teplovzdušná (snad sušící) pec. Časově můžeme celý horizont vymezit úsekem od 2. poloviny 14. do 1. poloviny 17. století.

Zásadní změnu ve vývoji areálu přinesla 1. polovina 17. století. V jihozápadní části areálu, v místech původní členité měšťanské zástavby orientované do prostoru dnešního náměstí, byl založen kapucínský klášter s rozsáhlou zahradou. Místní domovní zástavba byla po svém vykopení radikálně odstraněna, prostor překryt stavebním odpadem z jejich demolice a následně převrstven horizontem hlinitého substrátu klášterní zahrady. Mocnost vrstev dosáhla v severní části až kolem 2 m. Směrem k jihu se výška stavebních navážek a zahrady značně zmenšovala. Období existence zahrady se do vývoje velké části zkoumaného prostoru výraznějším způsobem již nezapsalo. Vedle mocného hlinitého zahradního souvrství se až na ojedinělé relikty dřevěného vodovodu nepodařilo odhalit významnější archeologické situace.

Za zmínku snad stojí početný, dosud však nevyhodnocený soubor drobných zvířecích kostí, ulit a hliněných dýmek z vrstev zahrady.

Nejvýraznější komponentou klášterního horizontu byl v těchto místech nevelký hřbitov umístěný podél parcelní zdi na východní straně areálu, blíže k ulici Na Poříčí. Byl tvořen hroby zahloubenými do souvrství navážek pozdně středověkého a raně novověkého stáří, které vznikly především při celkové demolici městské zástavby v 1. polovině 17. století, před výstavbou klášterního komplexu. Hroby byly uloženy do dvou výškových úrovní s různou orientací. Spodní dokumentovaná úroveň se skládala z 5 kostrových hrobů, kde 3 hroby obsahovaly jedince uložené v pietní poloze na zádech, s hlavou směřující k západu. Osamoceně se nalézal hrob stejné orientace, avšak s jedincem uloženým na břiše. Poslední hrob této skupiny byl orientován zcela opačně, hlavou k východu. Vrchní úroveň hřbitova byla tvořena 13 hroby, nepravidelně rozmístěnými ve 3 – 4 řadách. Orientace uložení kosterních ostatků ani zde nebyla jednotná. Pět hrobů mělo pohřbené uložené hlavou k severu. Ve většině případů byli zemřelí uloženi v pietní poloze na zádech s rukama zkříženými na těle, jeden jedinec byl položen na zádech s pokrčenými nohama. Hrobová jáma s jeho ostatky byla zasypána vápnem. Druhá skupina se skládala z 8 hrobů, orientovaných hlavou k jihu. I zde byly jedinci umístěni přibližně shodně na zádech. Celkově bylo dokumentováno 18 hrobových jam s pozůstatky 18 dospělých jedinců. Antropologický rozbor určil ve všech případech pozůstatky jako kostry dospělých mužů. V několika hrobech se objevily i osamocené kosti z jiných jedinců (i žena ?), které se do zásypu dostaly nejspíše jako starší příměs. Stopy dřevěných rakví nebyly až na jednu výjimku zjištěny. U nepřírozené polohy mrtvého na břiše nelze vyloučit jeho uložení v pytli. Nadpoloviční většina jedinců nebyla vybavena hrobovým inventářem, pouze v pěti hrobech se objevily drobné předměty: dřevěný křížek s kovovou garniturou, růženec, kovové medailonky s postavami svatých, kovová krabička zabalená do látkového pouzdra obsahující kovové medailonky, kostěné a kovové křížky a do látky zabalené ostatkové relikvie (?), dále kovová spona k obvazu a ampule se rtutí, která se při vyzvednutí zcela rozpadla. Prostor celého hřbitova byl původně směrem do klášterní zahrady ohraničen kamennou zdí. Hřbitovní pás (cca 5 x minimálně 17 m) se na východní straně táhl podél parcelní zdi domu čp. 1076/II.

Interpretace nalezeného hřbitova vychází ze stratigrafické pozice hrobů, doplňkových nálezů, prostorového a historického kontextu zkoumané plochy. Plocha s hroby spolehlivě patřila ke klášteru, nalézala se v zadní části klášterního komplexu, který byl v té době součástí zahrady. Předběžně tak v něm lze vidět uzavřený klášterní hřbitov s datováním pouze rámcově vymezeným existencí kláštera (1633-1786). Oficiálním řádovým pohřebištem byla po většinu existence konventu krypta, umístěná v kostele sv. Josefa. Osamocený a rozsahem nevelký hřbitov lze tedy dát do souvislosti spíše s činností klášterního špitálu (infirmaria). Možným důvodem jeho excentrického umístění do nejzazšího koutu klášterního komplexu byla potřeba izolace zemřelých osob, jejichž úmrtí mohlo být spojeno s infekčním nebo jiným životu nebezpečným onemocněním, co nejdále od budov kláštera. Druhou interpretační možností je spojení hřbitova s první generací života kláštera, před výstavbou kostela a řádové krypty, tedy s obdobím do poloviny 17. století. Současný stav výzkumu nám zatím nedovoluje zaujmout detailnější stanovisko v interpretaci.

Závěrečný, čtvrtý vývojový horizont zahrnoval úsek od zrušení kláštera v závěru 18. století byl spojen s existencí vojenských kasáren. Zrušení kláštera za císaře Josefa II. a následné převzetí areálu pro potřeby armády s sebou přineslo nové stavební aktivity, místy radikálně zasahující do starších situací. Vedle rozměrného objektu kasáren na půdorysu písmene „H“ ze 40. let 19. století se na severní straně pozemku objevily především základy stájí pro nemocné koně s ohradní zdí a menších provozních budov, umístěných po východním obvodu areálu. Výstavba kasáren v průběhu 19. století přinesla poslední výrazný nárůst terénu. Heterogenní navážky, jejichž úkolem bylo vyrovnat původně členitější terén, se nalézaly na celé zkoumané

ploše a jejich mocnost zde dosahovala až 2 m. Původní povrch kasáren se nalézal ve výšce 194 – 194,5 m a uzavíral historické nadloží, kompletně odstraněné realizovanou novostavbou. Na terénní výzkum bezprostředně navázalo zpracování získaných dat a pramenů, které bude probíhat v základní etapě až do roku 2008.

Jan Havrda - Miroslav Kovář - Martin Omelka - Jaroslav Podliska, NPÚ HMP

KLIMENTSKÁ ULICE - KOSTEL SV. KLIMENTA

Podstatnější informace než mělké výkopy elektroinstalací přinesl téměř 3 m hluboký výkop kanalizačního řadu vedený parčíkem podél jižní strany kostela. Geologické podloží nebylo dosaženo ani v hloubce 188,20 – 188,40 m n.m. Výkop prořal tři, strukturou výrazně odlišné, pohřební horizonty datovatelné s největší pravděpodobností do novověku (absence datovacího materiálu). Do nejstaršího dokumentovaného horizontu byla založena zeď vstupu do podzemní prostory s nasazenou polovinou cihlové klenby. Jedná se o prostor jižně od lodí kostela, nejspíše barokního stáří. Do nejmladšího pohřebního horizontu byl zapuštěn jihovýchodní nárožní opěrák lodí pocházející z období regotizace kostela.

Jan Jeřáb - Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

NA POŘÍČÍ ČP. 1076/II

V roce 2004 proběhl zjišťovací a následný plošný záchranný výzkum na rozsáhlé ploše (1600 m²) bezprostředně sousedící s rozsáhlým areálem zkoumaného areálu bývalých kasáren Jiřího z Poděbrad (viz výše). Před zahájením výzkumu souvisejícím s plánovanou výstavbou nového hotelového komplexu byla na celé ploše stržena starší domovní novověká zástavba s výjimkou domu situovaného v čele parcely. Jak prokázal stavebně historický průzkum sklepů, probíhající společně s archeologickým výzkumem, jejich části obsahují konstrukce vrcholně středověkého stáří z konce 14. století. Plocha za domem byla silně poškozena především novověkou exploatační činností (rozměrné jámy na písek), přesto se podařilo sledovat podobnou stratigrafii jako v případě sousedních parcel. Byl konstatován podobný sklon geologického podloží severním směrem. Povrch štěrkopískové terasy na jihu činil 191,90 m n. m. (půdní horizont 192,30 m), na severním okraji plochy 190,90 m (půdní horizont 191,30 m). Nepočtené doklady nejstarší předlokační sídelní aktivity zastupuje především nález torza rozměrného, bohužel velice těžce poškozeného, pravoúhlého zahlobeného suterénu dřevohliněného domu s výraznou destrukcí opracovaných opukových kamenů. Vzhledem k nálezu zděné vstupní šíje dřevohliněného domu na sousední parcele předpokládáme i na ploše sledované výzkumem minimálně jeden objekt podobné konstrukce. Po jistém přerušení sídlištní aktivity ve 13. století je plocha opět intenzivněji využívána od konce 14. století, kdy v čele vzniká kamenný dům situovaný při nově vyměřené ulici (dnešní Na Poříčí). Výzkum na rozsáhlé ploše za tímto domem dokumentoval několik studní, jímek a velké množství jam pocházejících z průběhu pozdního středověku i novověku. Pozornost si zaslouží rozměrný (svou delší osou vedoucí napříč celou parcelou) zaniklý zděný objekt s kvalitní podlahou tvořenou ulehlou zjílovatělou břidličnou drtí. Objekt, vybavený kamennými patkami nejspíše dřevěných sloupů (ty zanechaly také otisky v interiérové omítce stěn), které nesly konstrukci plochého stropu, zanikl v 16. století. Mezi unikátní nálezy, pocházející z vrstvy 1. poloviny 15. století, nepochybně patří stříbrný, nesmírně kvalitně provedený a zdobený stříbrný kalich na nožce (nádobu liturgického účelu – na olej určený ke křtu či na poslední pomazání) se zlacenou a emailem zdobenou spodní částí dna (Kristus s anděly). Nejmladší horizont zachycený výzkumem představují četné superpozice mladší barokní a především pozdější novověké kamenné zástavby situované v hloubce parcely.

Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

OPLETALOVA ULICE ČP. 1402/II

V souvislosti s a přestavbou domu na hotel byl v areálu objektu prováděn předstihový záchranný výzkum. Jeho terénní část začala sondáží ve dvoře v lednu 2003. Hlavní terénní část výzkumu proběhla od června do září 2003 (plošný výzkum ve dvoře objektu a v nepodsklepeném zadním dvorním křídle domu). Výzkum byl doplněn zjišťovacími sondami v suterénu a při obnově inženýrských sítí. Objekt dnešního hotelu byl původně nárožním pozdně klasicistním nájemním domem, patrně podle plánů architekta J. Liebla z r. 1860. Vznikl na pozemku do té doby využívaném k sadovnické a zahradní činnosti. Po založení Nového Města pražského nebyla tato oblast dlouhou dobu významně zastavována. Teprve od 16. století se charakter této části města měnil další parcelací pozemků na domy se zahradami nebo sady. Lokalita byla rovněž terčem známého švédského ostřelování Prahy.

Vnitřní dvůr přestavěného domu vznikl vyrovnáním původního svahu. Podloží se objevuje v uliční frontě při Opletalově ulici poměrně mělko (1-1,5 m). Severozápadní strana parcely vykazuje přiměřeně tomu vyšší mocnost nadloží (3-3,5 m). Celá horní polovina historického nadloží obsahuje většinou písčité zásypy stavebního původu, které sem byly navezeny při dokončení výstavby objektu v roce 1860. Uprostřed výšky historického nadloží byl patrný přechodový horizont mezi konečným navezením nové plochy dvora a původním zahradním horizontem 15. až 16. století. Zmíněný horizont ve svých vrstvách obsahuje jak stopy volné plochy (zahrada), tak i prvky stavební činnosti. Tyto aktivity lze zařadit do 1. poloviny 17. století. Zahradní horizont nasedal na písčité podloží se zachovaným půdním typem, jak tomu bylo ještě ve 14. století.

Zahloubené archeologické objekty byly zjištěny zvláště z úrovně povrchu zahradního horizontu. Jedná se většinou o různě velké odpadní jámy s někdy více či méně kompaktními zásypy. Mezi nimi vynikají tři - dvě odpadní jámy ve vzájemné superpozici, jejichž mladší zásypy jsou datované i nálezy mincí do 2. poloviny 16. století a jímka na vodu nebo haltýř. Ten byl vnitřně vybaven dřevěnou konstrukcí. Stěny byly obloženy dřevěnými prkny a vzepřeny čtyřmi kůly v rozích, dendrochronologicky datovanými k r. 1561. Zásyp objektu obsahoval i nálezy mincí a žetonů, podle nichž klademe zánik funkce na počátek 17. století.

Nepodsklepené dvorní křídlo bylo zkoumáno rovněž plošně několika vzájemně propojenými sondami v přízemí. Výzkum prokázal existenci jednorázových zásypů interiéru podzemní části křídla. Odkryté základové zdivo a konstrukce vůbec naznačují změny ve stavebních zájmech stavebníka z r. 1860. V nejspodnější partii při základech byla zjištěna starší zděná zástavba asi z 18. století, související patrně s vedlejší parcelou. V suterénech byly pod podlahami částečně zachovány zahradní horizonty. V křídle do Opletalovy ulice byly zjištěny dvě odpadní jámy současné s nálezy ve dvoře domu.

Petr Starec, MMP

PALACKÉHO ULICE ČP. 716/II

Zjišťovací výzkum po demolici a před plánovanou výstavbou hotelu se soustředil na nevelký nepodsklepený trojúhelný dvůr za domem. Sedm zjišťovacích sond ověřilo kompletní podsklepení zbořeného objektu a především neporušené zvrstvení historického nadloží (o mocnosti cca 120 cm) na celé ploše dvora, obsahující keramiku konce 14. až 17. století. Na sondy navázal plošný výzkum dvora. Nejstarší vrstvy nasedaly v niveletách okolo 195,00 - 195,70 m n. m. na povrch půdního horizontu (šterkopískové podloží maninské terasy bylo zachyceno v niveletách okolo 194,70 - 195,10 m). Kromě souvrství byly částečně zachyceny i zahloubené objekty, přičemž jedna z jam obsahovala četné slitky barevných kovů a nesmírně propracovaný břidlicový kadlub na odlévání pásové zápony (ozdobné přezky). Dále byla odkryta pozdně středověká kamenná čtvercová jímka a novověká studna.

Jan Jeřáb - Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

PETRSKÁ ULICE - KOSTEL SV. PETRA NA POŘÍČÍ

Dohled při předlažbě dlaždicové podlahy (narušené při povodních v r. 2002) kostela, nezachytil vzhledem k minimální hloubce výkopu s výjimkou podsypů této novověké podlahy žádné starší situace ani stavební konstrukce. Pouze ve východní části jižní lodi byla zaměřena nevelká novověká (barokní) krypta se vstupní šíjí a početnými lidskými ostatky uloženými v dřevěných rakvích s ozdobným kováním. Celá situace byla geodeticky zaměřena do celkového plánu kostela. Podlaha krypty se nacházela v niveletě 187,6 m n. m., podlaha kostela v místě vstupu do krypty v úrovni okolo 189,8 m.

Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

POLITICKÝCH VĚZŇŮ ČP. 913/II

Na zjišťovací výzkum na dvoře (z větší části nepodsklepeném) za domem formou sedmi bodových sond, navázal záchranný výzkum. V jihozápadní polovině dvora bylo položeno šest sond v místech, kde byly dokumentovány potoční sedimenty zaniklé vodoteče. V severovýchodní části dvora byl, vzhledem k přítomnosti pouze novověkých a recentních navážek, prováděn pouze dohled při vlastním hloubení stavební jámy. Pod stávajícím povrchem dvora (niveleta 201,80 m n.m.), rozděleného podsklepeným příčným křídlem (se studnou ve sklepě) na dvě poloviny, se nacházely na celé ploše cca 100 cm mocné novověké a recentní navážky s ojedinělými zahloubenými objekty. Nesmírně zajímavým zjištěním byla členitost geologického podloží. V rámci mocného svrchního světlejšího splachového souvrství (povrch v niveletách 200,20 – 200,50 m) byla zachycena zaniklá stružka bývalé vodoteče směřující napříč parcelou ve směru od jihojihovýchodu k severoseverozápadu a vyplněná jemným říčním pískem (šířka vodoteče činila cca 1 – 1,20 m a hloubka cca 0,30 – 0,40 m). Vodoteč s niveletou povrchu okolo 199,70 m obsahovala ve svém zásypu několik omletých atypických pravěkých (doba bronzová ?) zlomků keramiky a dva střepy datovatelné do 13. – 14. století. V okolí vodoteče bylo na řezech dokumentováno ještě několik s vodotečí paralelních drobných úzkých stružek vyplněných identickou výplní. Spodní partie řezů tvořila tmavě až černohnědá půda vyvinutá na povodňovém náplavu (povrch okolo 200,00 m) a štěrkopísková terasa (niveleta 199,60 m) nasedající na šedozelené jílovité eluvium navětralé břidlice (povrch 198,70 – 199,80 m). Další doklady starší sídlištní aktivity nebyly výzkumem zachyceny, přestože v čele parcely stály do roku 1860 dva historické domy čp. 913 a 914/II.

Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

SENOVÁŽNÉ NÁMĚSTÍ ČP. 991/I

Na zjišťovací výzkum navázal rozsáhlý záchranný výzkum v areálu novorenesanční budovy Hypoteční banky. Historické terény se nacházely až okolo třech metrů od současného povrchu a byly překryty mocným navážkovým souvrstvím 18. – 19. století. Geologické podloží vltavské štěrkopískové terasy bylo překryto nevýraznou (cca 30 cm) vrstvou holocenního půdního horizontu v niveletách povrchu okolo 192,00 až 192,50 m n.m. s mírným sklonem od Senovážného náměstí k severu. Po vzniku Nového Města se v prostoru náměstí konstitoval senný trh, s nímž sousedily rozsáhlé zahrady přiléhající ke kamenné zástavbě domů situovaných podél Hyberské ulice. Šířce dnešní parcely původně odpovídalo 5 gotických parcel, jejichž zadní partie s převažující hospodářsko-provozní zástavbou a hygienicko-sociální sférou, byly prozkoumány včetně parcelačních hranic. Z těchto situací z období 2. poloviny 14. století pocházejí i nejstarší zlomky keramiky včetně celých nádob nalezených ve zděné odpadní jímce s vnitřní dřevěnou konstrukcí. Dále byla odkryta kamenná jímka na jímání povrchové vody sezónní vodoteče (funkční do 17. století). Mladším obdobím náležejí

pozůstatky několika zděných hospodářských budov (sladovna) a dlažeb nádvoří Kunštátského pivovaru, včetně dvou studní. Pod budovou se podařilo odkrýt několik zaniklých objektů (sklepy, části nadzemních zdí) lemujících severní frontu Senovážného náměstí, posunutou o několik metrů oproti dnešní uliční čáře. Velmi prostá podoba těchto domů (převážně hrázděné s kamennými podezdívkami) je doložena autentickými popisy z trhových knih Nového Města pro období 1640 -1690. Objekty zřejmě zanikly v polovině 17. století, kdy byl při útoku Švédů na Prahu kompletně rozbombardován celý městský blok. Před výstavbou banky se na parcele nacházela budova barokních kasáren, jejichž posádka střežila Horskou neboli Novou bránu novoměstského opevnění.

Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ ČP. 832/II

V souvislosti s rekonstrukcí a dostavbou objektu byl proveden v r. 2004 v interiéru záchranný výzkum. Dům je podsklepenou novostavbou z 2. poloviny 19. století, přičemž má dva vnitřní podsklepené dvory, z nichž východní byl podsklepen až ve 30. letech 20. století. Přes existující suterenní prostory v celé ploše domu bylo zřejmé, že se na ploše parcely mohly zachovat spodní partie zdiva a interiérů někdejších suterénů starší středověké a novověké zástavby parcely, případně i dalších objektů, především studní nebo odpadních jímek. Předpoklad omezeného zachování původního historického nadloží, vycházející z hloubky stavební jámy z konce 19. století, se bohužel potvrdil v zadní ploše parcely. Naproti tomu střední a jižní partie pozemku kolem Jindřišské ulice obsahuje ve svém jádře relikt zdiva starší novověké i středověké zástavby, která po své rekonstrukci umožní nastínit představu o objemové zástavbě zdejších parcel po založení Nového Města pražského. Charakter zbytků původního historického nadloží způsobil i absenci vhodného datovacího materiálu. Uloženiny, které vyplňovaly prostor mezi jednotlivými zdmi, byly většinou zásypy stavební suti získané při demolici starších objektů na pozemku na konci 19. století.

Petr Starec, MMP

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ PPČ. 2306 (PŘED ČP. 834/II)

V šachtě ve střední části náměstí bylo zachováno historické nadloží s úrovněmi náměstí téměř ve všech čtyřech stěnách výkopu. Při jejím jižním rohu jsme zachytili patrně relikt jímký s vnitřní výdřevou, jejíž konstrukce sestává z vodorovně nad sebou ležící kulatiny o průměru cca 10 cm se spárami, opřené o tyčovinu. Torzo konstrukce nedovoluje stanovit rozměry objektu.

Petr Starec, MMP

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ PPČ. 2306 (PŘED ČP. 846/II)

Oprava „Kolektoru Václavské náměstí“ v r. 2003 přinesla výkop šachty kabelové komory v dolní části Václavského náměstí, který umožnil dokumentovat část historického nadloží na jihovýchodní stěně nové stavební jámy. Horní polovina výšky archeologických terénů byla narušena rozsáhlými výkopy inženýrských sítí, v dolní části se podařilo až do hloubky 3,4 m sledovat uloženiny odpadkového původu. Jedná se o typické, mírně zapáchající, hnědošedé až šedočerné písčitohlinité a jílovitohlinité souvrství s výskytem organických materiálů. Poloha těchto odpadků, sahajících až do úrovně 192,72-192,84 m n.m., neodpovídá rovinatému charakteru podloží při vzniku někdejšího Koňského trhu. Zjištěný rozdíl vysvětlujeme přítomností rozsáhlé jámy v dolní části Václavského náměstí, jež byla definitivně zavezena odpady asi před vznikem Nového Města pražského. Výplně jámy, dříve mylně ztotožňované

s bahnitými náplavy zaniklého ramene Vltavy, byly už dříve zjištěny v čp. 771/II, dále při stavbě vestibulu metra na Můstku a naposledy před a pod čp. 847/II v ulici Na příkopě. Z rozmístění archeologických dokumentačních bodů vyplývá, že jsme v námi sledovaném tělese obnovované šachty zachytili již zvedající se dno této jámy. Její okraj musíme hledat v blízkém jihovýchodním sousedství šachty. Pokud jde o původ a účel tohoto rozsáhlého objektu, můžeme uvažovat o třech možnostech - pozůstatky objektu souvisejícího se staroměstskou fortifikací, jáma vzniklá po rozsáhlé exploataci stavebního písku nebo existence později zaniklého rybníka v dolní části Václavského náměstí.

Petr Starec, MMP

V JÁMĚ

Při rekonstrukci kanalizace v ulici probíhal záchranný výzkum ve čtyřech postupně hloubených šachtách (2 x 2 m). Ten zaznamenal řez nadloží v ose ulice a v rozmezí hloubek 2 - 5 m dokumentoval mocné souvrství písčitohlinitých a jílovitých vrstev s množstvím zapáchajících organických zbytků a se zlomky středověké a raně novověké keramiky. Zjištěný materiál byl ovzorkován i pro paleobotanickou analýzu. Pod tímto souvrstvím bylo zjištěno štěrkopískové podloží (mezi kótami cca 193,50 - 194,00 m n.m.), zjevně s odstraněnou svrchní vrstvou. Obdobná nálezová situace byla dokumentována i při plošném výzkumu interiéru kolektorové šachty, jež byla situována výše, tj. blíže ke Štěpánské ulici před čp. 639/II. Výzkumem dokumentované uložení jsou zásypy, případně splachy odpadkového původu, které vyplnily prostor od středověku využívaný patrně k těžbě písku. Odtud i pojmenování „V jámě“. Podobné situace jsou v poslední době zaznamenávány v celém okolí ústí Vodičkovy a Školské ulice, kde je rovněž lokalizován mokřad „louže“ a deprese či strouha s vodotečí. Je zřejmé, že původní vzhled tohoto území byl v raném středověku i v době založení a zahušťování zástavby v této části Nového Města pražského geomorfologicky rozmanitý, a ve srovnání s dnešní podobou zcela odlišný.

Petr Starec, MMP

VODIČKOVA ULICE PPČ. 2381 (PŘED ČP. 695/II)

Při realizaci přípojky vodovodu byla ve výkopu odkryta svrchní úroveň souvrství odpadkového původu na kótě 196,68 m (cca 1,4 m pod úrovní vozovky). Po dokumentaci nálezové situace v řezu byl z mocné vrstvy černé písčité jílovité hlíny s organickými zbytky odebrán vzorek pro paleobotanickou analýzu.

Petr Starec, MMP

VODIČKOVA – JUNGMANNOVA ULICE, PPČ. 2381

Od března do května 2004 proběhl záchranný výzkum při hloubení dvou vstupních šachet kolektoru v Jungmannově (na křižovatce s Vodičkovou ulicí) a Vodičkově ulici (před „dívčí školou“). Nálezová situace v obou šachtách, vzdálených jen několik metrů od sebe, byla velmi podobná. V horních dvou metrech se nacházelo několik dlažeb nad sebou, datovaných od 15. do 19. století. Nejstarší dlažba byla vždy usazena na mocném (3-5 m) souvrství organického původu. Podloží (štěrkopísková terasa) bylo ve Vodičkově ulici nalezeno na výškové úrovni 190,20 m n.m., v Jungmannově na úrovni 192,60 m n. m.. Dnešní prostranství ulic Vodičkova a Jungmannova se z částí nacházejí v prostoru dnes již zasypané hluboké deprese, která byla ve středověku zaplněná vodou, postupně se zanášela blátem a její hloubka i tvar se často měnily. Po založení Nového Města pražského byl tento prostor využíván jako smetiště pro domovní odpad z blízkých parcel a pro vývoz stavebních sutí při přestavbách

domů. Zасыпáním této deprese se zároveň získala další plocha, kterou bylo možné využít jako další stavební parcely nebo komunikaci. Ve vlhkém prostředí dřívějšího močálu spolu s mladší výplní organického původu se dochovalo množství předmětů z organických materiálů (usně, dřevo, textil), souvisejících s každodenním životem místních obyvatel ve 14. a 15. století. Vedle obuvi a jejich částí byly nalezeny čtyři pochvy na dýky, zdobené technikou prořezávání, několik opasků, rukavice a mnoho dalších předmětů z usní. Velmi vhodným prostředím pro uchování kožených artefaktů byla vrstva koňského hnoje v šachtě v Jungmannově ulici. V terénu bylo možné rozlišit jednotlivé vysypané kupky hnoje s vysokým obsahem slámy, ve kterých se nacházely vyčesané žíně, části postrojů, košťat, podkovy a další předměty, související s chovem koní. Již v počáteční fázi třídění a konzervace nalezených artefaktů je možné konstatovat, že v průběhu průzkumu těchto dvou sond bylo získáno více nálezů z usní než ze všech ostatních archeologických výzkumů, které kdy proběhly v prostoru Nového Města, dohromady.

Michaela Selmi Wallisová, NPÚ HMP

PRAHA 2 – NOVÉ MĚSTO

HORSKÁ ULICE PPČ. 1432 A 1433

Při provádění výkopů pro uložení plynovodu v části ulice při vstupu na barokní bastion „U Božích muk“ byl při zdi parku Ztracenka nalezen neznámý sklepní prostor. Jednoduchý objekt vystavěný převážně z opuky a s cihlovou klenbou je patrně pozůstatkem zdejší drobné zástavby mezi fortifikační trasou a klášterním areálem na Karlově, přičemž může být i součástí tohoto komplexu. Sklep barokního původu byl zaměřen a fotograficky zdokumentován a ve shodě s památkáři NPÚ HMP znovu zakryt.

V souvislosti s postupnou rekonstrukcí celého úseku hradeb na Karlově pokračovaly v roce 2003 a 2004 v areálu barokního bastionu „U Božích muk“ stavební a zemní práce, prováděné archeologickým a stavebně historickým průzkumem. V roce 2003 se dokumentace zaměřila na situaci terénů ve východní polovině interiéru bastionu a na ověření dosavadních poznatků v rekonstruované západní části bastionu, kde existovala možnost objevení relikvií gotického opevnění. Sondou na východním konci bastionu byla zkoumána situace zdiva, které bylo objeveno již v r. 2001. Zdivo je zde pevně svázáno s ochozem a koruna bloku zdiva je dnes 0,2 až 0,3 m pod nynějším terénem. Vzhledem k okolní situaci navážek lze předpokládat, že toto zdivo bylo po barokní výstavbě nejméně 0,7 m nad komunikačním terénem vstupní terasy bastionu. S tím koresponduje i „Polohopisný plán dezinfekční stanice a infekční nemocnice za Karlovem“ z r. 1893, kde je vystupující zdivo ještě zachyceno.

Ze shrnutí poznatků stále probíhajícího výzkumu vyplývá, že původní barokní terén vlastního bastionu začal postupně zanikat po roce 1850, zčásti vlivem divokých skládek sutí a zčásti v souvislosti se stavební činností (desinfekční budovy čp. 1751/II a její zázemí) na sklonku 19. století. Určité změny terénu však lze předpokládat již ve 30. letech 19. století, kdy byla hradba opravována a na bastionu se uvažovalo o vyhlídce. V této době byly doplněny některé stavební detaily, především nadezdívky poprsních zdí nad úrovní kamenné římsy bastionu. Při absenci plánové dokumentace pro tento úsek opevnění vycházíme z analogií, především z dochovaného plánu opevnění mezi bastionem XXI a XXVII (Vojenský historický ústav), včetně řezů s navrženými terénními úpravami a návrhy doplněných stavebních detailů.

Byla provedena i dokumentace celkem 7 odkrytých schodů, vytesaných do skalního podloží (břidlice s vložkami křemenců) při západním úpatí jižní opěrné zdi při styku původního novoměstského opevnění a barokního bastionu. Schody jsou přibližně 0,2 m vysoké a 0,3 až 0,5 m hluboké. Šířka schodů se od spodního rozšiřuje směrem nahoru z 0,7 na 1,0 m. Stupně jsou založeny pouze do odkrytého skalního podloží. Přestože bylo nejbližší okolí částečně do hloubky 0,2 m zbaveno náletů a zeminy, nebylo zjištěno další vystupující skalní podloží. Od

nejvyššího stupně schodiště pokračuje směrem ke spojnicí gotické zdi a bastionu plošina cca 1,2 x 2,6 m, která je rovněž vytesána do skály. Úroveň této partie je asi o 5 cm m vyšší než přílehlá úroveň předsazeného úseku opěrné zdi. Severní část úseku plošiny přílehlé k bastionu je ještě před opěrnou zdí odsekána. Východní partie opěrné zdi je tak založena do odtěženého úseku skalního bloku.

V roce 2004 pokračovala rekonstrukce opěrné zdi barokního opevnění kolem ulice Horská dále směrem k Nuselskému mostu. Výzkum se zaměřil na situaci pod jižním úpatím barokní opěrné zdi nad údolím, kde byly plánované plošné terénní úpravy. Požadavek zemních úprav byl určující pro stanovení hloubky nových sond (maximálně 1,2 m). Sondy měly zjistit především stav vnějších terénů a reliktní zdiva. Při výzkumu se podařilo zachytit skalní úroveň podloží, do jehož patrně výškově upraveného povrchu byla založena opěrná jižní opěrná zeď, a také starší staveništní úroveň oprav opěrné zdi. Výzkum zjistil bezpečnou hloubku pro strojovou skrývku terénu, při níž nebudou dotčeny středověké terény a zároveň bude možné prezentovat původní úroveň paty opěrné jižní zdi kolem ulice Horská.

Poslední sonda byla v závěru roku 2004 položena při severní patě zdi kolem ulice Horská, a to přibližně v polovině její délky. Plochy severně od původní gotické hradby, resp. nynějšího barokního opevnění v pásu od Karlova k Nuselskému mostu, byly totiž v minulosti významně změněny rozsáhlými zemními úpravami. Původní povrch terénů ve středověku je v těchto místech pod Horskou ulicí v hloubce více jak 1,9 m.

Petr Starec, MMP

KARLOVO NÁMĚSTÍ ČP. 292/II

Záchranný výzkum formou odborného dohledu navázal na částečně provedený zjišťovací výzkum na dvoře parcely za domem. Dvě zjišťovací sondy prokázaly překvapivou skutečnost, že současná nejvyšší úroveň dvora je totožná se středověkou úrovní terénu, o čemž svědčil nepříliš vyvinutý půdní horizont dokumentovaný v bodově omezeném rozsahu v niveletě cca 203,3 m n. m. a ležící na geologickém podloží štěrkopískové terasy (pouze v jihozápadní části dvora 201,5 m). Minimální mocnost (20 - 30 cm) novověkých a recentních navážek a úprav povrchů dvora na povrchu terasy zřejmě dokládá, že v historicky nedávné době (novověk, recent) došlo k plošnému snížení dvora. Celý dvůr byl dále těžce postižen rozsáhlými a velmi hlubokými novověkými a recentními výkopy (sklepy, suterény, studna, stavební a základové výkopy), které hluboko pod úroveň zachyceného geologického podloží zlikvidovaly případné archeologické nálezy či situace. Za významnější zachycenou situaci je možno považovat dochované torzo průběhu zahloubeného kanalizačního řadu ve směru sever - jih v delší ose dvora, z něhož byly zachyceny celkem 3 kamenné kanalizační trubky. V sondě při jihozápadním rohu dvora byla zachycena část cihlového věnce novověké studny. V průběhu výzkumu se nepodařilo zjistit žádný doklad původního rozdělení obou parcel.

Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

KARLOVO NÁMĚSTÍ PPČ. 2416

Výzkum byl uskutečněn na ploše jedné z šachet budovaného novoměstského kolektoru. Štěrkořísek terasy Karlova náměstí byl dokumentován přibližně 150 cm pod asfaltem chodníku (na úrovni 204,95 m n.m.). Na jeho povrchu bylo lokálně dochována vrstva fluvialního sedimentu, překrytá ne zcela souvislou dlažbou z křemenných valounků, místně doplněnou opukovou drtí. Na většině plochy šachty byly dochovány dvě fáze dlažby. Na povrch mladší fáze (205,20 m) nasedalo souvrství nazelenalé hlíny, utvářené po dobu funkce dlažby. Přesnější dataci chybí dostatek nálezů, do středověku pravděpodobně patří i do dlažby vyhloubená kulová jamka a ohniště. Ostatní úrovně nadloží náleží již novověku.

Michal Tryml, NPÚ HMP

LEGEROVA, I. P. PAVLOVA ČP. 1826, 1827 A 1789/II (HOTEL KRIVÁŇ)

Výzkum na dvorech (povrch 232,5 – 233,0 m n. m.) za zbořenými domy, tvořícími komplex bývalého hotelu, přinesl zajímavé výsledky pro poznání geologické skladby a průběhu novověkého novoměstského opevnění. Hlubokou stavební jámou byl zachycen snížený skalní podklad tvořený ordovickými horninami libeňských břidlic (nivelety 226,80 – 227,90 m se sklonem severozápadním směrem), do nichž byla zapuštěna (až 4,5 m) jižní obvodová zeď (dochovaná výška až 6 m) bastionu sv. Františka Xaverského (šířka zdiva 3 m, cihlový šikmo vyžděný líc) vedoucí napříč parcelou čp. 1826 (směr západ – východ). Těleso bastionu tvořil nesypaný blok ponechaného štěrkoříského podloží (povrch v niveletách 231,50 – 232,00 m). V místě kontaktu zdiva se skalním podkladem (niveleta 227,90 m) bylo zdivo bastionu v neuralgickém místě opevnění zesíleno na 4,3 – 4,6 m. V nižších partiích skalního podloží (niveleta 226,00 m) se šířka zdiva opět ztenčila schodovitým úskokem (základová spára na úrovni 223,50 m). Jižně od zachyceného průběhu zdiva bastionu byly zachyceny výplně příkopu městského opevnění s materiálem 17. – 19. století (dno 225,50 m).

Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

PRAHA 2 - VYŠEHRAD

V letech 2003 - 2004 se terénní práce soustředily především na rekonstrukci budovy tzv. purkrabství ppč. 95 v jihozápadní části akropole. V současnosti se jedná o jednopatrový objekt, výrazně protáhlého půdorysu o rozměrech cca 32, 85 m x 9,85 m, krytý barokní sedlovou střechou. Postupně byly sejmuty vnitřní i vnější omítky. Na fasádě jeho starší historii připomínala především jižní strana. Průzkum K. Hilberta již v r. 1958 zjistil 6 menších obdélných okének s gotickým okoseným ostěním nepravidelně i výškově rozmístěných. V nové fasádě byly částečně přiznány. Při stávající rekonstrukci byly vybourány všechny příčky, převážně novodobé, včetně přepatrování z 20. let 20. století. Obvodové zdi dosahují cca 160 cm šířky, pouze u východního štítu byla její konstrukce snížena asi o 70 – 80 cm. Vnitřní prostor objektu je překryt jednoduchou valenou barokní klenbou. Snaha po dendrochronologickém datování trámového stropu patra nepřinesla pozitivní výsledky. Podle stavebně historického výzkumu F. Kašičky jedinou připomínkou středověkého stavu interiéru dnešní budovy je nízká okenní nika v úrovni přízemí na jižní stěně, která byla obnovena. Dnešní objekt nevznikl podle dosavadních znalostí před rokem 1300, i když značné množství druhotně použitých opukových kvádrů především na vnější straně na jihozápadním nároží by mohlo svědčit o blízkosti staršího hradního objektu. Původě byl palácovou stavbou a teprve později změnil funkci a stal se purkrabstvím. Stavba prodělala celou řadu drobných a větších stavebních úprav, které nejsou vždy plně zřetelné. Stavební materiál pocházel převážně z letenských břidlic a byl místy prokládán opukou lomového charakteru,

pravděpodobně i z druhotného použití. Podoba objektu je kromě jiného doložena také na známém prospektu Jiljí Sadelera z r. 1618, kde je bez střechy. V detailu kresba není zcela přesná a svědčí pouze o jeho celkové podobě. Při dlouhodobě sledovaných terénních pracích bylo zjištěno, že základová spára na východní straně 120 -160 cm pod povrchem dnešního terénu značně kolísá. Objekt nebyl podle dosavadních znalostí jak archeologického tak geofyzikálního výzkumu (L. Hrdlička) nikdy podsklepen. Základová spára na západní straně podle odkryvu při současných stavebních pracích dosahuje hloubky 240 – 260cm.

Při rozsáhlých terénní úpravách v okolí budovy byl z velké části strojově odtěžen násypový val na jižní straně objektu. Násyp byl zcela homogenní, hlinitě jílovitý s množstvím úštěpů z letenských břidlic. Dle sdělení J. Zavřela se jednalo o místní materiál. Nebyly v něm bohužel zjištěny žádné zachytné chronologické artefakty, takže zásyp mohutných zděných opěrných pilířů s cihelnými oblouky je možno datovat pouze rámcově do doby barokní fortifikace. Je celkem spolehlivě doložena kresebně na Dinebierově plánu z let 1722 – 1748. V té době sloužil objekt jako prachárna a skladiště síry.

Podle projektu Správy NKP Vyšehrad bude objekt propojen na severozápadní straně s tzv. gotickými kasematy, kde bude zřízena stálá expozice dějin Vyšehradu. Jsou situovány na jihozápadním úseku hradebního obvodu, západní částí navazují na bastion sv. Ludmily. Jejich celková délka je cca 38 m a šířka kolísá mezi 5,5 – 6 m. Jsou v celé ploše zaklenuty nízkou valenou segmentovou kamennou klenbou, která není pravděpodobně původní. Nasedá na obvodové zdivo, které je považováno za gotické. Je zahloubeno do podloží, které je v těchto místech tvořeno letenskou břidlicí. Gotický sklep v Dinebierově plánu byl podzemním objektem se šesti větracími průduchy. Byl přístupný směrem ze severozápadu širokým vjezdem. Směrem k řece nebyl původně žádný vstupní otvor. Západní část tzv. gotického kasematu byla přistavěna ke staré hradební zdi, jejíž počátek můžeme předběžně datovat do raného 14. století. Západní zeď byla pro svůj špatný stav zbourána a nahrazena později lehkým dřevěným plotem se zděnými cihelnými sloupky. Zachován je kolaudační plán z roku 1770. Při stavebních změnách objektu a především jeho obsahové náplně byl v r. 1836 změněn na skladiště střelného prachu Původní vjezd na severní straně byl zazděn a nahrazen v roce 1836 novým vchodem, který slouží dodnes. Při podrobném průzkumu celého komplexu došlo k celé řadě závažných zjištění (L. Hrdlička), z nichž je nutno na některé upozornit v souvislosti s dvojitým hradebním zdívkem zjištěným v roce 2003 při archeologickém výzkumu. Kromě běžných větracích otvorů vedených směrem západním k Vltavě a vyústěných v hradební zdi a obdobných na vnitřní východní straně mezi keře parku jsou také na obou koncích východní stěny a na jižním konci obvodového zdiva jakési další otvory střílnového vzhledu. Televizními mikrosondami (L. Hrdlička) byla umožněna prohlídka nepřístupných míst. Další průzkum prokázal, že jde o jakýsi bezpečnostní průduch, jehož konstrukce měla zabránit proniknutí střely, nebo vhození ohně do prostoru, kde byl uložen střelný prach. Za stínícím pilířem se obě větve průduchu spojují a vzduch opět prochází dalším otvorem tvaru střílny do vertikální komínové šachty, která končila horizontálními výdechovými otvory pod krycí, horizontálně položenou kamennou deskou. Tato situace je názorně patrna v místě archeologického výzkumu v objektu tzv. spojovacího krčku mezi jižním čelem kasematu a průrazem do základů purkrabství.

V únoru 2003 byl v prostoru tzv. purkrabství proveden záchranný výzkum, vyvolaný adaptací gotické budovy a stavbou další budovy umístěné mezi ní a barokní hradbou. Tři sondy a dva geologické vrty byly zaměřeny na zjištění zachovalosti raně středověkých terénů, dokumentaci stratigrafických poměrů a základové partie purkrabství. Sondáž v interiéru purkrabství (2 sondy) zjistila pravěký (palisádový ?) žlábek zhruba rovnoběžný s hranou vyšehradské skály a přítomnost půdního typu (podle určení dr. J. Zavřela), na němž spočívaly raně středověké vrstvy s nejstaršími nálezy v podobě keramiky s kalichovitou profilací okraje a s jednoduchou rytou výzdobou. Úroveň podloží se nacházela ve výšce 227,75 m n. m. Dále

byl odkryt zahloubený objekt větších rozměrů (jeho hrany nezachyceny, avšak přesahovaly rozměry 1,6 x 1,1 m) s plochým dnem (zemnice ?), zasypaný pravděpodobně ve 2. polovině 12. století a dlažba podlahy středověkého purkrabství, zapuštěná pod úroveň horní hrany základového zdiva (suterén ?). Pod ní nalezený zlomek keramiky s okrajem v podobě vysokého okruží umožňuje datovat vznik purkrabství nejdříve do 2. poloviny 14. století. Součástí výzkumu byl dohled při odebírání násypu barokní hradby. Absence jakýchkoliv středověkých a raně středověkých uloženin pod barokním násypem vypovídá o zničení starších terénů nejpozději při budování barokní pevnosti, tedy v místech předpokládané středověké a raně středověké fortifikace.

V srpnu 2004 byl proveden výzkum na severozápadním nároží budovy při příležitosti jejího propojení podzemním tunelem s tzv. kasematy. Výkop o rozměrech přibližně 10 x 5 m se nacházel na jihozápadním okraji ostrožny v místech s předpokládanou raně středověkou a středověkou hradbou. Zachycena byla úroveň podloží (227,76 m), půdní typ a následující sled vrstev od raného středověku do novověku a konečně zahloubený objekt (pravděpodobně zemnice o straně 3 m) zahloubený z úrovně půdního typu. Pozůstatky raně středověké fortifikace nebyly zjištěny; v hradební linii podél hrany ostrožny byly zachyceny dvě zdi, které podle stratigrafické situace vznikly následně po sobě a které datujeme do závěru středověku a do novověku. V úrovni základového zdiva purkrabství byl nalezen přízvěný patrně odlehčovací oblouk patřící stratigraficky do vrcholného středověku, který překlenul sled vrstev od raného středověku do doby své výstavby a zachoval tak ve výseku situaci, se kterou jsme se kvůli novověkým terénním úpravám dosud nemohli na akropoli setkat.

V květnu a listopadu 2004 byly dokumentovány profily výkopů pro inženýrské sítě na akropoli probíhající zhruba v severojižní a východozápadní linii v celkové délce cca 130 m v prostoru vymezeném od severu parkem jižně od baziliky sv. Petra a Pavla a jižním okrajem akropole. Zjištěná úroveň podloží pohybující se v rozmezí 228,75 - 227,95 m naznačuje mírný sklon terénu k západu. V celém rozsahu výkopu jsme zjistili rozsáhlou novověkou planýrku, která odebrala původní vrstvy, zachované pouze pod její úrovní. V místech se zachyceným podložím absentovaly zahloubené objekty. V liniovém výkopu u severní stěny purkrabství jsme zachytili pravěké a raně středověké uloženiny, úroveň podloží zde však nebylo dosaženo.

Bořivoj Nechvátal - Ivo Štefan - Ladislav Varadzin, ARÚ AV ČR

PRAHA 4 – NUSLE

BARTOŠKOVA A K PODJEZDU ČP. 1450

V roce 2004 bylo při výstavbě nového objektu v areálu Státního ústavu pro jadernou bezpečnost objeveno doposud neznámé polykulturní sídliště. Při hloubení základových pasů novostavby přímo na rohu ulic došlo k narušení zvrstvení historického nadloží, které bylo dokumentováno celkem šestnácti vertikálními řezy. Celá plocha dnešního areálu se nachází v příznivé sídelní poloze na mírném návrší, které obtékal z východní strany Botič a ze západní strany dnes již zaniklý potok směřující přibližně v trase dnešní ulice Na Jezerce směrem k vršovickému nádraží, kde se vléval do Botiče. Vzhledem k tomu, že výkopy nebyly prováděny v ploše (nedošlo tedy ke kompletní likvidaci archeologických vrstev), bylo přistoupeno k výzkumu formou dohledu. Geologické šterkopískové podloží bylo zachyceno pouze ve východní části plochy (niveleta 204,30 m n. m.) s patrným sklonem k západu. V západní části plochy hloubka výkopů nedosahovala úrovně geologického podloží. Nejstarší osídlení představují sídlištní nálezy únětické kultury ze starší doby bronzové (2200 – 1600 př. n. l.), situované na nedobře vyvinutém půdním horizontu (cca 20 – 30 cm mocném) a pocházející z vrstev a několika izolovaných objektů (kulové či sloupové jámy). Po delším hiátu je plocha osídlena až po zlomu letopočtu v době římské. Sídlištní charakter osídlení

kromě souvrství dokládá i objevená část mělce zahloubené chaty. Z výplně tohoto domu, která nesla výrazné stopy zánikového požáru, byl získán nevelký soubor keramiky a zvířecích kostí. Poslední doloženou historickou aktivitou na sledovaném prostoru byla sídlištní tmavá hlinitá vrstva s raně středověkou keramikou středohradištního období (10. století). Na tuto vrstvu již nasadaly zcela novověké navážky (okolo 20 cm) a asfalt dvora.

Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

PRAHA 5 – JINONICE

U JINONICKÉHO RYBNÍČKA ČP. 7

V květnu roku 2004 proběhl v areálu statku záchranný výzkum, vyvolaný záměrem rozšířit obytné části domu o přístavbu jihozápadním směrem. Při hloubení základů byla postupně odtěžena přibližně 1,2 m mocná vrstva tmavé hlíny, obsahující nevelký počet zlomků vrcholně středověké a novověké keramiky. Pod ní na podloží nasadala asi 10 cm mocná kulturní vrstva s nálezy keramiky 2. poloviny 10. – 11. století, ze které se do podloží zahlubovaly dva oválné sídlištní objekty.

Milan Kuchařík, MMP

NA VIDOULI ČP. 1 – JINONICKÝ ZÁMEK

V prosinci 2004 byl proveden zjišťovací výzkum v areálu jinonického zámečku, který měl zjistit přítomnost a stav archeologických terénů v území, které bude kompletně odtěženo stavbou bytových domů a podzemních garáží. Areál zámečku byl postupně budován od počátku 17. století. Možný předchůdce v podobě dvora je literaturou předpokládán spíše hypoteticky. Při výzkumu bylo položeno 15 sond, z toho 7 v zahradě, 2 pod objektem truhlárny a 6 v areálu horního dvora. Výzkum se zaměřil primárně na prostor zahrady, kde byly odkryty do podloží zahloubené nedatované objekty charakteru sloupových jam a žlab severojižního směru patrně středověkého stáří, který byl v superpozici se dvěma sloupovými jámami. Ve východní části zahrady byl nalezen zahloubený vyzděný objekt, který předběžně interpretuji jako studnu. V prostoru pod zahradou, pod objektem bývalé truhlárny na jejím jižním konci byla odkryta skupina zahloubených objektů, obsahujících keramiky pozdní doby laténské, dále výrazně do podloží zahloubený objekt, který předběžně interpretuji jako nároží zemnice, kterou lze na základě nalezené keramiky datovat do přelomu 12 a 13. století.

V areálu horního dvora, který bude plánovanou stavbou také z větší části odtěžen, je situace značně změněna v průběhu 19. a 20. století jeho zavezením stavební sutí, a srovnáním do současné výškové nivelety. Suť obsahuje opracované kameny a architektonické články, které mohou pocházet ze zbořeného východního křídla dvora. V sondě u západního křídla hospodářských budov byla nalezena na sucho kladená podezdívka. Na celé ploše horního dvora se nalézá pod destrukcí mohutná tmavá vrstva obsahující raně a vrcholně středověkou keramiky, sklo a mazanici, bezpečný doklad osídlení tohoto prostoru. Ve východní části dvora byla odkryta zeď dnes již destruované hospodářské stavby, které tvořilo východní křídlo.

Milan Kuchařík, MMP

PRAHA 5 - RADLICE

U KOSTELA A RADLICKÁ PPČ. 80

Ke konci roku 2004 proběhl formou bagrovaných řezů a ručních bodových sond zjišťovací výzkum na rozsáhlé ploše budoucí budovy ČSOB. Středem plochy prochází od jihovýchodu

k severozápadu tubus metra trasy B a vestibul stanice Radlická. Z důvodu zničení větší části plochy mladší stavební aktivitou se výzkum zaměřil na dva trojúhelníky v jihozápadní a severovýchodní části plochy. Čtyři sondy v jihozápadní části zachytily do hloubky 6 m pouze recentní zásypy související se stavbou metra a i tuto plochu je možno považovat za zničenou. Zcela jiná situace byla sledována sedmi sondami v severovýchodní části plochy. Pod proměnlivou mocností (1,5 až 2,5 m) recentních navážek souvisejících s terénními úpravami v okolí stanice metra byla zachycena cca 0,5 m mocná vrstva novověkých souvrství s dochovanými zděnými konstrukcemi, zřejmě pozůstatky zde dříve stojících zemědělských usedlostí. Další souvrství o mocnosti cca 0,5 m poskytlo nevelký soubor keramiky 14. a 15. století a nasedalo na zvodnělou (obsahující předměty z organických materiálů – dřevo, kůže) 1 m mocnou tmavou vrstvu s keramickým materiálem přelomu 12. a 13. století. Jílovité geologické podloží bylo zachyceno pouze v severovýchodní části plochy v niveletách 240,60 - 243,30 m n. m se sledovatelným sklonem směrem k severu. Zjišťovací výzkum tak v části sledované plochy prokázal kontinuální vývoj středověkých Radlic od 13. století do novověku. Velmi pravděpodobná je i možnost existence zaniklé vodoteče ve směru od západu k východu. Plochu bude nutno zkoumat předstihovým plošným archeologickým výzkumem. Většina sledované plochy však byla zlikvidována při stavbě metra.

Jan Jeřáb - Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

PRAHA 5 – STODŮLKY

K BRANCE

V souvislosti se stavbou technické vybavenosti byla v této známé archeologické lokalitě, která je součástí vesnické památkové rezervace Stodůlky, provedena dokumentace řezů ve výkopu kanalizace. V profilu severního řezu, který dosud nebyl výrazněji porušen inženýrskými sítěmi, bylo pod čp. 43 zachyceno přibližně 1 m mocné souvrství komunikace, které obsahovalo keramiku 18 - 19. století.

Milan Kuchařík, MMP

KOVÁŘOVA ULICE ČP. 43

V rámci rekonstrukce domu byla realizováno v interiéru i exteriérech domu 11 sond. Kromě zděného prostoru zatím neznámého účelu (krechtu ?) byla v obytné části domu a dvorku směrem do Kovářovy ulice prozkoumána kulturní vrstva s nálezy 15. – 19. století (mince, zlomky reliéfních kachlů, keramika). Současný rozsah domu je zřejmě dílem až 19. století. Dům v sobě patrně pohltil zadní trakt hospodářského dvora a část volného prostranství, o čemž svědčí stopy dlouhodobých depozičního procesů zachycených v těchto místech v podobě kulturní vrstvy.

Milan Kuchařík, MMP

PRAHA 5 - TŘEBONICE

CHABY ČP. 1

Výzkum probíhal formou dokumentace vertikálních řezů v souvislosti s rekonstrukcí usedlosti a realizací nové kanalizace. Usedlost se nachází na mírném jižním svahu na levém (severním) břehu Dalejského potoka v nadmořské výšce 374 – 378 m n. m. a v bezprostřední blízkosti pozdně románského kostela sv. Jana a Pavla z druhé čtvrtiny 13. století (Kртеň). První písemná zmínka o obci pochází z r. 1360. Celkem pět dokumentovaných řezů zachytilo čtyři neolitické objekty (kultura s vypíchanou keramikou) a souvrství, včetně dvou objektů,

datovatelných do průběhu 12. a 13. století (včetně destruované kamenné nasucho kladené zdi). Nejmladší vrstvy 17. a 19. století již souvisejí s existencí hospodářského dvora. Středověké nálezy je možno s vysokou mírou pravděpodobnosti považovat za pozůstatky sídliště svázaného s nedalekým románským kostelem. Geologické podloží tvořené spraší bylo zachyceno v niveletách okolo 376,70 – 377,70 m n. m.

Vojtěch Kašpar – David Polcar, Archaia Praha o.p.s.

PRAHA 6 - DEJVICE

NA KOTLÁŘCE ČP. 16

Na zjišťovací výzkum v areálu a nejbližším okolí usedlosti Kotlářka navázal předstihový záchranný výzkum (následně i záchranný výzkum formou odborného dohledu). Archeologické práce probíhaly v souvislosti s plánovanou rehabilitací objektu a jeho využitím k obytnému účelu. Geologické podloží tvořené váťými prachovitými sprašemi bylo zachyceno ve všech případech výkopů souvisejících se stavební aktivitou (včetně výkopů inženýrských sítí) v nevelké vzdálenosti od současného povrchu v niveletách 241,80 - 242,40 m n. m. na západě vně objektu, odkud klesal východním a jihovýchodním směrem (vně objektu činil 238,90 - 239,80 m). Nejstarší zmínky o existenci vinic v tomto prostoru pocházejí z 1. poloviny 15. století, viniční usedlost s lisem zde zřejmě vznikla v letech 1480 - 1483. Stratigrafie v jednotlivých sondách dokládala až novověký komplikovaný stavební vývoj objektu, vzniklého po třicetileté válce. Před rokem 1699 vznikla obytná budova předměstské vily, na přelomu 18. a 19. století dochází ke zvelebení a rozšíření usedlosti o sýpku, schodišťové křídlo a velký sklep nacházející se mimo dnešní areál. Ve 20. a 30. letech 19. století došlo k rozšíření obytné budovy o východní trakt stávající s obytným patrem nad nimi a celá dispozice areálu se uzavírá na jihu komplexem chlévů a na západě rozměrnou stodolou. Výzkum dokumentoval povrchy kleneb dvou sklepů (včetně jejich zásypů) vybíhajících na severní straně ze současné dispozice areálu. Západní rozměrný sklep pochází z 1. poloviny 19. století, menší východní je nejspíše novověkého stáří (17. století). Dále byly sledovány výkopové práce související s hloubením nového suterénu pod severní polovinou stodoly. Zde bylo zachyceno kontinuální souvrství spraší, do nichž byla zahlobena novověká jámka. Přes 3 m hluboký výkop kolektoru inženýrských sítí vedený delší osou dvora od západu k východu přinesl kompletní řez geologického zvrstvení sprašových horizontů překrytých novověkými vrstvami úprav povrchu dvora s novověkými cihlovými kanalizačními řady. Výzkum související s revitalizací objektu bude nadále pokračovat sledováním dalších výkopů.

Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.

ZAVADILOVA PPČ. 895

Při rekonstrukci dětského hřiště mezi ulicemi Starodejvická, Komorní a Zavadilova proběhl nevelký záchranný výzkum. Plocha se nachází v údolí zaniklého Dejvického potoka na mírném svahu klesajícím k východu v nadmořské výšce 250 – 256 m n. m. V nevelké vzdálenosti byl v Proboštské ulici zachycen zahlobený objekt datovaný do 13. století a lze se tedy domnívat, že se nacházíme v místě zaniklé středověké vesnice (Dejvice jsou poprvé zmiňovány k roku 1088). Geologické podloží tvořené jílovitou spraší bylo zachyceno v niveletě 252,60 m. Při výkopech souvisejících se statickým zajištěním ohradní zdi byla prozkoumána polovina pravoúhlého zahlobeného objektu o rozměrech 6,5 x 2,5 m. Uvnitř domu se vstupní šíjí vedoucí do něj z východu byla dokumentována destrukce kamenné plenty a shluk přepálených kamenů (snad pozůstatek otopného zařízení). Výzkum s velkou mírou pravděpodobnosti prokázal existenci středověkého osídlení Dejvic v prostoru

nejbližšího okolí Proboštského dvora (čp. 1) na mírném svahu na levém břehu zaniklého Dejvického potoka.

Vojtěch Kašpar – David Polcar, Archaia Praha o.p.s.

PRAHA 6 - LIBOC

ULICE U STANICE ČP. 12 – KUBRŮV STATEK

V září a říjnu roku 2003 proběhl předstihový výzkum na parcelách bývalých čp. 12 a 13, který navázal na zjišťovací výzkum provedený v květnu až červnu téhož roku. Jeho cílem bylo prozkoumat prostor určený k následné zástavbě bytovými domy a testovat hypotézu D. Líbala, kladoucí nejstarší jádro vsi Liboc právě do bezprostředního okolí.

Stavební parcela je na jihu vymezena Litovickým (Libockým, Šáreckým) potokem, na západě ulicí U stanice a na severu a východě stávající zástavbou v ulicích Rybničná respektive Pod Rybničnou. Zjišťovací výzkum dále zúžil tuto plochu a vymezil prostor s archeologickými nálezy do vzdálenosti cca. 35-50 metrů dále od toku potoka (cca. 3300m²). Prostor mezi tokem potoka a plochou s archeologickými situacemi byl tvořen inundací potoka, jejíž bahnitě naplaveniny nebyly vhodné k osídlení, což platilo až do počátku 18. století, kdy na nich byla postavena usedlost čp. 13.

Lokalita je z geomorfologického hlediska přirozeným amfiteátrům otevřeným k jihu, jehož středem prochází erozní rýha sloužící ve vlhkých klimatických obdobích jako dočasná vodoteč. Zbylá plocha se sprašovým podložím byla hustě zaplněna archeologickými objekty pravěkého, středověkého a časně novověkého stáří, přičemž v některých pravěkých obdobích byla sídelně využívána i splachy vyplněná erozní rýha, stejně tak jako hranice inundace Litovického potoka. V místech, kde sprašové podloží začínalo být překryté nepřilíživou mocnou vrstvou sedimentů vodního toku, se pravěké objekty zahluhovaly do spraše a objekty středověké již do sedimentů spraš překrývajících. Se zvětšující se mocností sedimentů se hustota archeologických objektů snižovala, až v místech s několikametrovou bahnitou vrstvou, pod níž se již nenacházely spraše, byla nulová. Lokalita je pozoruhodná i tím, že se na ní nachází mocný výchoz kvalitní železné rudy, s níž lze některé prozkoumané objekty spojovat a interpretovat je jako exploatační jámy.

Ze staršího pravěku je třeba jmenovat hojně zastoupený mladší eneolit, z mladšího pravěku sídlištní objekty bylanské kultury starší doby železné a sídlištní a snad i výrobní objekty (železářské pece?) doby římské. Časný středověk je zastoupen osadou se třemi chatami opatřenými pecemi v areálu, jehož prozkoumaná část byla vymezena plotem (?), a s typickými zásobnicemi mimo tento hrazený areál. V absolutním datování lze uvažovat o vzniku osady na konci 6. století a jejím trvání v 7. století, maximálně ještě do počátku 8. století. Několik objektů poskytlo bohaté keramické soubory, ve dvou chatách se dochovaly celé nádoby. Kromě toho se našly kamenné i hliněné přesleny, hliněné závaží k tkalcovskému stavu, železná nože, bronzová pinzeta, kostěná jehla, parohový rozplétač uzlů apod. V obilních jamách se našly žernovy a v jedné jámě dosti vzácný pískovcový rotační brus. Z většiny objektů pocházejí i zlomky železné strusky, ale výrobní objekty nelze jednoznačně spojit s raně středověkou osadou. Období 2. poloviny 12. a počátku 13. století je zastoupeno několika málo jamami, které se nacházejí částečně již mimo sprašové podloží v těsné blízkosti surovinových zdrojů v západní části zkoumané plochy.

Dnešní komunikaci při západní hraně plochy patrně respektuje stavení zaniklé na počátku 17. století požárem, které se nachází na místě pozdějšího čp. 12. Jednalo se o víceprostorovou stavbu, jejíž některé části byly mírně zahloubeny pod povrch. Výzkumem bylo zachyceno i štětované prostranství, které lze patrně klást do souvislosti s domem a uvažovat o něm jako o dvorku. Zánik stavení lze vzhledem k nálezům spojovat s událostmi třicetileté války. Nový dům byl obnoven na témže místě pouze s několikametrovým posunem.

Z písemných pramenů zjišťujeme, že prvním známým držitelem byl Martin Plichta, který usedlost vlastnil v době berní ruly, tedy v polovině 17. století. V r. 1716 je na místě Šimona Plichty jmenován Jan Březnoveský, záhy vystřídán Matějem Plichtou. Ten držel usedlost v letech 1728-1752. V r. 1752 získal usedlost Vít Kuber, jehož rod pak nemovitost vlastnil s krátkou přestávkou éry socialismu, kdy zde sídlili popeláři, až do demolice r. 2003. Výzkum potvrdil, že usedlost patřila mezi několik stavení, která zformovala nejstarší jádro obce

Michal Bureš – Jan Pařez, Archaia Praha o.p.s.

PRAHA 6 – RUZYNĚ

RUZYŇSKÁ ULICE

Výzkum proběhl v souvislosti s opravou západní ohradní zdi obory Hvězda v r. 2004, při níž základový výkop pro novou zeď nepřekračoval původní trasu i hloubku staršího základového zdiva ohradní zdi z doby její výstavby v polovině 16. století. Demolicí odkryté antropogenní nadloží (odkrytá výška ca 1-1,5 m) je tvořeno několika vrstvami šedých písčitohlinitých navážek s vrstvami stavební suti. Tyto navážky překryly a zarovnalý pravobřežní údolní nivu Litovického potoka a zvýšily úroveň přilehlé údolní terasy potoka na severu. Odkryté navážky jsou ve vrstvách střídány stavební suti, mnohdy velmi ulehlou, jež dokumentuje využívání a udržování plochy pro komunikace v lokalitě. Po odstranění zbytku základového zdiva do houbky cca 0,5 m od spodní úrovně navážek byla odkryta promíchaná souvrství povodňových hlín a svahových sutí, jež tvořila úroveň terénu v polovině 16. století při výstavbě původní ohradní zdi obory. V souvrství při vnější i vnitřní straně zdi kolem obory Hvězda byly v uloženinách zjištěny nahodilé drobký a malé fragmenty cihel, prejzů a opuky, jež dokumentují využívání otevřené plochy na okraji nivy k příležitostnému vyvážení stavebního odpadu ze stavební činnosti v Ruzyni a Liboci, stejně tak i trvalé úsilí zdejších obyvatel o zpevnování komunikací mezi oběma obcemi.

Petr Starec, MMP

PRAHA 6 - ŘEPY

OKOLÍ KOSTELA SV. MARTINA

V souvislosti se stavbou technické vybavenosti Řep byl od března do října 2004 prováděn výzkum při stavbě kanalizace a vodovodu v ulicích Žalanského, Kristiánova a K mostku. V rámci výkopu trasy kanalizace, byly dokumentovány profily výkopů hlavních tras inženýrských sítí a přípojek v ul. Žalanského, ve kterých byly zaznamenávány především vrstvy vyrovnávek komunikací. Asi 20 m jihovýchodně od kostela byl zachycen příkop, který předběžně interpretuji jako odvodní kanál vody z návesního rybníka.

Při realizaci kanalizační přípojky za presbytářem kostela a při výkopech vodovodu a přípojek dešťové kanalizace ke kostelu, bylo v trasách inženýrských sítí odkryto celkem 119 kostrových hrobů různého stáří a v různých stupních zachovalosti. Většina hrobů byla bez milodarů. Menší počet obsahoval hrobovou výbavu (růžence s bronzovými přívěsky, medailony, knoflíky). V pohřebištní vrstvě byly v druhotné poloze nalezeny bronzová esovitá záušnice velkého průměru a železný hrot šípu do kuše. Na základě nálezů lze hroby datovat do 13. – 18. století. Pohřebiště bylo z části zničeno již v 90. letech při stavbě zpevněné komunikace a v současnosti již z něj v jeho jižní části zbývá jen malé torzo.

V rýze vodovodu vedené podél jižní strany kostela byla při vchodu do oploceného areálu pod pohřebištní vrstvou a oválným mísovitým vrcholně středověkým objektem, vyplněným kamenitou zavážkou, zachycena část zahluobeného objektu s propálenou jílovou podlahou. Objekt zanikl mohutným požárem. V západní části se zachovaly zbytky zuhelnatělé dřevěné

konstrukce, sestávající ze tří dřev, která byla patrně součástí stěny. Požárová vrstva byla místy překryta vrstvou maltoviny, která by mohla již souviset se zděnou stavbou kostela. Zahloubený objekt byl sledován na průkopu vodovodu jižním směrem ještě v délce 7,5 m. Na základě keramiky můžeme stavbu datovat do přelomu 12. a 13. století a s největší pravděpodobností těsně předcházela stavbě kostela, jehož počátky se datují do 30. let 13. století. Stavbu vzhledem k její poloze i rozměrům nelze považovat za běžný dům, její interpretaci s ohledem na stav zpracování výzkumu nechávám zatím otevřenou.

Při výzkumu byly nalezeny i pozůstatky zděné architektury. Na jižní straně kostela byly odkryty cca 3 m jižně od zdi kostela torza dvou paralelních zdí, vzdálených od sebe 5,3 m a zachovaných ve výši dvou až tří řádek lomových kamenů, které směřují kolmo na zeď kostela. Interpretaci s ohledem na stav zpracování výzkumu nechávám zatím také otevřenou.

Milan Kuchařík, MMP

PRAHA 7 – TROJA

POVLTAVSKÁ UL.

Při stavbě domu na ppč. 248 a inženýrských sítí na ppč. 1682/1 v areálu bývalé osady Rybáře byl odkryt profil severojižního směru s archeologickými nálezy. Pod zpevněnou komunikací se nalézal objekt, jehož severní stěna byla ukončena patrně souvislou řadou dřevěných kůlů. Objekt obsahoval zlomky raně novověké keramiky a je interpretován jako koryto zaniklého ramena Vltavy s výškou hladiny okolo 183 m n.m.. Přibližně o 3 m dále severním směrem se nalézal výrazný, do podloží zahloubený objekt, který však bohužel neobsahoval žádný datovatelný materiál.

Milan Kuchařík, MMP

PRAHA 10 - ZÁBĚHLICE

PODLE NÁHONU ČP. 1

Na zjišťovací výzkum navázal záchranný výzkum formou dohledu při hloubení základů dvou novostaveb bytového komplexu Kondominium Hamr severně od zbořeného objektu mlýnu. Pod 0,1 - 0,6 m mocnou vrstvou stavebních sutí pocházejících z demolice recentní přístavby čp. 1 (situovaná severněji) bylo zachyceno několik subrecentních zahloubených objektů (odpadní jámy, vápenné jámy, vápenná jámka) a novověkých zdí. Mladší smíšené (opuka a cihly) zdivo východní obvodové zdi z přelomu 19. až 20. století zřejmě příslušelo k objektu mlýna, starší zdivo (lomové překryté vrstvou náplav) z lamprofylových vyvěřelin (akumulujících teplo) by mohlo souviset s existencí měděného hamru při západním ústí Hamerského rybníka (v letech 1770 - 1880). Převážná část stratigrafie byla (až na dno stavebních jam okolo 215 m n. m.) tvořena v novověku usazenými (starší náplavy výkopy nezachytily), ke korytu Botiče mírně klesajícími, holocenními náplavami Botiče (mocnost okolo 150 cm s povrchem v niveletách 216,10 - 216,65 m). Ve všech zkoumaných polohách náplav se vyskytovaly přemístěné drobné uhlíky, vypálené hrudky hlíny a ometé, druhotně přemístěné fragmenty keramiky pravěkého (doba bronzová ?) a novověkého stáří, koncentrujících se v jižní části plochy při objektu čp. 1. Mocnost náplav činí cca 6 - 10 m a povrch skalního podkladu (břidlicemi bohdaleckého souvrství) se nachází okolo nivelet 209 m.

Vojtěch Kašpar, Archaia Praha o.p.s.